SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET
1981.
JANUÁR

MIRCEA GHITULESCU

Konvenciók nélkül

Dumitru Radu Popescu egyike a legjelentősebb mai román íróknak, nemcsak életkarához (45) képest imponálóan nagy - és egyre gyarapodó - életműve. hanem főleg ennek tematikája okán, ami nem egyéb, mint egyén és történelem drámai viszonya egy idő-ben és térben pontosan meghatározott dimenzióban: a háború utáni évek és évtizedek Romániájában. S persze a modern abszurd drámairodalom és a „költőn színház" elemeiből, az expresszionizmusból és az egzisztencializmusból ötvöződő stílusának, gazdag jelentésű metaforákat teremtő, lenyűgöző alkotóerejének köszönhetően is.

1958-ban debütált *Fuga (Menekülés)* című novellás kötetével, amelyet *a Vara oltenilor (Oltyánok nyara)* és más regények követtek. köztük *a Vinatoarea regală (Királyi vadászat);* ezek a jelenkori román próza kiemelkedő művei. Témáit és motívumait gyakran és ugyanolyan nagy tehetséggel viszi színpadra. úgyhogy ma még eldönthetetlen, prózaírónak kell-e inkább tekintenünk őt vagy drámaírónak.

Utóbbi minőségében 1966-ban mutatkozott be a kolozsvárnapocai Nemzeti Színházban a *Vara imposibilei iubiri (A lehetetlen szerelem nyara)* című *darab*-bal, majd néhány újabb, átütő sikerű színpadi parabolát írt emberség és hatalom viszonyáról. Az 1969-es *Acesti ingeri tristi (Szomorú angyalok)* a konvenciók béklyóiitól megszabaduló fiatal román drámairodalom nagy győzelme volt; a költőiséggel és tragikummal át-szőtt **1970-es** *Pisica in naoptea Anului Nou (Szilveszteri Zsákbamacska)* a szocialista forradalom kezdeti szakaszának konfliktusait állítja reflektorfénybe; az *1973-es Pasárea Shakespeare (Shakespeare-madár)* és *más* későbbi darabok a jelenkori erkölcsi konfliktusok világába vezetnek, az ugyancsak *1973-as Piticul din grádína vara (A kerti törpe)* pedig egyike a leghitelesebb román drámáknak a fasizmus és a vele szemben állt humanista erők küzdelmeiről. Végül hadd említsem meg két, *nemrég* keletkezett darabját, a *Muntelpe (A havas)* és a *Douá ore de pace (Két óra béke)* című, történelmi jelmezbe öltöztetett vallomásokat a román nép béke- és függetlenségvágyáról.

D. R. Popescu színpadi hősei többnyire kérlelhetetlen megszállottai bizonyos erkölcsi eszményeknek; innen a ..dühösek" irodalmára emlékeztető harcos nonkonfoxznizmusuk. mely olykor egyenesen agresszivitásba csap. Hitük, meggyőződésük szilárd, azért nem elnésőek senkivel és semmivel szemben, kritikai érzékük fejlett és állandóan éber - mindennek következtében pedig örökös konfliktushelyzetben vannak környezetükkel. Jellemző szerzőnk ilyen típusú hőseire *a Szomorú angyalok* Ionja, aki minden nagy és kis igaseágtalanságra egyforma hevességgel reagál, s van benne valami a romantikus lázadó vonásaiból ; de talán még jellemzőbb - s érettebben megformált alak

- *a Szilveszti Zsákbamacska* Tudorja, akinek erkölcsi intranzigenciája ugyanolyan mértékű, de a vádjai komolyabbak: leleplezésszerűek. Negatív hőseit a bőrükig, a csontjukig, a velejükig vetkőzteti **D. R.** Popescu az előbbiekkel vagy egymással folytatott ősszecsapásaiban, de elemzésük mélysége és kegyetlensége ellenére nem ez a típus érdekli leginkább; az általuk elkövetett gaztettek, sőt gonosztettek áldozatai felé fordul a legaprólékosabb gonddal. Mint Hamlet atyjának szelleme, szerzőnk darabjaiban az áldozat mindig feljár a pokol ama bugyraiból, amelybe lökték; ott kísért azok között, akik elbántak vele, s újra meg újra szembesülni kényszeríti őket a tetteikkel. (Ilyen áldozat az itt olvasható darabban egyfelől a hét ,,menyasszony" és képviselőjük, Marta, másfelől meg a Szeplős.)

Szerzőnk darabjai többnyire példás esetek, amelyeket mélyről fakadó nevelő szándék fűt, s amelyekből bizonyos határozott erkölcsi modell hámozható ki: a tökéletes (ségre törekvő) ember eszményi képe. De a képlet persze nem kötelező *Pádure cu pupeze (Erdő búbosbankákkal)* című színművében - noha ebben is erkölcsi kérdésekre 'keres <u>választ</u> - nincs semmi példás: *ez az* expresszionista ihletésű játék D. R. Popescu jóról és rosszról alkotott, felfogásának kifejezése, ahol mind a jót, mind a rosszat a nemiségben, a szerelemben, az Eroszhoz való viszonyulásban érhetjük tetten. De akár példás, akár kevésbé példás esetekről legyen szó, szerzőnk drámái mindig bonyolult szimbólumok is, amelyeket a ,színen jellegzetes groteszk eszköztár segítségével bont ki, de amelyeket nézőnek, olvasónak esetenként mindig külön kell meg-fejtenie a maga számára.

Itt olvasható színműve, *a Mormintul cáláretului avar (Avar lovas-sír)* nagyszabású freskónak - a Iegkevésbé sem konvencionális értelemben vett színpadi freskónak - nevezhető: egy konkrétnak látszó, mégis ideatikus-szimbolikus képsor arról a nemegyszer göröngyös útiról, amelyen Románia a szocializmus felé, a szocializmus kiteljesítése felé haladt. Minden képet *a* történelmi folyamat megfelelő szakaszára jellemnő *konfliktus* kibontakozása *tesz* 'mozgalmassá. A főhős

egy egyszerű parasztasszony, Mária, aki ámultan és mégis biztosan áll a körülötte megingó, összeomló, újraépülő és gyökeresen átalakuló világ középpontjában; ő az egyetlen szilárd pont mindeme viharos változásokban, ő az egyszerű emberség eszményének kép-viselője s a nép és haza fogalmainak megtestesítője; körülötte forognak - áldoznak le vagy hajnallanak fel - a többi eszmék-eszmények planétái. S ő az, aki a legtöbb alkalmat szolgáltatja szerzőnknek eltöprengeni egyéni szabadság és történelem viszonyán, az egész színmű eszmei kulcskérdésén. A szabadság lelkiismeret dolga: az ember olyan mértékben szabad, amilyen mértékben ezt ő maga megengedi magának - mondatja ki D. R. Popescu egyik hősével. A darab egésze azonban egyebet sem tesz, mint a szabadság társadalmi meghatározottságát illusztrálja.

Az Avar lovas-sír, szerzőnk egyik legújabb (1980-ban bemutatott) és legérdekesebb alkotása mellett, hogy - mint mondtam - a Romániában zajlott és zajló szocialista forradalom freskója, egyben elmélyült meditáció is a románság nemzeti történelme fölött, annak keresése és felmutatása, ami örök és változhatatlan e nép múltjában-jelenében. Az avar temetkező-hely motívuma, amely minduntalan visszatér az egy-mást követő képekben, a mai események és a románság régi történelme közötti kapcsolatot hangsúlyozza: a türelem, az áldozatvállalás és a békavágy ősi erényeinek minden változást átvészelő folytonosságát.

DUMITRU RADU POPESCU

Avar lovas-sír

Színmű több felvonásban és képben

Fordította

Veress Zoltán

Szereplők, a megjelenésük sorrendjében

SZABÓ	POPESCU
BAJUSZOS	FACCA
KAJLA	ULA
ANAIS	BUNTA
DAVID	LAVINIA
EDUARD	ILIE
MARIA	PÁUNITA
MARTA	PASULA
SZEPLŐS	VASILESCU
GILU	VASILE
SZAKÁCS	VIOREL
IVAN	DORIN
MICISAPKÁS	VLAD
NICOARA	

HÉT MENYASSZONY

Iskolaudvar egy erdélyi faluban. Habszik a szünet kezdetét vagy végét jelző csengőszó

SZABÓ Megoperáltak aranyérrel.
BAJUSZOS *(trikóban és tornanadrágban,* mezítláb, *egy hasonlóan öltözött férfival futballozik: kapura rúg neki)* Nem izgat.
SZABÓ Csak izgassa. Ez az oka annak, hogy késtem.
BAJUSZOS Tegnap operálták meg?
SZABÓ Nem éppen. De nem ülhettem biciklire: a nyereg még nem fekszik... *(Röhög)*
KAJLA *(a másik* futballozó) Minket csak az izgat, hogy minden jól menjen. Elhozta a ruhákat? SZABÓ El. Bricskával jöttem.
BAJUSZOS S rá tudja igazítani a lányokra?
SZABÓ Igen.
BAJUSZOS Legalább ennyit tudjon.
SZABÓ Tudok én mindent. Teljesen helyrejöttem. Épp tegnap voltam ellenőrzésen: a doktor felrakott a hogyishíjjákra, vette a -műszereit, benézett a seggembe, és azt mondta: pompás. Pompás, értik?
BAJUSZOS Szóval már nem fáj.
SZABÓ *(két bőröndjéből egymás után szedi elő a menyasszonyi ruhákat)* Nem, még a könyököm se. Ez a váradi doktor, Popovics, azt mondta: ha van kit, egész nyugodtan...

Mind a hárman röhögnek. Közben elhallgatott a csengő, és az udvarra gyermekek tódultak ki: közönyösek, nyoma sincs *bennük semmi vidám szertelenségnek.* Bajuszos *odarúgja nekik a labdát, és* a *másik* futballozóval *együtt mosakodni indul a kúthoz*

BAJUSZOS Mindjárt jönnek a leányzóink.
KAJLA Azt akarjuk, hogy este a divatparádén - mert az lesz, parádé - jól nézzenek ki.
SZABÓ Egy menyasszony mindig úgy néz ki, amilyen a ruhája.

A *gyermekek közül egypáran rugdossák a labdát, nevetnek*

ANAIS *(kijön az udvarra)* Gyerekek, figyelem: ki akar almát szedni?

Mindnyájan készségesen köréje gyűlnek

BAJUSZOS Hagytok még vagy egy almát az iskola kertjében?
ANAIS Legalább egy kis almával lakjanak jól.
BAJUSZOS Helyes, csak szemtelenkedj... Az urad mért nem nyitja ki a bukszáját?
ANAIS Nincs pénze.
BAJUSZOS Ne füllents, drágaságom... Mondok egy rossz hírt neked: meghíztál.
ANAIS Amikor bosszús, mindig sérteget. Annyi esze sincs. mint egy borsszem.
BAJUSZOS Nem adott a jóisten, mit csináljak? Szerencsére adott mást.
ANAIS Kövér vagyok, mi?
BAJUSZOS Elég kövér ahhoz, hogy éjszaka megegyelek.
KAJLA *(súgva)* Ma éjszaka nem lehet: más programunk van.
BAJUSZOS Igaz... Bár ő is beszállhatna. Öreg tyúkból jó leves fő.
KAJLA Elhiszem, fiatal murokk'al...

Röhögnek. David tűnik fel az épület lépcsőjén, együtt van *Eduarddal*

Pszt. Jön a király. *(Halkan a Szabóhoz, aki közben visszapakolta a ruhákat)* Ne szóljon semmit, ameddig a királyt meg nem nősítjük... Na, gyerekek: irány az alma.

Anais elmegy a gyerekekkel

Hol vannak a leányzók?
BAJUSZOS Most vetik le a szüzességi övüket. (Da*vidhoz)* Nicsak, a boldog király...
DAVID Dávid király király volt, én nem vagyok az.
EDUARD De azt mondja, hogy maga boldog.
DAVID Tudja ő, mi nekem a boldogság?
BAJUSZOS Nem haragusznak, ugye, ha ez a híres nagyváradi szabó - onnan jött ki bricskával - itt az udvaron hét lányt menyasszonynak öltöztet? Divatparádé: már kértem Dávid király őboldogát, hogy engedélyezze.
DAVID (mosolyog) Hát, ha király vagyok is, Dávid nem... A lányok akarják?
BAJUSZOS Akarják, csak úgy tesznek, mint akik nem akarják. *(Vidáman)* Szeretik a valcert, uraim? A menyasszonyok valcere következik. Mit tárgyalunk annyit, játék az egész...

Kajla és a Szabó *hét serdülő lányt terei az udvarra*

Ruhát próbálni napvilágnál kell... *(Hátramutat, a fáskamra felé, amely* mögött *az almáskert kezdődik)* Arra. lányok, ott tisztább a **levegő.** ***(Eduardhoz)*** **Az** este alkalmam volt elbeszélgetni a tanár úrral... Az élet fő gyönyörűsége nem az álmodozásban van, ahogy ő véli, hanem a ragacsban, a verejtékben, a vérben...
EDUARD Szóval az ocsmányságban.
BAJUSZOS Igen.

*A kertből egy szeplős fickó jön elő katonanadrág*ban és trikóban: *a trikója tele almával. Maga is egy almát harapdál, és közben bele-belefúj a szájharmonikájába. Az előtérben szalutál, s továbbmegy az épület felé*

Mondott valamit? Tele volt a pofája, nem értettem.
EDUÁRD Azt mondta, amit **kellett.**

Hátul a Szabó menyasszonyi ruhát ad a lányokra

Micsoda nyár, micsoda napfény! Milyen zamatos almák!... *(Elvett a Szeplőstől néhány almát, meg-törli őket, s megkínálja velük Bajuszost és Davidot. Esznek)* Mennyi szépség, Istenem!

BAJUSZOS A kisasszonykák is szépek... A baj csak az, hogy minden elmúlik: a nyár, az almaszezon...

Mária jön, kezében két piros tejeskannával. A vállán átalvető, s annak mindkét tarisznyájában ***egy-egy nagy*** *cserépfazék*

Igaz, Mária?

MÁRIA *(nem tudja, miről van szó)* Igaz. *(Davidhoz)* A konyhakulcsot, hogy vigyem be a teiez.

DAVID Anais a kertben van... Marta!

Az egyik menyasszonynak öltöztetett lány közelebb jön

Menj, kérd el Anaistól a konyhakulcsot.

Marta engedelmesen elmegy

BAJUSZOS Igen, minden elmúlik. Mária se volt csúnya valamikor...

MÁRIA Nem vagyok én még most se: csak szem kell, hogy lássa az ember.

BAJUSZOS Egy-null a szép tejesné javára... De is-merd el, Mária, hogy a nyár azért elmúlik, a virág elfonnyad... *(Röhög)* Igen, még a virág is. Igaz?

MARIA Mindennek vége kell hogy szakadjon egy-szer.

BAJUSZOS (Davidra mutat) Csak a tanár úr nem akarja bevenni, hogy ez a szépségre is érvényes...

Marta jön a kulccsal s Davidnak adja, az pedig a tejesasszonynak. Miközben a távozó lányt nézi, vigyorogva

Meg a lányok szüzességére... Mondd, Mária: te voltál valaha szűz? Szeplőtlen szűz? *(Röhög)*

MARIA A fejébe borítnám ezt a tejet, csak ne volna kár érte... *(Elindul az épület felé)*

BAJUSZOS Mi az, asszony: téged is elhagyott a humorérzéked? *(A másik kettőhöz) Minél* fejletlenebb egy ország, annál nagyobb szerep jut *benne* a nők-nek. Éljen a nőuralom!

Mária bemegy az épületbe, ahonnan ugyanakkor ki-jön a Szeplős: leül a lépcsőre, s miközben a lányokat nézi, megint almát rágcsál és bele-belefúj a szájharmonikájába

Megyek, segítek én is a menyasszonyöltöztetésben .. . Uraim, a káoszban egy kis rendet kell teremteni, s ahhoz egy kis sót, borsot adna ...

EDUARD Meg szerelmet.

BAJUSZOS Ha lehet. Ha nem, megy anélkül is. *(Messzebbről)* Rómeó és Júlia két agyalágyult. Shakespeare dettó.

DAVID „6, kígyó lélek rózsás arc mögött..." Rómeó és Júlia, ugye?

Mária kijön és a kert felé indul

Hagyja nálam a kulcsot.

MARIA Más dolgom is van a tanárné asszonnyal. *(Továbbmegy)*

DAVID Eddig még alig fizettünk valamit szegény-nek...

Bajuszos megállítja az asszonyt, s egy menyasszonyi fátylat akar a fejére teríteni. Mária elfut. Magában, az asszonyra és Bajuszosra célozva

Már a múltkor megmondta neki: ember, ha nin-csen agya, a feje nem ér két krajcárt...

EDUARD *(távcsővel nézi a környéket)* Ott fenn, jobb-ra, ott az avar temetkezőhely. Bevallom, csak azért akartam épp ezt az iskolát. ellenőrizni, hogy újra ide jöhessek, ahol életem legnagyobb felfedezését tettem, még diákkoromban.

DAVID Olvastam a cikkét: a kolozsvári egyetem közlönye hozta. Hány sírt is tárt fel? Én, mióta itt vagyok - igaz, még csak tíz napja - nem mentem ki oda: nem volt időm. S féltem is, mit tagadjam. *(Bajuszos felé pillant)* Nem értem ezt a menyasszony-komédiát: mit akarhatnak?

EDUARD Mintha arról lett volna szó, hogy... (Az *előbbieket folytatva)* A történelem a vénség bölcsességét kölcsönzi az ifjú elmének...

DAVID Pirvan?

EDUARD Lehet, de inkább egy régi szállóige. Nézze csak... *(Nyújtja a távcsövet)* Néhány atipikus tárgyat is találtam ott: egy szekercét meg egy kés töredékét... de ilyenek már kerültek elő más temetkezőhelyekről, ugyanabból a korból.

DAVID Hetedik század, ugye?... Emlékszem, *hogy* nevettem, amikor azt olvastam a cikkben: „az M4-es sírban egy koponya feküdt melléklet nélkül". Elsőéves zöldfülű voltam...

MARIA *(Bajuszoshoz, a kertből jövet)* Nekem ki fizeti meg a tejet és a fuvart?

BAJUSZOS Az Isten, jóasszony.

MARIA Annak nincs pénze.

BAJUSZOS De türelme van: különben nem hagyná, hogy annyit karattyolj. Nem izgat a tejed. Nem az én dolgam. *(Eduardhoz, közelebb lépve) Ez* képes a teje áráért háborút indítani.

EDUARD *(mosolyog)* Ne várjon tőle aktív együttműködést, érje be a pozitív semlegességgel... Micsoda meleg, uram!

BAJUSZOS Ilyen szinte nem is létezhet... *(Mária visszamegy a kertbe. Utánabámul)* Izgága fehérnép, de azt hiszem, az ágyban jó. *(Kajlához, aki előre-jött)* Férfit csinálna belőled is, lustája... Mi van?

KAJLA Hozom a patefont. A szabó azt mondta, tanítsuk meg a lányokat valcerezni.

BAJUSZOS Nem tudnak?

KAJLA Legalábbis úgy tesznek.

BAJUSZOS Mindent meg lehet tanulni: a valcert is. Az *ember* könnyen beleszokik a jóba.

Kajla bemegy az épületbe

Mária is megtanulhatja...

EDUARD Derék asszony.

BAJUSZOS Nem jó hinni az asszony képmutatásának, mint ahogy nem jó hinni az ellenség szavának, az ellenség iránt baráti érzelmeket tápláló szomszéd-nak és rokonnak, a szenteskedőknek .. .

EDUARD Talán csak nem tart nekünk bibliaórát?

BAJUSZOS Nem, magamban beszéltem. Még hogy én tartsak órát két történelemtanárnak, én magyarázzam nekik, hogy mi a történelem... az asszony... a háború...

Kajla jön egy tölcséres patefonnal, a Szeplős pedig, aki bement vele az épületbe, egy kis táska lemezzel

A háború, uraim... mellesleg: tangózni is megtanulhatnak... a háború elűzi a lustaságot, felfrissít, egyenlővé teszi az embereket. *(Kajla vállára ütve)* Igaz, hé? Te talán nem szeretnél kinn lenni az első vonalban, hogy megszabadulj ettől az örökös álmosságtól? Alszol el a lábadon, hallod?

KAJLA Hadd csak, mert jó nekem így.

EDUARD Mikor politizálunk, azt ígérjük: nem lesz háború. Kihasználjuk az ellenségeink iránti gyűlöletet, s magunkat szépen biztonságba helyezzük.

BAJUSZOS Nem tanítja meg őket keringőzni?

EDUARD Éppen azon gondolkoztam, hogy mehetnék ki az avar sírokhoz. Mária szekérrel jött? *(Kimegy jobbra)*

BAJUSZOS ***(bizalmaskodva átöleli Davidot)*** A primitív népeknél, tanárkáni, aki az egyik harcoló fél-nek segít, nem állhat aztán a győztes oldalára, ha a másik győz...

DAVID Miért mondja ezt nekem?
BAJUSZOS Nem magának mondom: magamnak.

Mária jön a kertből, dühösnek látszik

Hozzám ne vágj egy almát... *(Megállítja az asszonyt, és próbál a keblébe nyúlni) Nem* dugtál *el* ide vagy egyet?
MARIA üljön helyt, ember.
BAJUSZOS Miért?
MARIA Csiklandoz...
BAJUSZOS Nincs akivel hálj, hogy olyan csiklandós vagy?
MARIA Az uram ottmaradt a háborúban... 'üljön helyt, ne kacagjanak rajtunk a lányok.
BAJUSZOS Hadd csak, hogy kacagjanak. Tanulják *meg,* hogy kacag egymással az asszony s az ember. MARIA Maga talán ember, mi?
BAJUSZOS Hát nem?
MARIA Ha én próbára fognám, nem hiszem, hogy embere volna.
BAJUSZOS *(vidáman)* Ohó, szóval ellentámadás..: Mária 1ő: gól... Igen, most rajtad a sor, hogy *le*-rohanj, és le is rohannál, ha egy kis pénzt sejtenél nálam. A szegénységem, az viszont nem érdekel te is szegény vagy.

Megszólal a patefon: bécsi keringőt játszik

Egyezzünk ki döntetlenben, jó? Táncolsz?
MARIA Menjen a csudába, bohóca... *(Kimegy jobb-ra, csendesen mosolyogva magában)*
BAJUSZOS A szerelem összekötő kapocs az emberek közt. Igaz?

David hallgat

Igaz, tanárkáni?
DAVID Ha magában beszél, miért kérdez?
BAJUSZOS Hogy mondhassa el megint: a gyűlelet a háború a halál forrása. *(Gúnyos pátosszal)* Hogy falat emel, határokat tol ember és ember közé, s hogy ez milyen rút... Apropó, rút: a maga neve véletlenségből nem Roth?
DAVID Rosianu. Mondtam már.
BAJUSZOS Elnézést: lapszus... Tudja, még a kadét-iskolából maradt a fejemben valami bogár: azt hiszem, hogy rüh ... *(Vakaródzik)* A katonák hülyék. tanárkám: *azt* teszik, amit az egyenruha parancsol nekik, nem amit ők gondolnak. *(Vakaródzik) A,* de nem is gondolnak semmit: a rüh ráment az *agyuk-ra... (Röhög, és a fáskamra felé indul, a patefonhoz)*

David kimegy Eduard után. Anais jön a kertből Martával

ANAIS Igen, a ti kenyéradagotokból loptam. Mikor az ember *éhes...*
MARTA Nem baj, lesz kenyér.
ANAIS Lehet. Holnap elmegyünk innen. *(Megfogja a lány kezét)* Titeket elvisznek a... nem tudom... MARTA Nem tetszik velünk jönni?
ANAIS Nem vagyok zsidó. S félek...
MARTA És miért öltöztettek menyasszonyi ruhába?
ANAIS Nem tudom.

David bejön

ő se tudja: megmondta volna... Talán csak szó-rakoznak. Vagy a ruhákat akarják reklámozni. Igen, ez valószínű: nézd, a szabó fényképez.

Csakugyan ez történik, háromlábú állványra szerelt géppel

MARTA Birkáknak hisznek minket... *(Visszamegy a többi hat lányhoz)*
ANAIS *(Davidhoz lép)* A hitközség pénzét akarják.
DAVID Ilyen pénz nincsen.
AKAIS Ezt most nekem mondod vagy nekik? S amiből eddig fizetted a gyermekek kosztját?
DAVID Csak nem hiszed, hogy megszököm vele? ANAIS Nincs hova, és ezt ők is tudják jól. S követe-lik a pénzt.
DÁVID Eduard is?
ANAIS Igen. Talán. ő az az ember, aki sose tud választani.

Bajuszos, Kajla, a Szabó és a Szeplős buzgón keringőztetik a lányokat

DAVID Ha volna még pénz, nem hagytak volna cser-ben a gondozónők.
ANAIS Nem cserbenhagytak: megszöktek. Egyszerű teremtések, féltek, nehogy hasonló elbánásban ...
DAVID ...s féltükben ellopták a gyetntekek ágyne-műjét! Tolvaj ribancok!
ANAIS Már egy hónapja nem adtál nekik egy lyukas vasat sem...

Mária jön két újabb tejeskannával

Maga is elmegy tőlünk?
MARIA Hova?
ANAIS Nem tudom. Mint a többi.
MARIA Én idevaló vagyok.
ANA.IS: A többiek is környékbeliek voltak.
MARIA Kettő nagyváradi volt, hajadon lány: féltek a katonáktól, azért *szöktek* meg.
ANAIS Maga nem fél?
MARIA Én? Mitől?
ANAIS Hát, hogy...
MARIA Ugyan már, mi bajom lesz?
ANAIS Nem szégyell így beszélni?
MARIA Ez jó... Még beszélni is szégyelljek?
ANAIS Nem is néztem ki magából, hogy ilyen jóféle.
MARIA Még eddig nem voltam az.
ANAIS De_ ha sor kerülne rá... ha ők akarnák... MARIA ...akkor, tanárné asszony, úgy tennék, mint minden fehérnép, mikor már nincs mit tegyen.
DAVID Hozott még tejet?
MARIA Hoztam. S túrót, tejfeli is.
DAVID Nem tudom kifizetni.
MARIA Eddig se fizetett.
DAVID De ígértem, hogy fizetni fogok. Most meg-mondom kereken: hazudtama nincsen pénzem. MARIA Mit csináljak, öntsem a tejet a kutyák elé? DAVID Vigye haza.
MARIA Megsavanyodik... Messze lakom, kinn az erdőnél: megsavanyodik ebben a melegben. Adja a konyhakulesot, megyek s felfőzöm.

Bajuszos jön: kézen fogva hozza magával Martát, és vakaródzik. Anais átadja a kulcsot

Ha ezt a rühest látom, engem is elfog a vakaródz-hatnék... *(Kimegy)*
ANAIS Tényleg rühes, nemcsak úgy képletesen...
BAJUSZOS Tanárkám, jöjjön, magyarázza meg neki, hogy jó megtanulni a valcert.

Jobbról bejön Eduard

Mindenkinek jól fog, ha tud táncolni. *(Martával együtt visszamegy a keringőzőkhöz. David követi)* ANAIS Hova viszik a gyerekeket?
EDUARD Nem mi visszük őket: a vonat. Tőlünk *már* nem függ sem a győzelem, sem a bukás...
ANAIS Rettenetes a sorsuk, nem gondolja? Éheznek, ide-oda hurcolják őket... Miért szedtek ki ennyi ártatlan gyermeket az árvaházakból?
EDUARD Remélem, erre nem tőlem vár választ. Már nem a győzelem a gondunk, csak az, hogy kerüljünk ki ebből a lehetetlen helyzetből viszonylag elegánsan...

Kajla jön

Gyalázatos dolog volt, hogy a nevelőnők megszöktek.

ANAIS Két riadt kislány. Féltek…
EDUARD S nem jutott eszükbe, hogy talán ezek a gyerekek is… Hitvány senkiháziak, csak a saját bőrükre gondoltak.
KAJLA Hogy ki ne lyukadjon.
EDUARD Golyót érdemeltek volna a fülük mögé. Ennyire nem törődni ezekkel az árvákkal…

Kajla kimegy jobbra

ANAIS Más **sem** törődik velük.
EDUARD Nekünk egyéb gondunk van. Mi, hölgyem. amikor eljutottunk Oroszországba, az első szörnyű télen átláttuk, hogy nem győzhetünk… És ha ez előttünk is világos, akkor ne csodálkozzunk, hogy az oroszok és szövetségeseik élnek az alkalommal… *(Szórakozottan nézi a Szeplőst, amint Martával tán-*col) Hol a hitközség pénze?
ANAIS Összeszedték az árvákat, hogy megkaparintsák az őket segélyező gazdagok ékszereit, meg pénzét?
EDUARD Nem valaki más akarja ezt?
ANAIS Mit léhet kezdeni ma annyi…
EDUARD Az ügynek lehet szentelni. Az ügynek, amelyért harcol… A kommunizmus ügyének. ANAIS Azt hiszi, az uram elnézné, hogy éheznek ezek a gyerekek, és .. .
EDUARD Ha hű az ügyhöz, elnézné.
ANAIS Két kislányunk van, ikrek, háromévesek: hogy volna kommunista?
EDUARD Pedig az.
ANAIS Nem, nem…
EDUARD S azonfelül zsidó is.
ANAIS Látta az iratait?
EDUARD Az iratai szerint nem zsidó, de amúgy másképpen… Magának tudnia kell. Ha szökni próbál. vége. De ha kiadja a pénzt, és elismeri… anélkül hogy megnéznék…
ANAIS Hányszor kértem, ne keveredjen ilyen dolgokba! Együgyű asszony vagyok: nem akarok özvegy maradni. Megölnek! - mondtam neki. Nem hallgatott rám. Igaz. Látom, mindent tud róla.
EDUARD Nem tudok semmit, hölgyem. Csak beszéltem… más szóval politizáltam. Mert aki politizál, annak tudnia kell beszélni. Imponálni. Elhitetni, hogy amit mond, azt hiszi. Mint én az előbb magával. Ne aggódjon, nem árulta el Dávid királyt… *így* hívják ezek, ugye? *(Nevet)* Különben elárulta, de azért, hogy ne veszélyeztesse a gyermekeik jövőjét. Hogy ha fizetnie kell, fizessen most keveset inkább, mint később sokat. Taktikázott, hölgyem… más szóval politizált. Csakhogy amit politizálás köz-ben mondunk, amit ígérünk s amivel fenyegetőzünk, mindannak semmi köze a valóságos élethez. *(A közelükbe kerülő Szeplősre és Martára mutat, Mosolyogva)* Mit szól, hagy táncol Rómeó és Júlia?…

David jön

Van néhány üveg söröm lenn a pincében: meghívom magukat, igyuk meg együtt.

Kimennek jobbra. Egy pillanatig a némán keringőző Szeplős és Marta van a játéktér központjában, aztán Bajuszos int a fiatalembernek, hogy távozzon, és az bemegy az épületbe. A patefon elhallgat. Kajla tiszta lepedőket hoz ki a fáskamrából, s egy-egy tábla csokoládéval együtt kiosztja a lányoknak

BAJUSZOS Kisasszonyok, figyelem! A gyerekek este elmennek, de ti még itt maradtok reggelig, és ha okosan viselkedtek, tovább is. Jó ételt fogtok kap-ni. Most kaptatok tiszta lepedőt, hálóinget… aki akar, kap sört is…

Mária kilép az udvarra

Este néhány fiatal katonatiszt jön majd látogatóba… táncolni, persze: azért jó, hogy tudtok már valcerezni. Legyetek kedvesek **hozzájuk.** ***(Mérla** felé pillant)* Hordd el magad innen, te liba!

Mária kimegy jobbra

Nyáron az éj rövid, csillagos… szép lesz. Hozunk . még patefonlemezeket.. .

David jön jobbról

Most menjetek a hálóba szépen, és pihenjetek.
DAVID Mi történik itt?
BAJUSZOS Semmi: a lányok indulnak lefeküdni.
DAVID Marta, milyen lepedők azok?
KAJLA Újak. A régieket ellopták.
DAVID *(Bajuszoshoz)* Mondott valami… különösebbet a lányoknak?
BAJUSZOS Mit kíváncsiskodik itt egy komcsi zsidó?
DAVID Uram…

Kajla az épület felé tereli a lányokat

BAJUSZOS Le a nadrággal!
DAVID Mit jelentsen ez a…
BAJUSZOS Vagy előadja a pénzt, vagy le a nadrág-gal, hogy lássuk, kivel van dolgunk.
DAVID Meg akarnak alázni?
BAJUSZOS Ha férfi, nincs mit szégyenkeznie…

Mária feltűnik a kertben

SZABÓ *(David nadrágszíját oldozza)* Elő *az* igazolványt!
DAVID Uraim, tanár vagyok…
SZAB() Büdös zsidó vagy! *(Lerántja a nadrágját)* Dobd csak le a gatyát is! Jöjjön ide három lány a nagyobbak közül: mondják meg ők, hátha mi nem látunk jól…

Kajla odalódítja Martát és két másik lányt

BAJUSZOS Most ugrik a majom a vízbe…
EDUARD *(bejön jobbról)* Hagyják, fiúk, nem kell el-lenőrizni. Kisasszonyok, menjenek innen.

A három lány a többi után siet

A felesége bevallotta, hogy zsidó.
BAJUSZOS Még jó, hogy tudja, és nem mi mutattuk meg neki…

Anais jön

DAVID Anais!
ANAIS Ismerd be…
BAJUSZOS Hohó, nem úgy, csak hogy békében hagyjuk: igaz vagy nem igaz?
ANAIS Igaz.
BAJUSZOS Ez azt jelenti, hogy a gyerekekkel megy… a vonattal. S te azelőtt azt mondtad, nem jössz.
ANAIS Nem is: én itt maradok.
KAJLA De ő velünk jön…
DAVID Mindegy, úgyis elvittek volna a kincs miatt.
SZABÓ *(összekötözi David kezét)* Most szépen meg-mutatod, hova dugtad el.
DAVID Az anyádba.
BAJUSZOS Na, ameddig eszébe nem jut, itt ül a fáskamrában.

Mária az udvarra jött a kertből

Te meg mit keresel itt?
MARIA Nekem ki fizeti meg a tejet és a… BAJUSZOS Ö. *(Davidra mutat, akit Kajla a fáskamra felé lökdös)*
MARIA És a túrót?
BAJUSZOS Szintén ő.
MARIA Én kiszedem a szemét, ha nem… *(David és Kajla után siet)* Tolvaj! Gazember!

BAJUSZOS *(visszatartja* a Szabót) Hagyja csak, ez a némber ad neki... *(Kajla után* kiált) Csukd be a tejesasszonyt Dávid királlyal!

*Kajla a fáskamrának a nézőtérről nem látszó ajtajá*hoz lökdösi *Davidot és bezárja az asszonnyal együtt, majd a madzagra fűzött kulcsot forgatva kimegy*

(Eduardhoz) Szinte nem is létezhet ilyen *meleg*... Igyunk egy jó hideg sört!

Kimennek, nyomukban a Szabóval. A fáskamra *felől* dulakodás *zaja, Mária hangos szitkozódása* hallatszik

ANAIS *(a fáskamra deszkafalánál)* Nincs miért haragudnod rám, hogy elárultalak. Miért nem gondol-tál a gyermekeinkre?... Jó, hogy csak egy asszony kezére adtak, s nem ők... Hidd el, hogy veled tartok, hogy nekem is éppúgy fáj, de tűrj, *mert* amit most kapsz, megérdemelted .. .

MARIA *(bentről)* Eresszenek ki, hé! Elájult!

ANAIS Mindig mindennel szembeszálltál... *(Nem ve*szti *észre, hogy Eduard visszajött)* Legalább most fékezd magad és tűrjél, s adj hálát az égnek, *hogy* nem ők vernek...

MARIA *(bentről)* Hé, sógor! Nyissa már ki!

Kajla vigyorogva megy az ajtóhoz

EDUARD Oda jutunk, hogy tulajdon hóhéraink lelki üdvéért imádkozunk.

Mária jön a fáskamra irányából

Elégtételt vett rajta?

MARIA Vigye el az ördög mindannyiukat. *(Kimegy)*

EDUARD Tudja, hogy bolond: ez az ő intelligenciája... *(Mosolyog, majd Anaist nézi)* Én biztattam *erre* az árulásra, de reméltem, hogy nem követi el.

ANAIS Ki mondta először, hogy...

EDUARD Amit én mondtam, nem számított. *(Jön a Szabó egy asztalkával. Leteszi, majd* hozza *a patefont)* Milyen muzsikája van?

SZABÓ Valcerek... uraknak és kisasszonyoknak.

BAJUSZOS *(jobbról jön, sörösüveggel a kezében)* Mi-csoda hőség, nem igaz, ilyen nincs is... Hallom, odabenn csend van. Meggyóntatta a némber a tanár urat, feladta neki, azt hiszem, az utolsó kenetet is! *(Hangosan röhög, a Szabóval együtt)*

MARIA *(kivág egy ablakot, hogy az üvege összetörik)* Emberek! Emberek! Segítség! Meghalt a hét menyasszony!

Mindnyájan berohannak az épületbe. A patefon szól

Mérget ittak, emberek! Mérget ittak! Mert nem bántátok... azt hitték, elment az eszük féltükben, és meg se gondolják... Mit akartok, amikor kihűltek már! Csak ez az egy, né... ez talán... Tejet! Hamar, vidd ki a levegőre, fektesd a fűre, és húzzatok vizet a kútból!

Jön a Szeplős, a karjában Martával. Eduard vizet merít

Meg akartak szabadulni szegények attól, ami várt rájuk... *(Kijön az épületből, egy tele kanna tejet hoz. Martát a* kertbe *viszik)* Nagy dolog ez, emberek! Csuda dolog!... Nem él meg ez se, szegény...

SZABÓ *(megállítja a patefont,* szedelőzködik) Azt a szentségét... *(Kimegy a fáskamra felé)*

ANAIS *(Bajuszoshoz)* Tudták, mi lesz a sorsuk, s elhatározták... mind, *mind!* Inkább a halál, mint a gyalázat!

SZABÓ *(visszaszalad)* Megszökött Dávid király! Fej-be verte ezt a...

BAJUSZOS Nem szabadul meg úgysem! *(Leakaszt egy csengettyűt az épület ajtaja* mellől. *Anaishoz)* Hívd a gyerekeket a kertből! Indulniuk kell a vonathoz.

Anais némán bámulja a csengettyűt

(Idegesen) Vigyétek be a lányt a fáskamrába... *(Mária és a Szeplős úgy tesznek.* Bajuszos *közben csenget, és a gyermekek futva jönnek a kertből)* Sorakoztasd fel őket kettesével, s gyerünk. Kinn várlak. *(Kimegy)*

ANAIS Kettesével, gyerekek, kettesével... Megyünk az állomásra. Fogjátok kézen egymást, tegyétek zsebre az almákat....

EDUARD Mondjon nekik valamit búcsúzóul.

ANAIS Én itt maradok, gyerekek. Elválunk. Legyetek jók... Titeket elvisz a vonat vakációra, a hegyek-be. Lesz ott egy menedékház melegvizes fürdőszobával... és lesz hó is, és majd szánkáztok ... Csak vigyázzatok, ne hűljetek meg. Ha szaladgáltok, ugráltok, megizzadtok, ne igyatok utána hideg vizet. Megígéritek?

EGY GYERMEK Meg, tanár néni.

ANAIS Szedtek majd gombát is, jó?

MASIK GYERMEK Jó, tanár néni.

ANAIS Meg málnát...

MASIK GYERMEK Szeder is lesz?

ANAIS Szeder is.

MASIK GYERMEK Hát medve?

ANAIS Az is, meg sok-sok mókus... Meg nagy hó. Amikor havazni fog, úgy néztek majd ki. mint a hóemberek.

MÁSIK GYERMEK A mókusok is úgy néznek majd ki?

ANAIS Ők, mint a hómókusok... s a medvék, mint a hómedvék... Énekeljetek valamit, jó? A mókusok énekét. Egy, kettő.. ,

A gyermekek egy dalt *kezdenek* gajdolni, s a *kapu felé indulnak*

EDUARD A pisze egy lomban ágat visz. Mint a remény zöld lobogóját....

ANAIS Mondott valamit? *(A gyermekekhez)* Énekeljetek bátrabban, hangosabban... úgy, úgy. látjátok...

ALMAFA

Mária kertje. Előtérben nagy almafa, amelynek koro*nája jóval* magasabb a *színpadnyílásnál. Hátrább téglaégető kemence.*

MARIA Hehe, a kakas...

GILU Mi az?

MARIA ...a tyúkot, hehe...

GILU Mit csinál?

MARIA Kakasolja.

GILU Mit kell azon nevetni?

MARIA Semmit. Örülök, hogy örülnek.

GILU Te arra gondolsz? Én a tojásra.

MARIA A tojást meg is kell csinálni... és ahhoz két tojás kell.

GILU *(evett,* most iszik) Jó volt a hús... *(Énekelj)* Komámasszony, én meg te sose jutunk a menny-be...

Mária is vele énekel, miközben vörös *agyagot dagaszt és téglát vet*

MARIA Bár tégy a tűzre, ember...

GILU *(egy* nyaláb *szénán fekszik)* Nem hallom.

MARIA Ne hadd, hogy elaludjon a tűz.

GILU *(nevet)* Nem hallom.

MARIA Amit nem akarsz csinálni, azt nem hallod. GILU hívjál csak az ágyadba: azt hallom, ne félj. MARIA Azt igen, de a munkáról van szó... GILU Az talán nem munka, mi?

MARIA Jó téglákat akarok, jól kiégett téglákat... GILU Amikor murkot eszem, semmit se hallok. Mint-ha egy vonat dübörögne benn a fülemben.

MARIA A restség, az dübörög, (Fát tesz *a tűzre)* GILU Nem vagyok rest. Megmutathatom. Ha neked íz-lik a murok. akkor gyere...

MARIA Ó, te világ lustája!

GILU Az éjjel nem ezt mondtad.
MÁRIA Csak arra vagy jó, hagy egyél, igyál... GILU ...*meg* hogy a seggemet jártassam.
MARIA De aztán másra nem is.
GILU Meg hogy heverjek. Nem elég az? Hadd már a bánatba a tégláját, úgyse veszi meg senki.
MARIA Valaki csak megveszi: ejsze még építenek ezután is házakat... Megyek vízért. *(Fog két vedret és kimegy)*
GILU *(paposan énekelve)* Dicséret és dicsőség oda-fenn Istennek és Jézus Krisztusnak ... e földön pedig békesség és jóakarat az emberek között...
MÁRIA *(jön a vízzel,* s tölt *belőle az agyagra, amit aztán szaporán* dagasztani *kezd a lábával. Gilura néz)* Mikor mégy?
GILU Éjszaka átlépek a határon Mérszegnél, az erdőben, és holnap este Szebenben leszek: a barátom-nál, akivel együtt hagytam ott a katonaságot.
MARIA Megszöktetek, mi?
GILU Úgy mondják.
MARIA És nem úgy *van?*
GILU Nem egészen, mert nem az első eset... (Vigyorog) Először háromnapos katona koromban szöktem meg. Elfogtak, elítéltek, aztán megkegyelmeztek... Egy hónap múlva megint megszöktem.
MARIA Elfogtak, elítéltek...
GILU ...s megint megkegyelmeztek. Bihari vagyok, azért. Ha akarnám, itt maradhatnék.
MARIA Maradj.
GILU Hogyne, hagy munkára fogj... *(Komolyan)* El-kapnának ezek a...
MARIA Sohanapján.
GILU Nem lehet, na: vár a szebeni legény. Én kértem, hogy várjon, mert ő hamarabb szökött... Azt mondta: te, ha elkapnak a mieink, tizennégy esztendőt ülsz.
MARIA Miért épp tizennégyet?
GILU Ennyit ült neki egy bátyja is, mert három versben fogták *meg* juhot lopni. De azt hiszem, az más dolog.
MARIA Nem értem.
GILU Nem is lehet. Csak látod: én *nem* bírok egy helyben ülni. Még mundérban sem. Lótolvaj vagyok tizenhárom éves koromtól: megbolondulok, ha éjjel nem tehetem a kezem egy lóra...
MARIA ...vagy egy kancára.
GILU (nevet) Az még jobb... Severin vidékén nőttem fel, a Duna mellett, erdőkben, nádasokban. A szerbektől is loptunk lovakat: átúsztattuk velük a vizet...
MARIA Cigány nép vagytok.
GILU Olyan a vérünk: tüzes. De *nem* cigány vér. Ortodox vagyok... *(Paposan énekelve)* Megkeresztel-kedvén Krisztusban, a Krisztus testébe öltözködtök...
MÁRIA Ellopjátok a lovat, aztán futtok a templomba, és bűnbocsánatot kértek.
GILU Bizony, és gyertyát gyújtunk, és énekelünk: „Uram, irgalma-a.zz! Uram, kegyelme-ezz!"
MARIA Bementek mint holmi gonosztevők, s kijöszt-ök mint Isten báránykái.
GILU Hajszálra így van! *(Kenetteljesen)* Öltsük fel menyegzői ruhánkat a mi urunk Jézus Krisztussal együtt, és legyünk hasonlók őhozzá. Munkálkodjék bennünk az ő szent lelke: a jóság, a reménység, a szeretet lelke...
MARIA Eredj, hozz egy kis vizet inkább.
GILU Nem lehet: most el vagyok foglalva Istennel. *(Paposan énekelve)* Mert ő az örökkévalóság és a tökéletesség, és a mi lelkünk őreá *áhítozik...* MARIA ...meg a lovakra.
GILU Az igaz, *hogy nem* vagyok ember, ha egy héten nem lopok bár egy lovat... vagy nincsen egy jó kancám.

Mária nyakon önti egy veder vízzel

Ez mi volt?
MARIA Ez a köszönöm *szépen.*
GILU J Csak tréfáltam, te...
MARIA Hát éppen azt köszönöm. Hogy eszedbe ju-tottam, s eljöttél tréfálkozni velem.
GILU Csúfolódj csak. Meg is lőhettek volna a határ-őrök!
MARIA Még meglőhetnek, mikor visszamégy.
GILU Na, abból nem esznek. Lótolvaj fülem *van...* Hallgasd csak !

Távolról, alig hallhatóan, szájharmonika szól

Jobb lesz, ha most meglépek, nem várok éjszakáig.
MARIA Ne félj, ismerem: ez egy gyermek...
GILU Gyermek, gyermek, de ha fegyver van nála?
MARIA Gyere be a házba, ameddig elmegy.
GILU S ha ő is bejön?
MARIA Hét helyen *osonhatsz ki...* Gyere.

Kimennek. Egyre közelebbről hallszik a harmonika, végre bejön a Szeplős. Nézi a nyers téglákat, egyikbe belenyomja a tenyerét, majd egy felfordított vederre ülve mezítlábra vetkőzik, és két másik téglába bele-*nyomja a két talpát* is. *Boldogan nézi a* lenyomatokat. Meglátja *az almafát, vidám trillát fúj a harmonikáján, majd leveti a felsőruháját, s felmászik a fára - úgy,* hogy *már nem látható.* A fáról *alma* pot*yog. Mária jön*

Ki az ott fenn, hé? Ki lopja az almámat?

Fenn megszólal a szájharmonika

Na, ha te vagy az, nem baj. Csak le ne essél, hallod? Ne szedd az almát a kebledbe: adok kosarat. Körtét is vihetsz benne. Hallod, ember? Gyere, szállj le, biztosan keresnek már... Hogy hívnak, süketje? És hova való vagy? Falusi vagy-e, vagy valamelyik városból való? Testvéreid vannak? Mi?...

Lövés hallszik, *utána döbbent csend támad* Mi

történt, jóemberek?

Néhány alma hull alá, mintegy kézből kiejtve, majd leesik a szájharmonika is. Még egy lövés

Uramisten, őrizz meg ...

A Szeplős ágról ágra bukva a földre zuhan, kebléből almák gurulnak szét

Mit vétettel, te szegény? Sze nem loptál, csak enni akartál...

Gilu jön

Hogy tehetted, te? *(Rázza* a fát, *mintha a haját tépné)* Istenem, *hogy* tehetted?

GILU *(közelebb lép)* Melege volt: egy kicsit elküldtem a hűvösre... *(A fáról egyre potyog az alma)* Ne rázd azt a fát, egészen betemeted a sok alrn,ával... Mint a verebet, úgy leszedtem. Ha ő lát meg először, ő se kímél... *(Felnyalábolja a holttestet)* Milyen könnyű: mint egy gólyafióka... Megyek és eltemetem. *(Kimegy* balra. *Messzebbről)* Nyoma se lesz annak, hogy itt járt. Né, egy falevél maradt a hajában...

Mária letérdel, és kezdi a kötényébe szedni az almát

Milyen hosszú a karja: mintha *szárny* volna... Rá-döntöm ezt a martot, ez alatt az Isten se találja meg... (Robaj, *Gilu visszajön)* Készen van.
MARIA Jó, hogy nem a kemencébe lökted.
GILU Nem is jutott eszembe. Keresztény vagyok, asz-szarv ... Meg aztán bűzlött volna.
MÁRIA Elfújta volna a szél... *(Merően nézi)* Féltem, hogy oda lököd.

GILU Isten ments. Hanem a ruháját, azt igen... *(Felemeli a ruhát s a kemencébe hajítja) Hol* a szájmuzsikája ?

Mária újra téglákat kezd formázni, s a legelsőbe belenyomja a szájharmonikáját

Lehet, a zsebében volt... Na, én megyek, Mária. Nehogy jöjjön valaki keresni, és... A bakancsát elviszem: az enyém csupa folt. *(Felhúzza a Szeplős bakancsát)* Ez a helyzet. Nem búcsúzom, jövök *még...*

MÁRIA Eredj Isten hírével.

GILU *(elindul, közben egy almát rágcsál)* Szegény feje... Olyan könnyű volt: éppen mint egy gólya-fióka...

„CARMEN"

Osztályterem egy iskolában. Ivan a katedránál, nyakában géppisztollyal, foglyokat őriz

IVAN Étel kell! Cujka, vodka!

SZAKÁCS Ételnek legjobb lenne birkaszelet mártással. *(Magyarázólag)* Szép szeleteket vágunk a birkahúsból, megtisztítjuk, kipotyoljuk, szalonnával spékeljük, s aztán a következő páclében tartjuk öt napig...

IVAN őt napig... Te fasiszta!

SZAKACS Én nem vagyok fasiszta, szakács vagyok.

Szóval a következő páclébe tesszük: egy pohár bor .. .

IVAN Davaj egy pohár bort!

SZAKÁCS Nincs. De a birkaszeletre az kell. Egy pohár bor, egy pohár ecet, belezúzva két fő fokhagyma, aztán egy kis bors, petrezselyem...

IVAN Éhes vagyok!... Mindenki éhes!

SZAKÁCS Már ez így van: az ember megéhezik. Na, még babérlevél és szegfűszeg kell bele...

IVAN *(nyögve)* Meghalok!

SZAKÁCS Dehogy... S aztán legjobb nyárson kisüt-ni, de lehet tepsiben is.

IVAN Aha...

SZAKÁCS Most jön a mártás. Ez a pácléből készül, amihez hozzáadunk négy kanál olajat, egy fő vereshagymát reszelve, egy kevés rántást, tejfelt, s ilyen lesz... *(Csettint)* Isteni!

EDUARD Ez megőrült. Egy fő fagyott hagymánk van, és ő birkaszeletről álmodozik...

IVAN Birka kell! Hozzál!

SZAKÁCS Nem lehet: fogoly vagyok.

IVAN Pofa be! Ha én azt mondom. hozzál!

SZAKÁCS De ha .. .

IVAN Kifelé, bisztro!

SZAKÁCS De ha elkapnak...

IVAN Fáj a fejem.

SZAKÁCS Ilyyenkor felforralunk egy kanál kinint, s megisszuk. Aztán ágyba bújunk, s veszünk két törülközőt: az egyiket bemártjuk forró vízbe, kicsavarjuk és a hasunkra tesszük, a másikat meg rá, és betakarózunk...

IVAN Pofa be! Rosszul vagyok!

SZAKÁCS Biztosan vodkát ivott.

IVAN Pálinkát!

SZAKÁCS Még rosszabb.

IVAN Nem igaz, meghűltem: fáj a torkom is... SZAKÁCS Be 'kell kötni egy jó csík szalonnával vagy disznózsíros kendővel.

IVAN Kifelé! Hozzál italt... és ételt! *(A foglyok felé int)* Éhen halnak.

SZAKÁCS És ha megszököm?

IVAN Aha: tolvaj fasiszta... *(A levegőbe ereszt egy géppisztolysorozatot)*

SZAKÁCS Tréfáltam... Hiszen én nem vagyok katona: szakács vagyok. Engem a kuplerájból hoztak el, a „Continental"-ból, mert több nyelven beszélek, s maguknak tolmács kellett ...

IVÁN Kifelé!

SZAKÁCS Na jó, megyek *(Kimegy)*

IVAN Davaj „Szilvia"! Nyomás!

I foglyok énekelni kezdik az operett egyik ismert betétjét, ki-ki a maga nyelvén - németül, magyarul, szlovákul. Mindnyájan ingben és alsónadrágban van-nak

BAJUSZOS Levetkeztetett, hogy ne tudjunk szökni.

EDUARD Úgysem lehetett volna. Ellepték az egész környéket.

BAJUSZOS Az erdőknek se végük, se *hosszuk...*

SZAKÁCS *(visszajön)* Lesz étel.

IVAN (a foglyokhoz) Tyiho!.. ., Szakács, mondd meg nekik. *hogy* táncoljanak!

SZAKÁCS Kedveseim, Ivan Petovics kiadta az ukázt: táncolni! Davaj „Szilvia"!

A *foglyok már tudják, mit akar: újrakezdik az előbbi dallamot, és táncolnak hozzá*

BAJUSZOS Bolond vénember: ki akar nyiffantani, és még csúfolódik is velünk! Táncoljunk, énekeljünk, mintha jókedvünk *volna...*

IVAN Bisztro! Fasiszta gazemberek! Most valcert!

BAJUSZOS *(Eduarddal táncol)* Ez hiányzott nekünk: a valcer... Bele lehet gebedni. Megizzadunk, és... IVAN Hé, te hortista! Tyiho!

BAJUSZOS *(a fogai között)* Énekelve döglünk meg.. Bolond vénember!

EDUARD Azt hiszem, nincs igaza: ez azért énekeltet bennünket. hogy örüljünk. Az ember boldog, ami-kor énekelhet, táncolhat...

BAJUSZOS Ez ének? Ez tánc?... Ez kényszer, uram: valcer parancsra, boldogság erőszakkal...

EDUÁRD Tudni akarja, milyen a valcer, hogy szoktak mulatni a fasiszták... Számára mind fasiszták vagyunk.

BAJUSZOS Nekem semmi közöm Hitlerhez.

EDUARD Gondolja? Mint fogoly. .

BAJUSZOS Fogoly, fogoly, de nem német, mint maga.

IVAN Tyiho, gitleriszti!... Davaj „Aida"! Davaj, ha azt mondom, az ördögbe...

BAJUSZOS Hogy kaparintsam meg azt a géppisztolyt, hogy lőjem szét a fejét? Eltűnnénk... Ismerem a vidéket...

EDUARD Itt halt meg az a hét lány.

BAJUSZOS Nem én itattam velük mérget.

EDUARD Maga csak valcerezni tanította őket, mi?

BAJUSZOS Hogy örüljenek. Hggy legyen egy kis *szó*rakozásuk.

EDUARD Meg azoknak is, akiknek este jönniük kel-lett volna Váradról.

BAJUSZOS Na és, ez a vénember mit tesz velünk? IVAN *(együtt énekel a foglyokkal)* Radamesz... Lala .. .

EDUARD Azon az estén, pontosabban az előtt, maga meg akarta ölni a lányokban a szerelem szépségé-nek a hitét. *Hogy* aztán ne ibánják, mi következik: legyen mindegy...

BAJUSZOS Hülye szüzecskék ... Annyira ragaszkodtak volna ahhoz a kis hártyához, hogy így bediliztek? Féltükben, hogy elvesztik?

EDUARD Hogyha ma nem ragaszkodsz semmihez, holnap már nem lesz mihez ragaszkodj.

BAJUSZOS Eh, ez olyan...

EDUARD A lányok ragaszkodtak a szépséghez, az ábrándjaikhoz: enélkül nincs boldogság.

IVAN Boldogság? Haraso, ocseny haraso .. Davaj „Carmeen".. .

Mindnyájan énekelnek

MÁRIA *(bejön két kosár ennivalóval. Körülpillant, majd a Szakácshoz)* Hoztam egy kis szalonnát, hagymát...

SZAKÁCS És tejet? Ivan Petrovics szereti a *tejet..*

MARIA Tejet is hoztam.

IVÁN Na, *asztalhoz,* fasiszta banda! Kusajtye! MÁRIA *(ennivalót oszt szét a foglyok között) Még* hozok aztán...

IVAN Eto sto?

SZAKÁCS Fokhagyma.

IVAN Egyetek, gazemberek .. .
BAJUSZOS Mintha az utolsó vacsora volna.
IVAN Miféle hely ez, asszony? Kik vagytok ti?
MARIA Eredj ki a temetőbe, és nézd meg.
IVAN Miért a temetőbe?
MARIA Ott van a keresztekre felírva, hogy kik vagyunk, akik itt születtünk a világra.
IVAN Ott a halottak *vannak...*
MARTA A halottak a mi szüleink. Mi, akik élünk, ugyanaz a nemzetség vagyunk, mint ők.
IVAN Aha... *(Iszik, majd a Szakácshoz)* Elálmosodtam. Nehogy megszökjetek, mert... *(Megint iszik, bóbiskol)*
MARIA Megyek, még hozok egy kis túrót is. *(Kimegy)*
BAJUSZOS A cujka fejbe verte. Ha most lefegyverezném...
EDUÁRD Megölné?
BAJUSZOS Mind elszökhetnénk .. .
EDUARD Gondolja meg, hogy a front mögött vagyunk.
BAJUSZOS Tudom.
EDUARD Ha ezek és a szövetségeseik megkezdik az offenzívát, senki sem állíthatja meg őket: még maga sem azzal a géppisztollyal.
BAJUSZOS Ezek még nem demonstráltak semmit. Demonstrálni, uram, harccal kell, nem pofázással!
EDUARD El kellett volna kerülni a háborút. El kel-lett volna kerülni az efféle...
BAJUSZOS Szaros alak volt világéletében. Értse meg, hogy nincs kiegyezés, mind a két fél számára előnyös megoldás... *(Pátosszal, de nem minden gúny nélkül)* Választani kell! Vagy, vagy! Azok a lányok *is* megvívták a maguk csatáját: nem féltek a halállal szembenézni .. .
EDUARD Igen, ők választottak. A mérget. Amit még a másik lágerből hoztak. Mintsem *hogy* prédára dobják magukat... Az öngyilkosság itt kétségtelenül tett volt, de ugyanakkor menekülés is: csak akkor követték el, mikor már nem volt más módjuk a szabadulásra.
BAJUSZOS S nekünk talán van?... Dögöljünk meg Szibériában, vagy puffantson le itt egy ilyen részeg fickó? Hét leányka tudta nem hagyni, hogy csődör alá vigyék, mint a kancákat, ami azért mégiscsak élvezet lett volna, és akkor mi hagyjuk, hogy ki-nyírjanak? Hát miért kell nekünk bűnhődni?... *(Más hangon)* Legalább ne álljon az utamban. és ne kiáltson... ha azt nem akarja, hogy megfojtsam. *(Közelebb lopakodik Ivanhoz, miközben a foglyok a Carmen egyik áriáját éneklik)*
IVAN Tyiho! A hold... kak kraszivaja. *(Iszik) Sorakozó! (A levegőbe ereszt egy sorozatot)* Fasiszta disznók! *(A foglyok sorba állnak. Elébük ül egy székre, s egy orosz dalt kezd játszani a harmonikáján. Majd hirtelen)* Takarodó, bitangok! Lefeküdni) *(Int, hogy feküdjenek le a padlóra, majd a Szakácshoz)* Babuska maja nincs... gyermek *nincs...* németek: pák-pák! Nem maradt senkim... Hé, azt a... *(Dühbe gurul, hogy vele foglyokat őriztetnek)* Rohadt vénség! Csak arra vagy jó, hogy ilyen gaz-emberekre ügyelj!... Fel! Riadó! Davaj „Szilvia"! *(A foglyok énekelni kezdenek)* Fasiszta banda... *(Tanácstalanul, a Szakácshoz)* De emberek... gaz-emberek, de emberek... Nesze, géppisztoly... *(Leakasztja a nyakából a fegyvert, és a Szakács kezébe nyomja)* Pucold meg... Ne add oda... Ja hacsu szpaty... *(Elalszik, de nyomban fel is riad)* Hé, vigyázz...! Davaj „Carmen"! *(A foglyok átváltanak a kívánt dallamra. Nevetve, a Szakácshoz)* Haraso, finom cujka... Ide figyelj, te... *(A fülébe sugdos)*
SZAKÁCS Nem rossz: őrizzék ők saját magukat... *(Nevet)* De azért kockázatos...
IVAN Pofa be, ,pitleriszti! *(Megint egy orosz dalt kezd játszani, és énekel hozzá)* Ha szót fogadtok nekem...
SZAKÁCS Persze hogy szót fogadunk!
IVAN Hát akkor, ha láttok egy...
SZAKÁCS *...fehérnépet... (Hallgatja Ivant, aki a fülébe sugdos)* Nem hátrálunk meg, világos! Előre isiedulj! Irány az ágy, különben hülyék vagyunk!

(Az ajtón egy fiatalabb orosz katona nyit be, majd nemsokára újra eltűnik) A fehérnép, az ital, az ének: így van ez minálunk is...
IVAN Tyiho! Pofa be!... *(Egy orosz dalt kezd éne-kelni, s int a foglyoknak, hogy dúdolják utána)*

Mária jön két újabb kosár ennivalóval

Davaj, davaj... szép halkan... *(Behunyt szemmel vezényli a zümmögő kórust. Erősen sötétedik. Bajuszos mind közelebb kerül a géppisztolyhoz)* Haraso... *(Tovább énekel és vezényel. Hirtelen géppisztolysorozat hallszik, nyomában riadt nyüzsgés. Ivan a földre zuhan. Sötétség) A* hold... Ah!... Ah!.., *(Oroszul káromkodik) Ah...* „Carmen"...

A MENNYEI SZŰZ ÉS AZ ŐSHÜLLŐK

Osztályterem táblával, dobogóval. A tanító székén telefon. A micisapkát viselő ember - a továbbiakban Micisapkás - telefonálni próbál: idegesen várja a búgó hangot. Mária seper, a táblát törölgeti. Popescu és Nicoará halkan beszélget

MARIA Kit várunk?
MICISAPKÁS Pssz... Menjen, hozzon virágot.
MÁRIA Már hoztam öt szál rózsát.
MICISAPKÁS *(türelmetlenül)* Az kevés. Több kell.
MARIA Mennyi?
MICISAPKÁS Hát vagy tíz kiló. Jöjjön, ne mutatkozzunk felkészületleneknek a virág területén ... (Ki-*mennek)*
POPESCU Vlad Tepes nem volt nagy egyéniség. Volt benne valami visszataszító, de hogy fenséges is lett volna, arról nincs dokumentum... a Drakula-legendák pedig, a vámpírmesék, nem sokat jelentenek. A belügyekben megpróbálkozott eggyel-mással, hanem a külügyei... Lehetetlen dolgokba ugrott fejest, és folyton lehetetlen helyzetekbe került.
NICOARÁ Talán éppen a lehetetlen vonzotta . _ .
POPESCU Szóval nem volt nagy uralkodó. tiStefan cel Mare az volt: sokáig ült a trónon, s tudta, mit akar... A történészek többnyire romantikus színekkel festik meg Stefant: amint folyton lecsapni készül a törökre. Az igazság *csak* az, hogy nem óhajtotta a fekete-tengeri térség pasasággá válását, és még kevésbé *azt,* hogy török kézre jussanak a genovai várak a Fekete-tenger északi partján, amelyek Kelet és Nyugat egész kereskedelmét ellenőrizték... A hozzájuk vezető utak átszelték hazánkat is: ennek köszönhetően indultunk fejlődésnek. Mikor a várak veszélybe kerültek, $tefan hadba *szállt...* Tudta, mit akar, nem, mint Tepes.
MICISAPKÁS *(bejön egy öl rózsával)* Hagyja már Tepest *az* Isten csudájába, Stefannal *együtt...* Nincs időnk rájuk! Jön a mamukánk, s itt talál felkészületlenül!
NICOARA Három napja készen van minden.
MICISAPKÁS De a virág elfonnyadt. S kevés is volt. Nem látom a szőnyegeket sem...
POPESCU Itt nincs az embereknek szőnyegük.
MICISAPKÁS Máshol *hogy* van? Még szerencse, hogy hozattam egy teherkocsival a cukorkagyárból... S a disznó *meg* a borjú? Ki felel annyi húsért? Azért is én, ugyebár...
NICOARA Te, ugyebár.
MICISAPKÁS S a versekért is. Mamukánk nagyon szereti a verseket tatukánkról... Facca! *(Kiáltva)* Facca!

Facca jön

öregem, én nem nagyon értek a versekhez. Remélem, hogy eléggé mozgósítók .. .
FACCA Elmondom őket.
MICISAPKÁS Nem, nincs időnk rá. De menj és tanuld...
FACCA Tudom őket kívülről.
MICISAPKÁS Nem baj : nem árt még egyszer megtanulni.

Facca kimegy

Lássam a lozinkákat. A lozinkákat, hé? .. .

Mária és Ulá lozinkás pannókat hoz be

Remek! Ti vagytok a széles néptömegek, akikre támaszkodunk.

ULA Csakhogy én nem azt eszem, amit te. MICISAPKÁS Hagyjuk az ételt: örülj a közös boldogságnak.

ULA Az én fogyatékos elmém azt mondja: óvakodjak tőle.

MICISAPKAS A boldogságtól?

Facca jön

ULA Ettől a boldogságtól.

MICISAPKÁS Inkább kell az égi? A túlvilági? Az tán édesebb ennél?

ULA Nem olyan biztos... De mi közöm nekem a te pénzeddel és a te hatalmaddal?

MICISAPKÁS Szerencse, hogy a mamúkank utat mutat és őrködik felettünk... Látod, a költők okosabbak: dicshimnuszokat írnak neki. *(Facca felé fordul és tapsol) Tégy* úgy te is, és hamar boldog leszel... *(Röhög)* Persze, te a miszticizmus befolyása alatt állsz: a papok arra tanítottak, hogy Isten az alfa és az ómega. Na, hát ez túlhaladott álláspont. Jegyezd meg: a földi boldogság korszaka következik, és ezt mi magunk építjük fel, saját kezűleg... *(Mi-közben a falra aggatják a lozinkákat, Nicoará és Popescu kimegy)* A béketábor egy kicsit feljebb... az amerikaiakat lejjebb... Isten csak egy szó, elv-társak: egy üres szó.

ULA Isten azt mondotta a kígyónak: légy átkozott minden teremtmény között. A hasadon csússz, és port egyél...

FACCA Milyen könyvek ezek a tarisznyádban?

ULA Senki sem írta könyvek.

MICISAPKÁS Irataid vannak?

ULA Az embernek meg így szólt: átkozott legyen a föld temiattad.

MICISAPKÁS Hallottam, hogy... nem jósolnál a tenyeremből nekem is?

ULA Már megszámláltattál.

MTCISAPKAS Ki számlált meg?

ULA A kígyó.

MARIA Hagyják, jósoljon nekem...

FACCA Adám nevezte a feleségét Évának, mert ő volt minden élőknek anyja. Tudjuk. Cl volt a mennyei szűz...

MARIA Mit lát a tenyeremben?

FACCA Isten pedig kiűzte őket az Édenből, mert ettek a tudás fájáról, s hogy ne egyenek az örökélet fájáról is: ne legyenek halhatatlanok... Igaz, mester?

MARIA Na, mit lát?

ULA *(az asszony tenyerét vizsgálja)* Nemsokára téged is kiűznek az almáskertből ...

FACCA ...ahol terem a finom hagymás tejföl.

ULA *(elővesz egy könyvet, olvassa)* Levetnek az égi magasból...

FALCA Az lesz aztán karambol.

ULA **Nem** tudtam, hogy bolond vagy.

FACCA Én tudtam rólad.

ULA Aki bolondabb kettőnk közül, annak épebb az agya.

FACCA Hogy verne meg a ragya !

ULA *(az asszonyhoz)* Fogansz a te méhedben, és szülsz fiat...

FACCA Megszületik a bak jegyében, pálinkásüveggel a zsebében.

ULA Szólj, mikor elhallgatsz, hogy figyeljek.

FACCA Örülök a sikernek.

ULA (az *asszonyhoz)* Szülsz fiat, aki eltapossa a kígyót...

FACCA ...s vigasságot hoz majd a világra. Sej, szagos a rezeda virága!

ULA Fénnyel tölti be a sötétség országát... *(Elvigyorodik)* Csókolom a komám orcáját. *(Csakugyan csókot nyom Facca képére, és harsányan röhög)* Jó, *ha* van két okos ember a házban: az egyik meg tud telelni a másiknak. Nincs lelke, nem él, szentebb a szentnél: mi az?

FACCA A kereszt.

ULA Igaz. Megérdemled te is a vaskeresztet. *(Egy régi kitüntetést nyújt felé, de Facca elhúzódik) I*nkább kell a hátadra kereszt, vagy három a véredbe?

FACCA (már unja a tréfát) Bolonddal ne kezdj ki, nem tudod befejezni.

ULA Butával ne kezdj ki, nincs a fejében semmi.

MICISAPKAS Tetszik nekem, hogy ilyen optimista derűvel tréfálkoztok, mikor a lozinkákat aggatjuk .. .

MARIA A derű az ég áldása.

MICISAPKÁS Ha nem jön rá ború ... Na, menjetek gyorsan a szőnyegekért.

FACCA Én is?

Nicoará jön a Szakáccsal

MICISAPKAS Te is. Kell segíts: mese nincs... *(Röhög a saját tréfáján)*

Mária, Ula és Facca kimegy

NICOARA Tegnap voltál Pécskán, mi?

SZAKÁCS Ühüm.

NICOARA És?

SZAKÁCS Alkalmaztam a törvényt.

NICOARA Mit?

SZAKÁCS A törvényt. Megfogtam három parasztot, hogy nem mentek vetni, és alkalmaztam...

NICOARÁ ...a törvényt, hallottam. De melyiket?

SZAKÁCS Amelyik kimondja, hogy a dolgozóknak joguk van ítélni és büntetni... Hát én ítéltem, és három napra becsuktam őket a községházára, a pincébe.

NICOARA Hol dolgoztál te eddig?

SZAKÁCS A ,.Mihai Eminescu" cukorkagyárban. Tulajdonképpen szakács a mesterségem, szakács és cukrász. Ha óhajt egy fagylaltot, rögtön... Tej van, tojást szerzünk, jég .. .

NICOARÁ Nem, köszönöm. Fáj a mandulám tőle. *(Kimegy)*

MICISAPKÁS *(Nicoará után néz)* Nehezen megy a fejébe az irányvonal...

SZAKÁCS Egy golyó könnyebben belemenne. *(Nevet-ni készül, de mivel a másik komoly marad, hangot ital)* Tiroli galuska lesz. Három veknit beáztatunk, majd kinyomkodjuk, és megdaráljuk huszonöt deka főtt füstölthússal, tizenkét és fél deka szebeni szalámival és ugyanannyi füstölt szalonnával együtt. Hozzáadunk három kanál lisztet és három tojást egy csupor tejjel összehabarva. Kiszaggatjuk a galuskát, s gyenge sós vízben megfőzzük, majd leszűrjük. Savanyú káposztával találjuk...

Micisapkás közben ablakot nyitott, s levetette az ingét. Légzőgyakorlatokat végez, tornázik a napfényben. Mária, Ulá és Facca hozza a szőnyegeket

ULA Megsüt a nap, te. Leégsz,

MICISAPKÁS Elmúlik.

ULA Nem éred meg azt .. .

MICISAPKÁS És akkor mit csináljak?

ULA Ha nem vagy liba, gondolkozz.

MICISAPKÁS Ne kötekedj vélem: nincs kivel. Nem vagyok se liba, se ruca...

ULA Akkor milyen madár vagy? Jómadár, mi? *(Röhög. Közben a szőnyegeket rendezik)*

MICISAPKÁS Röhögj csak, röhögj!

ULA Miért ne? ... A ruca fél, szemmel az égre néz, és nem érti, hogy gurulhat fel a nap az ég aljáról a tetejére.

SZAKACS A ruca egy oktalan állat.

ULA Az. Mikor behunyja a szemét., azt hiszi, éjszaka van.

SZAKACS Mondom: oktalan.

ULA Mert éjszaka akkor van,' amikor átmegy túlra...

SZAKÁCS A nap, mi?

ULA A nap.

MICISAPKÁS Hogy másoknak is jusson a fényéből...
ULÁ ...és másoknak megint az árnyékából. SZAKÁCS Megyek, lássam a borjút... *(Kimegy)* MICISAPKÁS Nem tudtam, hogy így áll a dolog. ULA Majd meglátod.
MICISAPKÁS Szóval még jusson nekem is az árnyékból.
ULA Bizony.
MICISAPKAS Ha ember volnék, azt mondanám: így van jól. De ruca vagyok, és ezért én tétetlek árnyékra a hülye vicceidért.
ULÁ Minél gyorsabban! Annál előbb kerül sor rád is...

Facca is *kioldalog*

MIC'ISAPKÁS Azt hiszed?
ULÁ Isten akarata, hogy másnak is jusson napfény.
MICISAPKÁS Ne mindig ugyanazok üljenek az árnyékban...
MÁRIA Ugyanazok az Istentől elhagyottak .. .
MICISAPKÁS ...és mindig ugyanazok az Isten terített asztalánál. Látod, hogy étem?
ULÁ Na, ha érted, énekelj velem. (Énekel) Szegény paraszt földet kapott, de kiróttuk rá az adót: azért mértünk neki földet, szedhessünk el tőle többet.. .
MICISAPKÁS Köszönd meg, hogy van humorérzékem, és tudom, hogy tréfálsz... (Vállon *veregeti)* Hogy velem együtt elítéled azokat, akik a múlt rendszer-ben a Rivierán dőzsöltek... Nagyon helyes, árnyékba velük! Ez a dialektika! Még hozzatok egypár szőnyeget!

Mária és Ulá kimegy

Facca!

Facca *jön*

Nehogy elfelejtsd a verséket, mert jaj a fejednek. Mamukánk szereti a...
NICOARA *(izgatottan jön)* Igaz ez?... A te műved Bimbea becsukatása?
MICISAPKAS Csak légy objektív...

Facca *kimegy*

NICOARA Te zárattad be vagy nem?
MICISAPKAS Látod, hogy szubjektív vagy? NICOARA Szubjektív vagyok, mikor a marhaságaidról beszélek?
MICISAPKAS *Ez* nem marhaság: felsőbb okokból tettem.
NICOARA Milyen felsőbb okokból?
MICISAPKAS Nem mondhatom meg.
NICOARÁ Hát akkor hogy legyek objektív?
MICISAPKÁS Úgy, hogy hallgass.
NICOARA Értem: ha befogom a számat, nem *vagyok* szubjektív. Ha meglapulok, objektív vagyok. Legobjektívebbek a halottak, mert... Mikor hagyunk fel végre a hazugsággal?
MICISAPKÁS Te csak ne ugrálj.
NICOARÁ Elvtárs...
MICISAPKÁS Nem vagyok elvtárs veled.
NICOARÁ Akkor menj az anyádba. Akkor mi közöm hozzád?
MICISAPKÁS Mostantól kezdve nem beszélhetsz többet a parasztokhoz a párt nevében.
NICOARA S mi leszek itt: a szolgád?
MICISAPKÁS A pártot fogod szolgálni.
NICOARÁ Te vagy a párt? Terád hallgassak?...

Gilu jön

MICISAPKÁAC Jó szerencsét... Tessék csak... Minden oké: virágok, szőnyegek, lozinkák. Hehe... A földműves elvtársak morálja emelkedett, a lelkesedéssel is jól állnak... Megyek, körülnézek a konyhán... Hamukánk vajon szereti a fokhagymát?
NICOARA Aki fokhagymát eszik, szaguk...
MICISAPKAS (az ajtóból) Ezt kire értetted?
NICOARA Rád.
MICISAPKÁS Na, az más. Hehe... *(Giluhoz)* Tudom, hogy ön barátja ennek, különben már rég... hehe... Nem nagyon bír engem, de azért... azért jó káder. Sokat tréfál. És persze én is szoktam tréfálni vele... *(Kimegy)*
NICOARA Egy hü .. .
GILU Adj egy kis kávét: nálad mindig van. Megöl ez a kialvatlanság.
NICOARA *(termoszt, kávéscsészéket szed elő) Egy* hülye, szó köztünk maradjon.
GILU Mi, kommunisták, megváltoztatjuk a világot, igaz? Mert a világ rossz, igaz?... Na, hát akkor mi mindent jól csinálunk. Ha barátom vagy, tarts velem.
NICOARÁ Mit gondolsz, a barátság épülhet hazugságra?
GILU Köztünk csakis az igazságnak van helye... Honnan van ez a szép kávéskészleted?
POPESCU *Ezek* az élőlények a földtörténeti újkarban
NICOARÁ Anyámtól. Tanárnő volt a tanítónőképzőben.
GILU Kínai porcelán?
NICOARA Nem: német.
GILU Olyan igazságokban kell hinnünk, amik hasznunkra válnak.
NICOARA És ha az, ami leginkább hasznunkra válhat, hazugság?
GILU Jó a kávé... Ide hallgass: Stan Bimbea nem ért egyet velünk a parasztkérdés megoldásában. Ki kellett zárnunk.
NICOARA Hallottam, hogy be is .. .
GILU Mert egy gazember. Le kell tépnünk végre az árulókat a munkásosztály kebléről!
NICOARA De még előbb mernünk kell különbséget tenni a munkásosztály és azok között, akik a bakon ülnek, s az ő nevében mindenféle gaztettet...
GILU Naiv vagy, Nicoará.
NICOARA Mi lesz a pártból, ha mind naivak vagyunk ?
GILU Nem mind: én nem vagyok az. S mások sem.
NICOARA Felmegyek Bukarestbe .. .
GILU Ne zavarogj. Barátilag mondom, hogy nem jó. Törődjünk a ránk bízott falvakkal. Mindenhol van erős alapszervezet, s még szerzünk szövetségeseket az iparosok köréből, akiket engedünk dolgozni... a tanárok és egyéb értelmiségiek köréből, akiket ugyanígy nyerünk meg... A szegényparasztok támogatása nélkül nincs proletárforradalom.
NICOARA Tudom. De most arról van szó, hogy... GILU Ne kritizálj. Barátilag mondom, hogy nem jó. Hallgass rám: a parasztok úgy fognak élni, mint a paradicsomban .. .
NICOARA Te tudod a legjobban, ugye, mi jó s mi nem jó minden egyes román számára...
GILU Persze. Nem hiszed? Én igen.
NICOARA Mit hiszel? Kiben hiszel?
GILU Világos: magunkban... és saját magamban.
NICOARA Jó, hogy már te is bölcs vagy. De ami Stan Bimbea kizárását illeti... jobban mondva az elgázolását, a megtaposását... mi igazolhatja az ilyen erkölcsi gátlástalanságot és terrort? Ott voltál, láttad: te mivel igazolod?
GILU Nem tartom szükségesnek igazolni.
NICOARA Nem?
GILU Nem.
NICOARÁ „Aki nincs velünk, ellenünk van." Hát én ellenünk nem leszek, de veled se többet.
GILU Én viszont akkor ellened kell hogy legyek. Sajnálom, mert barátok voltunk... Német porcelán, azt mondod? Szép. Csakhogy nem vall jó származásra... Még van egy lelhetőséged. Hogy mondd azt: tréfáltál. Ez az: tréfáltál, s én tökkelütött azt hit-

NICOARÁ Te nem vagy tökkelütött.
GILU Dicsérj csak: az jólesik.
NICOARÁ Okos vagy, remek intézkedéseket hozol...
GILU Köszönöm. Kedves vagy.
NICOARA Maga a hatalom ölt testet benned... GILU Támogasd az intézkedéseimet, és nem fogod megbánni.
NICOARÁ Rendben van, támogatom .. .

GILU *(megcsókolja)* Tudtam, hogy a barátom maradsz. De ne hülyéskedj többet, jó? Ha nem a katonapajtásom vagy, ha nem vendégeskedem nálad Szebenben, szóval ha nem ismerlek olyan jól... Te már akkor kommunista voltál, vagy mi az ördög... *(Vállon veregeti) Ma* este Félixfürdőn... Beszerveztem két kolozsvári diáklányt. Már féltem, egyedül kell megbirkóznom velük, nem mintha nem álltam volna elébe... *(Röhög)* Gyere, ne várakoztassuk őket: a vonatról s a diáklányokról az ember könnyen lekésik.

NICOARÁ De hát a marnúkánk.. .

GILU Bukarestbe hívatták: nem jön.

NICOARA S az egybegyűltek... ?

GILU Popescu majd tart nekik valami előadást. Megyek is, küldöm... Gyere. *(Kimegy)*

NICOARA A mennyei szűz... Hova lett? *(Mosolyog)*

MICISAPKÁS *(kívül)* Csend legyen... Igen, értem... *(A többiekkel együtt jön)* Tessék, erre... Csend legyen!

Nicoará kimegy

Elvtársak, a falu kulturalizálása *és a* tudományterjesztés keretei között az itt látható elvtárs fog önök*höz szólni... (Popescura mutat, majd egy papírlapot húz elő) ...az* éghajlat és a fejlődés összefüggései-ről. Elvtársak, nekünk szükségünk van ,a haladó értelmiségiekre, hogy megváltoztassuk a világot. Az ő kötelességük felnyitni az önök szemét. különben... *(Köhint)* Különben átadom a szót az elvtársnak. *(Tapsol, amihez Mária is lelkesen csatlakozik)*

POPESCU Kérem, én az őshüllők kihalásának rejtélyéről fogok beszélni.

MICISAPKÁS Szerintem jobb, ha előbb politikai felkészítőt tartunk. Megengedik?... Elvtársak, ma a világon két tábor van: a béke tábora és a háború tábora. Ez a két tábor dialektika szempontjából ellentétes egymással. A béketábor mi vagyunk, a háború tábora ők... szóval a reakciósok... Na, röviden ennyi. Halljuk az őshüllőket. Ha szükséges lesz, majd még szót kérek.

POPESCU A dinoszauruszok, brontoszauruszok és másfajta őshüllők a földtörténeti középkorban éltek, sok millió évvel ezelőtt .. .

MICISAPKÁS Olyan rég?

POPESCU A korszak mintegy százhúszmillió éve kezdődött...

MICISAPKÁS Igy van a könyvben?... Ezek úgy d°báláznak a milliókkal, mint a sorsjegyárusok. *(Röhög)* Bocsánat a tréfáért. Tessék.

POPESCU *(tagoltan olvassa)* „Az egyenletesen meleg éghajlatnak köszönhetően a hüllők - vagyis a csúszómászók - egész bolygónkon elterjedtek. A dinoszauruszok a szárazföldet hódították meg. Voltak közöttük óriás termetűek és törpék..."

MICISAPKÁS A béketábor törpéje a legnagyobb törpe a világon... *(Röhög)* Bocsánat a tréfáért. de hát kell egy kis élénkség, nem?

POPESCU „A kisebbek mintegy hatvan centiméter hosszúra nőttek..."

MICISAPKAS Lássuk csak... *(Belenéz a könyvbe)* Igen: hatvan centiméterre. Meg kell ismernünk az igazságot, elvtársak, de nem szabad bevennünk mindent, amit ezek a nagyokosok kisütnek.

ULA *(gyorsan, többször megismételve)* Mit sütsz, kis szűcs? Sós húst sütsz, kis szűcs?

MICISAPKÁS Jó. Ugyes produkció... *(Tapsol)* Folytassuk.

POPESCU „Mások a Föld leghatalmasabb állataivá váltak. Olyikuk elérte a huszonöt méter hosszúságot, hat méter szélességet, s a feje - próbáljuk elképzelni - tizenkét méterre volt a talajtól. Egy-egy ilyen állat több száz tonna súlyt nyomott."

MICISAPKÁS *(belenéz a könyvbe)* Igy van. Hát... nagy az Isten állatkertje, hahaha, már bocsánat a tréfáért ... A miszticizmus ellen volt ...

ULA S mit tudott enni?

MICISAPKÁS *(olvassa)* A brachioszaurusz valószínűleg a vízben élt, és növényevő volt..." Na, hallod? Füvet evett.

POPESCU „A tirannoszaurusz Viszont, ez a két lábon járó, hat méter magas, rettentő fogazatú ősgyík ragadozó volt..."

MICISAPKÁS *(ellenőrzi a könyvben)* Ez a tény, elvtársak, a konkrét tény. És egy konkrét *tény* jobb, mint egy elméleti...

ULA *(ugyanúgy, mint az előbb)* Jobb egy lúdnyak 5száz tyúknyaknál.

mind eltűntek. Helyüket az emlősök és a madarak foglalták el. Mi volt az eltűnésük oka? Az előző korszak nedves melegéhez képest, amikor a földet trópusi őserdők borították, az új kor éghajlata hidegre fordult...

MICISAPKÁS *(olvassa)* ,,De hogyan haltak ki az őshüllők? Tojásaik váltak terméketlenné?" *(A közönséghez)* Miféle tojásaik?

ULA A tojás ősi dolog: már Isten olyan kereknek alkotta a világot, mint a gyöngytyúk tojása.

MICISAPKÁS Hadd most Istent az Isten csudájába: tudományos előadást hallgatunk. S hagy lásd, menynyire nem félünk tőle, figyelj rám: fütyülünk Istenre is, meg az ördögökre is. Mert már a múltkor kimutattam, elvtársak, amikor én tartottam előadást: az ördögök csak azok számára vannak, akik hisznek Istenben... Tessék.

POPESCU A kérdés az. hogy életképesek voltak-e az őshüllők, s egyszerre pusztultak-e ki. Nem: hanyatlásuk már a nagy katasztrófa előtt kezdődött...

MICISAPKÁS Természeti katasztrófa volt, ne félje-nek. Hallottam róla... Tessék.

POPESCU Egyesek szerint az emlősök pusztították ki őket .. .

MICISAPKÁS *(belenéz a könyvbe)* Nem igaz. POPESCU Nem, mert az emlősök csak az után nyertek teret, miután az őshüllők,...

MICISAPKÁS Ez a könyv csak gépírás, nem nyomtatás.. . és maga fordította franciából, mi? Ebből a kis lapból, mi? Nincs itt valami politikai hiba? *(Nézegeti a lapot. Súgva)* EZ egy gyermeklap, ember.. . Hát gyermekeknek tartunk itt előadást? Várjon csak, erről még beszélünk...

POPESCU Ugyanez olvasható a hivatalos tankönyvekben is... Hagyjam abba?

MICISAPKÁS *(súgva)* Nem. Hiba volna ideológiai szempontból... *(A közönséghez)* Egy vers jutott eszembe, hallgassák meg: „Átki ellop ma egy almát, holnap ellop majd egy marhát..."

ULA Aki ma egy almát lop el, az marha. *(Röhög)*

MICISAPKÁS Na, folytassuk, elvtársak... Tessék.

POPESCU Mások szerint az emlősök az őshüllők tojásait falták fel. Tudjuk, hogy vannak ma is tojás-evő emlősök, de hát ezek nem irtják ki azt a fajt, amelynek a tajgásaival élnek... *(Hirtelen kuncogni kezd)*

MICISAPKÁS Mit nevet, elvtárs?

POPESCU Semmit... Szóval,' van olyan elmélet is, *hagy* az őshüllők elsatnyultak. A dinoszauruszok például egészen sikerült állatfaj lettek volna, ha roppant nagy testükhöz képest nem volna olyan pici az agyuk... Van aki azt 'állítja, hogy ez a faj a saját butasága miatt pusztult ki.

MICISAPKAS Itt valami nem tiszta...

POPESCU Egy másik elmélet az, hogy az őshüllők tömeges öngyilkosságot követtek el...

MICISAPKÁS Itt valami bűzlik!

POPESCU ...vagy pedig az, hogy az özönvíz végzett veluk. mert nem fértek be Noé bárkájába. De ezt nem kell komolyan venni..

.

MICISAPKAS Persze hogy nem kell! *(Feláll)* Itt, elvtársak... rájöttem... provokáció folyik! A gyűlést feloszlatom! *(Popesculioz)* Maga marad.

ULA Ez, szegény, megjárja... MICISAPKÁS Csend! *(Felvesti a bőrkabátját, s bedugja a zsebébe Popescu könyvét)* Most rögtön jön velem oda, ahol majd... tudja maga... Nahát, így még nem jártam. *(Kifelé 'indul, maga előtt tolva Papescut)*

ULA Még ő se járt így, ahogy...

MICISAPKAS Mit pusmogsz?

ULA (zavartan) Azt a mondókát gyakoroltam: jó nyár jár rájuk, jó nyár jár rájuk, jó nyár jár rájuk...

LESZÁMOLÁSOK

Az avar temetkezőhely Mária kertje végében. Almafa, mellette egyszerűen ácsolt fakereszt

MARIA *(énekel)* Haj, katona, katona, rosszul megyen a sora, .s mikor szegény elesik, idegenbe temetik... GILU *(jön) Ki* tanított erre az énekre?
MARIA A szomorúság meg a sok baj: az.
GILU Ne légy olyan haragos... Csak eszedbe akartam juttatni, ki tanított.
MARIA Nem tudom.
GILU Én ... Én meg a szebenitől tanultam, akivel együtt szöktem meg a katonaságtól, még Antonescu alatt. Akkor énekeltem volt neked, emlékszel?
MARIA Lehet...

Marta jön

Iszik egy bögre tejet?
MARTA *(fáradt mosollyal)* Egy bögre tejet? Igen...
Mária kimegy

Régtől ismerem : valaha szép asszony volt...
GILU Még most is meglehetős .. .
MARTA *(szórakozottan)* Tessék?
GILU Nem csúnya, mondom...
MARTA Kinek a keresztje lehet ez?

Gilu *nem felel, egy almát rágcsál*

Még láttam ilyent, egy cseresznyefa alatt, egy szász kertjében, Medgyes környékén... A háború alatt egy katona, a mieink közül, mások szerint egy orosz... de ki tudja már...

Mária jön a tejjel

Senki sem ássa ki, és mit is találna... *(Iszik)* Itt vajon ki halt meg?
MARIA Egy ember, alighanem...
MARTA Na, szóval ott Medgyes környékén az a katona felmászott a cseresznyefára, és teleszedte az ingét cseresznyével. A szász meglátta, rákiáltott : mit keresel ott, hé? - s a kaszájával, mert épp lucernát kaszált, úgy hozzávágott, hogy ott helyben meg-ölte. A száján a cseresznye leve együtt folyt ki a vérrel...
GILU Hallottam az esetről. Aztán jött a tiszt, és a szászt főbe lőtte... Háború volt: nem teketóriáztak.
MARTA De hát ezzel nincs semmi elintézve. Hogy tehette, néhány szem cseresznyéért?
MARIA Olcsó volt az élet. Mint ma is.
MARTA Tessék?
MARIA Azt mondtam: jön Anais... Már egy hete keresi magát. Mondtam, hogy ma eljön a pamánára ... Megöregedett szegény.
MARTA Nem is akarom látni! Elárulta az urát: a férfit, akit szeretett... akinek gyermeket szült, két ikret... aki úgy bízott benne! Megtagadta a szerelmüket, egész ifjúságukat...
MARIA Talán inkább akarta holtan látni, mint hogy ott álljon maguk előtt gatyában, megcsúfolva... MARTA A halál, a megaláztatás helyett?
MÁRIA Sze maguk is, lányok, azt választották... MARTA Szó!val keres. Biztosan a férjéről akar valami igazolványt, hogy tüntessék ki, kapjon nyugdíjat...
MÁRIA Két lánya van.
MARTA Nyugdíjat kér, mert túlélte a borzalmat? A rühességet?
MARIA Az a borzalom, Marta, az a betegség... abban éltünk mi is: az életünk része volt, mit csináljunk?
ANAIS *(jön)* Jó napot, Marta... Örülök, hogy meg-úsztad .. .
MARTA Miért nem megy dolgozni? Más káderlapot szeretne?
ANAIS Akárhova megyek, kidobnak... úgy néznek rám, mint egy leprásra: ez az, aki elárulta a férjét...
MARTA Kifogást keres, hogy ingyen élhessen. És még jobban is akar élni.
ANAIS Nem, Marta...
MARTA De igen. Nem tudnak a viselt dolgairól. ANAIS Tudnak, *mert* éri elmondtam... *(Kimegy)* MARIA Fennvaló Isten, adj nekem tiszta szívet...
(Gyertyát gyújt, s az avar sírdombra helyezi) Itt jártak azok, akikről David beszélt. Itt haltak meg, s itt vannak eltemetve. Nem tudom, gyászolta-e őket valaki, de sohase késő... Bocsáss, meg nekik, Istenem, és adj nyugodalmat porladó csontjaiknak. MARTA Miért éppen ma ad pománát értük? Kalács, pálinka... *(Eszik, s húz egy korty italt is az üvegből)* Tudta, hogy jönni fogok?
MARIA Igyék *még*...
MARTA Látom, sütött áldozati kenyeret... Hadd gyújtsak meg én is egy gyertyát. *(Meggyújtja)* MARIA *(éneklő hangon)* Emeljük fel szívünket a mi Urunkhoz, Istenünkhöz... *(Martához)* Felejtse, amit *el* akar felejteni.
MARTA Aki felejteni akar, az jobb akar lenni saját magánál... Ma hajnalban a szemem előtt halt meg egy ember. Nem értem, miért teszem, amit nap mint nap teszek: csak *úgy* bolyongok a *világban*...
GILU *(az előbbiek közben kiment, most jön)* ... akár egy bolygócsillag... Kiért van a szertartás?
MARIA Nem a te szebeni barátodért...
GILU Semmi rosszat nem tettem neki : ők ítélték el. *(Martára mutat)* Bűnös volt, lakolnia kellett. Kérdezd csak meg Martától.
MARIA Hogy a barátod tegyen kést a *torkodra*... Irigységből, hogy a helyedre álljon .. .
GILU *(őszintén)* Nem, Mária. Meggyőződésből. MARIA A nagyváradi szabó örült a háborúnak. Szerette.
GILU Ne tereld másra a szót.
MÁRIA Ez nem más. *(Martához)* A szabó véres tetteket követett el. Feladott egy zsidó patikust, *hagy* megkaparintsa az aranyát. Egy másikat egy éjjel megölt a Pece partján...
GILU Mondtam már: Nicoará bűnös volt! Lelepleztem, meggyőződésből, és most is megtenném.
MARTA Tudom, hogy igazat mond: barátok voltak, és szerették egymást... Magát értem, csak saját magamat nem.
GILU Tényleg kedveltem, akartam is, hogy valami emlékem legyen tőle: éppen ma vettem meg az anyjától a kávéskészletét. *(Kivesz egy csészét a táskájából, s mutatja)* Nagyon szép: kár lett volna *érte,* hogy elkallódjon... Az anyja elad mindent, és hazamegy Szebenbe... Mária, ezt egy darabig nálad hagyom. *(Kimegy)*
MÁRIA *(utánabámul)* Istenem, milyen kedves volt a lelkemnek!... Egy nyáron jött két fehér lóval, Aradról lopta őket, és éjjel lementünk a Körösre az erdőn át. É.lesden akart túladni a lovakon, a bolondja... Játszottunk, fürödtünk a Kőrösben, virágkoszorút font mind a kettőinknek, s a fejünkre tette... *(Szinte látja, amit mond)* Mezei virágok, sárgák, kékek, piros pipacsok... Aztán eleredt a langyos eső, és mi úgy ruhátlanul, felkoszorúzva l0-vagoltunk át a szép magas búzán...
MARTA Nincs gyógyulás... nincs kiút ezekből a zavaros viszonyokból, amelyek mindannyiunkat a világlhoz fűznek.
MARIA A világhoz és Istenhez.
GILU *(visszajön) Mi* van Istennel?
MARTA· Kérdem, hogy van-e kiút a minket hozzá kapcsoló viszonyok zűrzavarából.
GILU Nem tudom, miről beszél.
MÁRIA Azt hiszem, én sem... *(Kimegy)*
MARTA Arról, hogy milyen nehéz embernek *lenni*... *(Giluhoz)* Talán mert Isten romolhatatlan fénye egy-re halványabb-
GILU Nagyon helyes.
MARTA De hát nemcsak Istenről van szó. Mária számára például Isten a barátságot jelenti, a szerelmet... Mikor ott lovagoltak ruhátlanul, felkoszorúzva, mintha mindketten megkeresztelkedtek volna Krisztusban...

GILU Mesélt valamit? Hát, fiatalság: bolondság... MARTA Előtte az a szerelem éppolyan szent volt; mint a maga és a Nicoará barátsága.

GILU Es most azt hiszi: *én* besúgtam a...

MARTA Borzasztó lehet egy besúgót szeretni: borzasztóbb, mint egy gyilkost!

MÁRIA *(visszajön egy cserépfazékkal és három tányérral)* Birkahús káposztával. *(Giluhoz)* Mesélted, *hogy* gyermekkorodban ezt szeretted enni gyászünnepeken... *(Ételt szed a tányérokba)* A szabó boldog volt a háború alatt, mert akkor az emberek szeme és füle tele volt mindenféle más szörnyűséggel...

MARTA A bírók is, ha voltak egyáltalán, más ügyeket tárgyaltak.

MARIA *(Giluhoz, egy tányért nyújtva felé)* A szabó gaztettei titokban maradhattak: a háború elfeledte-tett *mindent...*

GILU Most aztán megkapta a magáét. Rajtafogtuk, hogy több mint százezer lejt sikkasztott. Felvásárló volt az Erdei Gyümölcs Központban... Ma reggel lőtték agyon. Nem lehet egy életen át büntetlenül garázdálkodni: addig jár a korsó a kútra, ameddig... Marta nem mesélte el? Ó ítélte halálra, a kivégzésnél is jelen volt, de legyen világos, ennek *semmi* köze a pasas múltbeli tetteihez, amelyek nincsenek is bebizonyítva... Hozsánna: ezt mondta, *amikor* meghalt. Mi az, hogy hozsánna?

MARTA örömkiáltás. A papok...

GILU Tudom... De mi köze lehetett ennek a sikkasztáshoz? Remélte, hogy az Isten megbocsát neki? Felőlem nmegbocsáthat ... Pincérlányokkal mulatott a gazember: a *mellük* közé töltötte a pezsgőt, s a köldökük alatt felnyalta... *(Martához)* Helyesen járt el, a törvény szerint. Sabaoth úr aztán ott fenn az égben megbocsáthat neki: az az ő dolga... Igaz, arra nincs bizonyíték, hogy a mérlegkezelő asszonyt megölte volna. mert jelenteni akarta a disznósága-t... de nekem meggyőződésem. hogy ő volt a tettes.

MARTA Mit vétettem én, hogy minden szennyet. bűnt *nekem* kell megítélnem?

GILU Ez is csak egy mesterség, Marta.

MARTA Hogy embereket ítélj halálra?

GILU Gazembereket...

MARTA Akkor is... milyen jogon?

GILU Érthető, hogy vívódik. Emberileg... De hát nincs más út: a bűnt ki kell irtani. S aki gyilkol, az bűnös... *(Marta kimegy)*

MÁRIA Bűnös, *mert* lapátot fog, vagy fejszét. mint az a szalonati erdész, és amit elkövet egy pillanat alatt, soha többet nem lehet helyrehozni... De aki besúg, az aljasabb: az nem egyszerre teszi indulatában, hanem nap mint nap, és úgy, hogy tudva tudja... Mindenkit elárul: ha kell, az anyját is, a barátját... és nemcsak hogy nem istenfélő, de folyton az ördögnek áldoz.

GILU Sohasem érted meg, hogy le kell szamolnunk a miszticizmussal, ami sötétben tartja az emberek elméjét?... amitől te sem látod, hogy úgy dolgozol, mint egy rabszolga, és el kell adnod a munkád gyümölcsét, hogy megélhess? Mi szabadságot akarunk és azt, *hogy* legyünk büszkék ember voltunkra : hogy ne hajlongjunk mindenféle kancsal istenség előtt .. . Olyan vagy, mint Nicoará: túl érzelmes. Nem érted, mi az új ember hivatása.

MÁRIA Hogy lozinkákat gajdoljon... Képmutató vagy: Nicoará előtt adtad a jó barátot. s háta mögött ástad a sírját... *(Idegesen nevet) És* még volt arcod bőre megvenni a csészéit! Na; nálam ne hagyd őket!... Különben hagyd. hogy mindig jusson eszembe, mit követtél el... *(Marta jön)*

Ez a lány rettenetesen fáradt: olyan, mint aki idegen lett saját maga számára ...

GILU Mit tapasztalok ebben az egészséges vidéki környezetben: elidegenedést? *(Mosolyog)* Meglátod, később igazat adsz majd nekem. Itt hagyom a csészéket, hogy lásd: nincs mitől félnem... *(Martához)*

Aki nem szolidáris ügyünk fő elveivel, nem lel örömöt a munkájában, kispolgári álmákat kerget, nyugalmat meg effélét ... aki nem az életét teszi arra, amit csinál, persze hogy idegen lesz... és aztán áru-ló, mint Nicoará.

MARTA Nem vagyok boldog, érti?

GILU A boldog ember néha kételkedik is, ahogy a boldogtalan is reménykedik...

MÁRIA Mit akarsz tőle?

GILU *(ironikusan)* A menny é,$ az ő csillagai állhat-nak egy helyt - de a föld forog, asszony.

Marta kimegy az üres tányérokkal

MARIA *(ugyanúgy)* Kérjelek, hogy irgalmazz, mivel ellened merészéltem fordulni?

GILU Nem. Isten veled... S adj ezentúl is pománát, akiért csak akarsz.

MÁRIA Érted is adtam.

GILU Ezt?

MÁRIA Ezt is.

GILU Hát szóval ettem a saját gyászünnepemen... *(Nevetve)* Kolontos fehérnépek! Mint a kancák, ha nem jutnak csődörhöz! Keressetek valakit, aki más-felé tereli a gondolataitokat... *(Kimegy)*

MARTA *(visszajön)* Meg kell értenie őt: azt hitte, hogy kötelessége fellépni Nicoará ellen. Hogy le kell leplezine... Milyen furcsa, milyen szörnyű az igazságot lehetetlen dolognak látni! Ezt ő mondta, Nicoará... *(Más hangon)* Éjjel háromkor csengetett az óra ... *(Hallszik)* Felkeltem. Amikor kimentem, már ott várt az autóval az ügyész, a törvényszéki orvos és ő...

MARIA Kicsoda?

MARTA Ő, a hekus... Négykor már a börtönben voltunk. Az orvos megvizsgálta az elítéltet: nem volt semmi baja, csak egy kis légcsőhurut... *(Köhögés hallszik)* Egyszer már részt: vettem egy... TirguJiuban... ott Bráncui oszlopához vittük ki a fegyencet... A szabót egy erdőszélre vittük. Egy nagy cserfánál megálltunk, kiszálltunk a dubából, szívtuk a friss levegőt... ő köhögött... *(Hallszik)* Nem tudta, miért vittük oda?... Vagy reménykedett? Ott állt előttem, egy olyan negyvenéves férfi, nyomorult kis tyúktolvaj, még ha százezret sikkasztott is... ott. állt és köhögött... és akkor a hekus azt mondta: „mennyi csillag", és mi mindnyájan fel-néztünk, a szabó is... a hekus pedig a tarkójához emelte a revolvert, és lelőtté. Miközben köhögött, s az eget bámulta... *(Köhögés hallszik)* „Hozsánna", ennyit mondott. *(Hallszik)* Aztán felraktuk a holt-testet a dubába, s elindultunk vele a város felé. A város szélén megálltunk egy kocsmánál: az autó továbbment, s mi ittunk egye, cujkát... és arról a teherkocsiról beszélgettünk, amelyik Telegdnél az árokba fordult, meg más semmiségékről... Nem tudom. talán felejteni akartunk, mert mindnyájan valahogy... Én nem sokat ittam. Hallgattam, mit be-szélnek. Ott maradtunk munkakezdésig, és villamossal mentünk az irodába ... *(Iszik)* Hallotta? Cujkát ittunk. miután... Hát ilyen érzéketlenek vagyunk?... És egyébként csak azért maradtam ott, hogy senki ne mondhassa: bánt az eset, sajnálok egy gazembert .. .

MARIA Ki tudja hibátlanul elválasztani az ocsút a búzától?

MARTA Az utóbbi időben sokat gondolok a masszagétákra. Napimádók voltak... Nem hallott róluk, ugye?

MÁRIA Egyszerű asszony vagyok

...

MARTA A leggyorsabban futó földi lénnyel áldoztak a leggyorsabb istennek... A történelemtanárunk be-szélt róluk először...

MARIA David?

MARTA Mi történhetett vele?... Volt egy könyve, amelyben aláhúzta a következő bekezdést, figyeljen csak: Tomirisz, a masszagéták királynője, miután csatában legyőzte Kűroszt, megkerestette a holttestét, és levágott fejét egy embervérrel telt bendőbe mártotta, így szidalmazva: „Te, orvul megölted a fia-

mat, én megvertelek nyílt ütközetben. Most rajtam a sor, hogy jóllakassalak vérrel..." Tegnap láttam a könyvet magánál, benn a házban : a szekrény tetején van, csupa por. Ugyanaz a bekezdés van ben-ne aláhúzva... Ki hagyta itt? Hogy kerülhetett ide az iskolából?

MARIA Nem tudom.

MARTA Talán más példány...

MARIA Lehet. Két kis unokám jár iskolába...

MARTA Mégis furcsa: két különböző példányban egyforma aláhúzás... Egy pillanatig arra gondoltam, hogy David itt járt, miután megszökött és mielőtt nyoma veszett... és hogy vajon nem maga adta a németek kezére?

MÁRIA É^n?

MARTA Csak úgy megfordult az eszemben. Ostobaság. Ne haragudjon... Maga el is rejthette őt a németek elől, és csak ez a kis hiba, a szekrényen hagyott könyv vált végzetessé... Eh, ostobaság. Folyton gyanakszom. Folyton a masszagésák járnak az eszemben, éjjel sem alszom tőlük... Tudja, hogy én úgy száz év börtönbüntetést osztok ki minden héten?

MÁRIA Uramisten, őrizz meg...

MARTA Legkevesebb száz évet. S már nem bírom... nem bírom tovább... Úgy érzem magam, mint Tomirisz királynő, és azt kérdem magamtól: nem elég már a vérből?... nem elég annyi halál? *(Sírva fakad)* Nem kell több...

A LÁTHATATLAN HALÁLA

Piactér, amelyen valami nagygyűlésféle lesz tartandó az emberek már kezdenek szállingózni

MICISAPKÁS Halló, maguk ott jobbra! Maguk balra!

Lavinia jön

Magát nem ismerem.

LAVINIA *(be akar mutatkozni)* Lavinia vagyok...

MICISAPKÁS Örüljön neki. Nem itt a gyülekezőhelye: álljon tovább.

LAVINIA Mindenhonnan továbbküldenek .. .

MICISAPKÁS Melyik gyárban dolgozik?

LAVINIA Szabadfoglalkozású vagyok.

MICISAPKÁS Az nem lehet: a törvény eltörölte. Sétáljon szépen tovább.

LAVINIA *(kacéran)* Nem sétál velem, Mucus?

MICISAPKÁS Nehogy megbotoljon és leharapja a nyelvét.

ULÁ *(a többiekkel együtt jön)* Megjöttünk... Itt a helyünk?

MICISAPKÁS *(motozni kezdi)* Mit csinált apád a felszabadulás előtt?

ULA Engem csinált.

MICISAPKÁS Politikai vonalon kérdem... Ki mellett állott?

ULA Az anyám mellett. Sőt mellette is feküdt. Sőt mi több : rajta...

MICISAPKÁS Nem ez érdekel.

ULA Sajnálom, mást nem tudok róluk. Nem voltam ott, hogy ügyeljek, ne hibázzanak .. .

MICISAPKÁS ...és hibázták.

ULÁ Igen. Későn hagyták abba: így lettem én. *(Csiklandósan vonaglik)*

MICISAPKÁS És ez hiba volt?

ULÁ Ahelyett, hogy gyereket csináltak volna, csináltak egy zabigyereket.

MICISAPKÁS Szóval fattyú vagy...

ULÁ Nem tudom, mi vagyok, de vagyok. A szüleim viszont nincsenek.

MICISAPKÁS Lehet, hogy bujkálnak még... vagy kiszöktek külföldre. Ha voltak egyáltalán.

ULÁ Azt hiszem, voltak. Hacsak... *(Micisapkás az inge alatt motozza, amitől csiklandósan nevet)* MICISAPKÁS Hacsak, mi?

ULÁ Hacsak nem tényleg a gólya hozott. *(Nevet)*

MICISAPKÁS Ne röhögj. Akárhogy van, a szüleid az értelmi szerzők...

ULA ...s így nem az én érdemem, hogy vagyok. De a vétkem sem.

MICISAPKÁS Isten adott, mi?

ULÁ Persze. Bár hogyha apám nem adott volna be anyámnak ... *(Nevet)*

MICISAPKÁS Ne mind röhögj. Meghallják. Most komolyaknak kell lennünk... Na, szóval hol vannak a szüleid?

ULA Ha meghaltak, az égben.

MICISAPKÁS Ne bolondozz.

ULA Miért ne? Bolond vagyok.

MICISAPKÁS Ne próbálj meg félrevezetni. Kell hogy legyenek szüleid.

ULA Világos... Hacsak nem ejtőernyővel dobtak le ide. Az amerikaiak, például... *(Fuldokolva nevet)* Mivelhogy talán a szüleim is ott élnek. MICISAPKÁS Aha... Észak- vagy Dél-Amerikában? ULÁ Közép-Amerikában. De mit mind csiklandozol: nincs pisztoly nálam... és nincs is akit lelőjek...

MICISAPKÁS Hallgass. Állj oda, s amikor intek, sírj.

ULA Értem. Könnyekkel?

MICISAPKÁS Könnyekkel és jajveszékelve.

MARIA Történt valami?

MICISAPKÁS Meghalt... *(A többit a fülébe súgja)*

MARIA Igen?

MICISAPKÁS Igen. *(Kimegy)*

MÁRIA Nahát... Nem hittem volna ...

POPESCU Amikor kitört az első háború, s a falunkban félreverték a harangokat, minden paraszt katonának állt. Hosszú ideig nem volt több lakodalom: mindenki harcolni ment.

ILIE Azt akarod mondani: volt miért harcolniuk?

POPESCU Meg kellett védeni az országot.

ILIE Mennyi ideig ültél?

MICISAPKÁS *(visszajön egy névsorral, a Szakácshoz lép)* Jó a részvétel: jó volt a mozgósítás. Mondd meg Ilie elvtársnak, hogy élen akarunk járni...

PÁUNITA Köszönt neked.

LAVINIA Na és? Nagylány koromtól ismerem... azazhogy kisasszony koromtól. Nem voltam soha nagylány. Kisasszonynak jó lenni: akkor mindenki csókolja a kezedet, s megpróbál levenni a lábadról.

PÁUNITA Mikor majd ráncos leszel, s kihull a fogad...

LAVINIA Akkor vége. Addig kell élni.

PÁUNITA Ha megöregszel...

LAVINIA Akkor kell majd dolgozni. Libát, rucát nevelni, szvettert kötni... A munka azt az érzést kelti, hogy hasznára vagy a társadalomnak. PÁUNITA Fütyülök a társadalomra: nekem most társ kell.

LAVINIA Ilyen sokadalomban akadni fog mind a kettőnknek.

BUNTA Ni, Lavinia...

FACCA Gyermek még.

BUNTA Nagylány.

FACCA Olyan nincs. Vagy kislány, vagy...

MICISAPKÁS Helyre, elvtársak! Azonnal megszólal a zene... Tessék ünnepélyesnek lenni!

BUNTA *(a Szakácshoz)* Ezt a kis borítékot szeretném átnyújtani: a felelősi posztra pályázom a „Fenyves" étteremben .. .

SZAKÁCS Meg akar vesztegetni?

BUNTA Dehogyis. Meg akarok bizonyosodni, hogy engem helyez a posztba.

SZAKÁCS Románul ez megvesztegetés .. .

BUNTA Nem ismerem elég jól az irodalmi nyelvet: nem végeztem el a középiskolát. Szegény családból jövök. Nem mindig találom el a megfelelő szót, de... még van itt egy kis boríték...

SZAKÁCS Nem szégyelli magát?

BUNTA Dehogynem.

SZAKÁCS Akkor jó. Adja ide - Vékony kis összeg, két hónap alatt visszakeresheti.

BUNTA Két hónap alatt?

SZAKÁCS Ha ügyetlen. Ha ügyes, akkor egy hónap alatt.

MICISAPKÁS Ne sétálgassunk, elvtársak... Micsoda szomorúság .. .

FACCA Csinálunk egy gyereket?

LAVINIA Miért?

FACCA *(tökmagot rágcsál)* Hogy legyen zabiörökösünk.
LAVINIA Miért ne?
FACCA Hát, ha így egyetértünk .. .
LAVINIA Ha elvileg eldöntöttük a kérdést, már csak a gyakorlati tennivalók maradnak.
MICISAPKÁS Facca. kellene valami megható vers...
FACCA Most nincs ihletem.
MICISAPKÁS Felmentek a menedékházba, s megjön.
GILU Mit lógatod az orrod?
MICISAPKÁS Hát, az esemény...
GILU És azon kívül?
MICISAPKÁS Nincs egy igazi jó versem a műsorban. Facca...
GILU Mi van vele?
MICISAPKÁS Egy művész...
GILU És bűzlik?
MICISAPKÁS Igen.
GILU Mondtam én, hogy ezek megbízhatatlanok: mindig a legrosszabbkor hagynak a pácban. Mint engem az a...
MICISAPKÁS *(bennfentesen)* Tudom: az a galaci.
GILU Nem az. A másik, aki .. .
MICISAPKÁS Tudom: akit igazgatónak tettek a filharmonikusokhoz, és erre azt mondta, hogy törvénytelenség.
GILU Elég pontosan tudod.
MICISAPKÁS *(ravaszul)* De még azt is pontosan tudom, hogy ezek. ha megfeszülnek is, akkor sem is-merik el, hogy a másik jobb náluk. S ezzel lehet megfogni őket.
GILU Hát rajta, fogd meg. A dölyfükön, a szemtelen nagyravágyásukon keresztül... Terjeszd fel ezt is valami plecsnire...
MICISAPKÁS A kollektivizálási érem jó lesz?
GILU Az túl kicsi.
MICISAPKÁS Munkaérdemrend...?
GILU Az túl nagy.
MICISAPKÁS Adok neki valami megfoghatót inkább. Mint eddig. Üdülni küldöm, s a szakszervezet útján kap egy kis pénzbeli prémiumot.
GILU Adj még neki öt korsó bort is.
MICISAPKÁS Iszik?
GILU Nem azt mondtad, hogy művész?
MICISAPKÁS Igen, de nem hogy iszik .. .
GILU Ha művész, iszik. Ha nem. jut a barátainak.
MICISAPKÁS Nem mondja majd, hogy krumpálni akarom?
GILU Korrumpálni... De mondja. De azért hagyja magát.
MICISAPKÁS Furcsa.
GILU Érthető: hagyja magát, hogy később majd emelhesse az árat.
MICISAPKÁS *(bizonytalanul)* Azért neki is megvan a maga szabadsága...
GILU Fizesd meg. hogy ne jusson eszébe.
MICISAPKÁS S ha mégis eszébe jut?
GILU Fizesd meg jobban.
MICISAPKÁS Akkor még egy kurvát is akasztok a nyakába.
GILU Kettőt. Hogy az egyik majd súgja be a másikat, és fordítva. és mind a ketten kompromittálják .. .
MICISAPKÁS *(vigyorogva)* Oké... *(Megnézi az óráját)* Mindjárt kezdődik a gyászzene. *(A hangszórók recsegnek. Aggodalmasan)* Ez a mikrofonpróba. Csak el ne kezdjen valamelyik hülye számolni...

A hangszórókban zene zendül fel

Oké: a gyászinduló.
GILU Mária is itt van, mi? *(Elindul megkeresni)*
MICISAPKÁS Sírjanak, elvtársak, sírjanak, mert árvák maradtunk... Meghalt...
POPESCU Nem szeretem ezt az utcai csődületet. Engem nyomaszt az utca. Üzletek, pultok, vitrinek: cipő, ruha, bútor, kés. villa, minden eladó... MICISAPKÁS Sírjanak, elvtársak, sírjanak...
GILU Bízunk benne, hogy a tömegek átnevelhetők ideológiai, politikai, kulturális szempontból. S minél hamarabb, annál gyökeresebben... Figyelem: egyesek nem sírnak...
ILIE Kényszerrel?
MICISAPKÁS Látszania kell, elvtársak, hogy könnyeznek...
POPESCU Ez az utca, nézd: tárgyak, tárgyak, kabátok, szemüvegek... Eladó halál mindenféle alakban: gombok, kulcsok, csavarok, vécépapír...
ILIE Hangsúlyt kell fektetnünk a termelésre is, a káderek kiképzésére...
GILU Katonailag?
ILIE Szakmailag. Szóval az iskolákra, egyetemekre...
MICISAPKÁS Sírjanak, elvtársak... Több átéléssel... Rögtön jönnek ellenőrizni, hogy megy.
BUNTA Maga is kommunista lett?
SZAKÁCS Kezdem hinni. Mit mind győzögessenek annyit...
BUNTA Ó, szóval csak kényelmességből, mivel így egyszerűbb és kifizetődőbb .. .
SZAKÁCS Tapasztalatból tudja?
BUNTA Nem tudom: tanulgatom.
MICISAPKÁS Több átéléssel, elvtársak... Rögtön jönnek…
FACCA Ne hülyéskedjen! Kimagasló személyiség volt!
BUNTA Azt mondom, kérem...
POPESCU Behozták a falusiakat is, hogy nagyobb legyen a tömeg...
ILIE Mit gondolsz róluk? *(Gilura és Micisapkásra mutat)*
POPESCU Mind a kettő túl pesszimista.
ILIE Hogyhogy?
MICISAPKÁS Csend ott jobboldalt... Felzárkózni, elvtársak. szorosabban...
BUKTA Micsoda bánat...
MICISAPKÁS S milyen őszinte! Engem is fojtogat a könny...
POPESCU Nézd meg: állatot - juhot, kecskét, akár-mit - az utcán csak akkori látsz, ha eladni viszik. Az utcán minden áru.
BUNTA Ugyanazt fújom én is, akkor nem kötnek be-lém. És ha nem kötnek belém, be tudok rendezkedni... Ismerek egy-két levitézlett alakot, aki stíl-bútort ad el...
SZAKÁCS Az milyen?
BUNTA Olyan antik ...
SZAKÁCS Aha...
MICISAPKÁS Hagyjuk a magánbeszélgetéseket, elvtársak: hallgassuk a gyászzenét! Ha, milyen ünnepélyes!. .. Tessék üninepélyesnek lenni!
BUNTA Az üvegre festett ikonokat is gyűjtöm...
POPESCU Egyikük sem bízik az emberekben: azért mondom, hogy mindkettő pesszimista.
BUNTA Össze kell gyűjteni az ilyen régisiégeket. Most mindenki eldobja őket, de egyszer... A kerék forog, ugye...
SZAKÁCS Azt hiszi?
BUNTA Na, nem úgy, hogy most az amerikaiak...
SZAKÁCS Bár most az alkalom jó .. .
BUNTA Azok, kérem, hülyék és önzők: mit érdekli azokat... A mieink buknak majd minden efféle régiségre. Jó befektetés.
ILIE A kommunizmus eszméje nem szállhat le azok-nak a színvonalára, akik a munkásosztályt - ezt a meglehetősen heterogén osztályt - alkotják. Ellenkezőleg, fel kell emelnie mindenkit az élcsapat szín-vonalára.
POPESCU S ki az élcsapat, Gilu?
ILIE A párt. amely nem tévesztendő össze sem a munkásosztállyal, sem egyes tagjaival.
BUNTA A fizetés elég jó... hogyha szajkózni kell érte. szajkózzunk.
POPESCU Törődni kellene az emberek véleményével is.
ILIE A mi pártunk a tömegek pártja, mert a tömegek érdekében cselekszik...
MICISAPKÁS Rögtön jönnek, elvtársak... Felzárkózni...
BUNTA En szeretek jól élni. kérem. S ha ez az ára…
POPESCU Nekik is lehet elképzelésük a saját életük-ről...
GILU A reákciósoknak?
POPESCU Ők is itt vannak: ők is itt sírnak velünk együtt.

GILU Fura módon gondolkodsz, hallod? .. .

Egyre többen gyűlnek a térre. A hangszórókban felerősödik a gyászzene

ULA Nem is tudom, ki halt meg .. .
MARIA Üljön csendiben.
MICISAPKÁS Sírjanak, elvtársak, fájdalmasabban . . Nyomás, mert lemaradunk!
ILIE A tömegekkel való kapcsolat a legfőbb erősségünk... mi több: a létalapunk. Enélkül egyszerűen felszámolódunk.
GILU Eh, naivság .. .
ULÁ Szavaink vannak, de nincsenek gondolataink.
MARIA Ez már a gyászszertartás?
MICISAPKÁS Türelem, türelem, ne mind kérdezgessenek...
POPESCU *(Giluhoz)* Na, mit szólsz ehhez a meséhez?
GILU Milyen meséhez?
MICISAPKÁS Ne bontsák meg a saraikat, elvtársak .. . Maga ott a zsebkendővel a fején, mit képzel, hol van? Tessék hajdanfőtt .. .
POPESCU *(Anaishoz)* Itt van valahol a fiam is, de nem látom.
ANAIS Hiába, sokan vagyunk .. .
MICISAPKÁS Elvtársak, rögtön jönnek ellenőrizni ... Figyeljenek... Mikor azt mondom: három, sírjanak, ahogy a torkukat kifér! Sírjanak, zokogjanak!
ULÁ Gatyánk van, de csóré a seggünk.
POPESCU S az ikrek?
ANAIS Szeretném, ha földrajzot tanulnának. Tanítsanak földrajzot: az csupa örök, változhatatlan adat. Hány méter magas a Negoi, kisfiam? .. . MICISAPKÁS Ismételjük: egy, kettő, há... Mit akarsz?
ULA Mikor jön már a halott?
MÁRIA Miért nem maradt otthon?
ULÁ Én maradtam volna, de hoztak ... S ki a halott?
MICISAPKÁS Sírjanak, elvtársak, ahogy csak tud-nak...
ANAIS Milyen magas? Ennyi meg ennyi méter. Milyen mély a Csendes-óceán? Ennyi meg ennyi méter. Semleges számadatok, nem kell állást foglaᵖ-ni...
POPESCU *(Iliehez, Anaisra mutatva)* Kollégák voltunk a képzőben. Pontosabban a feleségemnek volt kolléganője .. .
ILIE Na, mit szólsz éhhez a meséhez?
POPESCU Ez kérdeztem én is a .. .
MICISAPKÁS ... kettő, három! Nyomás, elvtársak! .. . Most jó volt, csak még hangosabban!
ANAIS Mindezek tőled függetlenül léteznek. Tehát te is létezhetsz ezektől függetlenül ...
ULÁ De látta valaki a halottat?
MICISAPKÁS Elvtársak, még egy próba .. .
ULA Mi az, hat hányszor hal meg?
MARIA Hallgasson.
ULA Nem tudok hallgatni.
MARIA Tessék, foglalja el a száját ... *(Almát nyom a markába)*
ANAIS Hegyek, völgyek, tengerek: semleges adatok, érzelmeik nélkül ...
LAVINIA Nem kaphatnék én is egy almát?
ANAIS Senkit se lehet börtönbe csukni, mert azt mond-ja, hogy a Csendes-óceán ennyi meg ennyi méter mély.
MARIA Egyék almát ... *(Almát ad Anaisnak)* MICISAPKÁS Használják a zsebkendőjüket, zokogja-nak...
ULA Hol halt meg?
MARIA Hallgasson már .. .
ULÁ Miben halt meg? Hogy néz ki?
MARIA Egyék inkább, ameddig... *(Még egy almát nyom a markába)*
MICISAPKÁS Ismételjük, elvtársak .. .
ULA Hát hányszor temetjük el?
MICISAPKÁS Most figyelem: egy, kettő, három .. . Nyomás! Maga ott az aljmával, legyen szíves, dobja el azt az almát vagy tegye zsebre! Senki sem eszik almát, elvtársak! ... Na, még egyszer: egy, kettő, három! Nyomás! ... Meggyőzőbben, szívhezszólóbban ... Ez az!
Többfelől sírás hallszik. A gyászzene egyre hangosabb

Ha ezt a színvonalat tartják, elvtársak, élenjárók leszünk a gyászban!

MESEAUTÓ

Falu. Utcakereszteződés Pásulá háza előtt. Kerítés, padka. Messziről olykor-olykor vidám zeneszó hallszik

ILIE Szóval ez az igazság.
PASULA A tiszta igazság.
ILIE S ezt írásba is adta .. .
PASULA Nem adtam, mert nem tudok írni.
ILIE De aláírta .. .
PASULA Egy percre, kérem szépen. *(Eltűnik egy szalmakazal mögött. Onnan)* Nem szököm, csak megy a hasam .. .
ILIE Mit evett?
PASULA Hát ha jól meggondolom, zsírosat.
ILIE Gondolja meg -jól .. .
PASULA Azt teszem, kérem szépen.
ILIE Szóval, elvtárs, ha kell, tanúsíthatja .. .
PASULA ... hogy láttam, amint este a szövetkezet raktára felé indult, és szivarozott. Hát kellett hogy. gyufája legyen.
ILIE Szóval volt amivel gyújtogasson.
PASULA Igen.
ILIE És?
PASULA És hogyha a sógorát vesszük .. .
ILIE Volt neki pálinkafőzője? A sógoranak.
PASULA Hát ha jól meggondolom, nem volt.
ILIE És malma? Cséplőgépe? Mije volt?
PASULA Egy puskája. *(Megkönnyebbülten bejön)* ILIE Ez súlyos ügy. Ha jól meggondolom, nagyon is súlyos.
PASULA Ezt mondom én is. Ulá a puskájával, ti megtehette ... *(Megint eltűnik)*
ILIE Örülök a bátorságának, hagy feljelenti.
PASULA *(nyögve)* Csak a kötelességem végzem. MARIA *(egy pillanattal korábban jött be)* Nem bátorság az, ha folyton bátorítja .. .
PASULA Igazat mondok, kérem. Volt egy puskája, s egypár fasiszta kitüntetése is .. .
ILIE A sógoránál tartotta őket?
PASULA Az lehet, de vasárnap viselte a templomban.
ILIE A mellén? Maga látta?
PASULA Öt ízben, kérem.
ILIE Nem hat ízben?

Mária kimegy

PASULA Öt ízben.
ILIE Kényszerítette valaki erre a vallomásra? Megverték?
PASULA *(visszajön)* Hát ha jól meggondolom, nem. ILIE De félt, hogy megverik, mi? Mint Iosca Bodiut, akinek három foga maradt ott ... Magának szép fogai vannak, és sajnálta otthagyni őket.
PASULA Hát bizony, kérem .. .
ILIE Félt a kínzástól, ugye? Hallotta, hogy Iosca üvölt: „Ne nyúzzanak meg" ... bar nem nyúzta senki.
PASULA Csak a fogait ütötték ki. Innen felülről.
ILIE. És akkor elfogᵗa a bátorság .. .
PASULA Igen ... *(Megint eltűnik)*
ILIE ... és azt gondolta: •miért ne valljam be az igazat?
PASULA Igen, kérem.
ILIE Hiszen igazat mondani tisztességes dolog.
PASULA Hát ha jól meggondolom .. .
ILIE Igen. S akkor megmondta ... a puskát is, a kitüntetést is ... szóval az igazat, mi? Árulás volt ez?
PASULA *(visszajön)* Hát ha jól...
ILIE Beköpött valakit, hogy megússza a verést? Nem. Okosan meggondolta, hogy úgyis kipofozzák magából az igazat, s akkor már jobb, ha előre megmondja. Így volt?
PASULA Hát ha .. .

ILIE Mit „hát ha"? Így volt vagy sem?
PĂSULĂ Így volt, ezredes elvtárs.
ILIE Nem vagyok ezredes. Maga felelős...
PĂSULĂ Az öcsém felelős a falatozóban, Moșuț Diocleția n... én Moșuț Domițian vagyok, másképp Păsulă.
ILIE Azt akarom mondani, hogy maga felelős azért, amit mond és cselekszik.
PĂSULĂ Igen.
ILIE És amit most mond, félelemből is mondja?
PĂSULĂ Hát egy kicsit félelemből is. De becsületből is.
ILIE Ez a becsület valami becstelenséget takar...
PĂSULĂ Hát ha jól...
ILIE Hát ha jól meggondolom, az Ulă helyzete nem veszélyes. Láttam a kitüntetéseit: le fogja adni őket. Tudok a puskájáról... De maga, aki megmaradhatott volna a becsület útján, és mégis letért róla... ámbár nem hazudott egy szót sem... Mondja csak: Ulă nem fácánt lőni használta a puskáját?
PĂSULĂ Lőtt egy-egy fácánt...
ILIE De ellenünk is használhatta volna, mi?
PĂSULĂ Hát használhatta volna...
ILIE Na látja, csak egy kicsit csavarintunk az igazságon, s mi lesz belőle. Ha jól meggondolom, egy rakás szar, mi?
PĂSULĂ Hát bizony...
ILIE S ki eszi meg? Mert valakinek meg kell ennie.
PĂSULĂ Hát ha jól meggondolom...

Măria jön

Már bocsánat, zsírosat ettem. *(Megint eltűnik)*
MĂRIA Martát keresem. Merre lehet?
ILIE Talán az iskolában. Én is épp oda megyek... Păsulă, most itthagyom. Erőltesse meg egy kicsit az agyát... *(Kimegy)*
PĂSULĂ *(nyögve)* Azt teszem, kérem szépen.
MĂRIA *(Ilie nyomában)* Csak sérvet ne kapj... *(Kimegy)*
PĂSULĂ *(megkönnyebbülve bejön)* Vigyen el az ördög mindnyájatokat... *(Tükröt húz elő a zsebéből, s a fogait nézi)* Hiába, azért jó volt az a fuszujkás kolbász... *(Meglátja, hogy Marta és Gilu jön)* Hát ezek is itt vannak? *(Kimegy)*
GILU Ismeri, ugye, a párt vonalát? Hát akkor tudja, mit várunk mi ettől a pertől. Az ellenségnek — ártani úgysem árthat — a mi politikánkat kell szolgálnia. Ulă is hasznos lehet, őt sem szabad elszalasztani.
MARTA Nincs rá bizonyítékunk, hogy a kollektivizálás ellen lázított volna.
GILU Majd állítunk tanúkat.
MARTA Tanúnk sincs...
GILU Ugyan. Találunk, amennyi kell.
MARTA Annyi hazugság egészen megtöri majd...
GILU Miért hazugság? Az emberekkel meg kell értetni, hogy a kollektív gazdaságban boldogok lesznek... de nem győzhetjük meg külön mindegyiket.
MARTA Mi ketten azért magunk között elismerhetjük, hogy a vád hazugság lesz.
GILU Ha bizonyítjuk, nem lesz hazugság.
MARTA Nem bizonyítjuk, hiszen nem csinált semmit, csak ráfogjuk. Elítéljük, világos — de utána nem fogjuk szégyellni magunkat?
GILU Túl fiatal még, Marta. Mit lelkizik, minek sajnál egy ilyen... Maga nem szenvedett a fasizmus alatt?
MARTA S azért most én okozzak szenvedést másnak?
GILU Nézze... Ulă végül is védekezhet.
MARTA De mi csak azt csatoljuk a periratai hoz, ami ellene szól. És elítéljük, holott tudjuk, mi a valóság...
GILU Minket nem a valóság érdekel.
MARTA Hát? Az igazság?
GILU Az érdekel, hogy a parasztság boldog legyen, s hogy megmutassuk: így jár az, aki ezt hátráltatja.
MARTA Semmi sem igazolja az eljárásunkat...
GILU De igen: a nemes cél.
ILIE *(jön)* Épp titeket kereslek, igazság bajnokai!
GILU Az emberek nehezen vetkőzik le a múltat. Hülye hagyományokhoz ragaszkodnak...
ILIE Például ahhoz, hogy ha kínozzák őket, legalább tudják, miért.
GILU Nem értem, mire célzol.
ILIE Nicoară esetére.
GILU Túlhaladott eszméi voltak: odalett velük együtt.
ILIE Az igazságot kereste... Ragaszkodott ahhoz a szabadságához, hogy gondolkodhasson.
GILU Most gondolkodhat.
ILIE Azt csodálom benned, hogy még az anyádat is hidegvérrel nyírnád ki.
GILU Tréfálsz.
ILIE Nem, hidd el: ez csodálnivaló... ahogy félelem nélkül magadra veszed a bűnt...
GILU Nem én ítéltem el...

Marta kimegy

ILIE De te juttattad törvényszék elé.
GILU Megérdemelte. Ingadozott.
ILIE Nekimentél minden egykori barátodnak, akinek kétségei támadtak. De hát maga az ország tele van mindenféle kétséggel...
GILU Gyors forradalomra van szükségünk a mezőgazdaságban is. A falu kollektivizálása...
ILIE A parasztok boldogítása... tudom. Egy újabb utópia.
GILU Mondd mindjárt, hogy rögeszme.
ILIE Nem, mert a falhoz állítsz. Utópia, maradjunk ebben. Konfliktusmentes világ szegények és gazdagok nélkül, tolvajok, csalók nélkül, ahol csupa angyal él, ahol ismeretlen a holnaptól való félelem, ahol nincs aszály, árvíz, földrengés, betegség, rüh, semmi baj és nehézség, még szexuális problémák sem gyötörnek senkit... ahol csak be kell vetni a földet búzával és kukoricával, lozinkákat kell kiabálni, s mindjárt minden fenékig tejfel...
GILU Jó, hogy nem sokan vannak olyanok, mint te.
ILIE Nicoară olyan.
GILU Olyan volt... De odalett a gyerekségeivel együtt.
ILIE A szabadság szerinted gyerekség?
GILU A szabadság egy szó... A tettek beszélnek.
ILIE S mi a tettek emberei vagyunk, ugyebár? A helyzetünkre illő elmélet hiányában — mivel Marx nem látta előre, mi lesz itt a kollektivizálással, és nem hagyott ránk semmilyen szent szöveget erre vonatkozóan — mi elkezdtünk a mások fejével gondolkodni. Vagy ami még egyszerűbb: nem gondolkodunk egyáltalában? A bölcseink helyett, akik nincsenek, téged követünk, aki két lábbal állsz a földön, hangoskodsz, s örülsz a hatalomnak! Ne hibáztassuk mindig a zsarnokokat: az eszményeik túlélik őket, és mások által megvalósulnak.
GILU Vigyázz, mit beszélsz!
ILIE Vigyázz te, mit cselekszel. Hátha mégsem lett oda egészen Nicoară naivsága...
GILU Por és hamu lett, mint ő.
ILIE Vajon... Az ő halála épp arra példa, hogy a szabadság az ember elpusztíthatatlan eszménye.
GILU Meghalunk, és meglátjuk.
ILIE Élünk, és meglátjuk majd.
MARTA *(jön)* Valami történik az iskola körül: jó volna, ha ott lennénk.

Mindnyájan kisietnek

PĂSULĂ *(előjön a kazal mögül)* Akinek van foga, őrizze...

Az utcán egy autó tűnik fel: a háborúból ittmaradt vöröskeresztes kocsi, alkalmilag átfestve, a tetején hangszóróval, amelyből zene árad. Păsulă újra szemérmesen félresomfordál

HANG *(behízelgően és egyben erőszakosan, az erősen recsegő hangszóróból)* Tisztelt szegényparaszt és középparaszt elvtársak, haladó zenét közvetítettünk az önök számára. Lépjenek be a kollektív gazdaságba: megterül az asztaluk, és a fülükbe muzsikál a hangszóró. Aki magával hozta a kérvényét, az lépjen közelebb...

A színen egy lélek sincs

Történelmi napokat élünk, minden nap egy-egy ünnep, elvtársak... Látunk, Păsulă, bújj csak elő. Ne iszkolj, elveszted a gatyádat... pardon: a lábravalódat. Ne fuss a boldogságtól. Szükségünk van vezető káderekre, rátermett elnökökre minden faluban, ahol Iljics lámpái égnek majd a póznákon. A kommunizmus, elvtársak, annyi mint villanyfény... Ne kuporodj le, Floare, látjuk a bugyigódat... Hehehe, mi is szoktunk tréfálni. De biztosítjuk róla önöket, hogy nagy dolgokat csakis úgy lehet elérni, ha összpontosítunk. Összpontosítsunk, elvtársak, mindannyian a falun élő emberiség álmára: a kollektív gazdaságra!... Bújj elő a csűrből, Păsulă. Ne fogd az élettársadra, hogy nem hagy belépni. Légy férfi! A házasság demokratikus kell hogy legyen, az igaz, de vezetőre azért szükség van. A férfi és az asszony egyet kell hogy értsen az objektív dolgokban is, nemcsak a szubjektív dolgokban. Mert az ember, elvtársak, a legértékesebb tőke. Az ember napjai ünnepek, a disznó napjai unalmas hétköznapok...

Öt férfi jön egy hatodikkal közöttük. Egyikük kopogtat a kocsi hátsó ajtaján

Aha, ti vagytok! Bújjatok be...

A hat férfi eltűnik a kocsiban

Ez az a gazember a pisztollyal, ugye...

Ütlegek hallatszanak

Most pedig Szamos menti népzenét közvetítünk.

Muzsika, csujogatás. Egy idő múlva az öt férfi kiszáll az autóból és elmegy: a hatodikat úgy viszik, mint egy zsákot

A következő feladat, elvtársak, az aratás és a zöldségek kapálása. Păsulă, ne bujkálj, mert látunk: légy öntudatos, és hozd a kérvényedet.

Măria jön, a kocsihoz közeledik

Öntudat nélkül az ember olyan, mint az ökör, és meggyőződés nélkül dettó... Maga kicsoda?

MĂRIA Măria, a dombról...
HANG Miféle dombról? Mi kell? Hozta a kérvényt?
MĂRIA A túrót hoztam, mert viszem a városba, s megláttam...
HANG Ha belépne, itt helyben értékesíthetné a túrót. Az öntudat, elvtársnő, az olyan... hogy mondjam ... mint a só a birkának. Nyalja a sót, és boldog...
MĂRIA De ha sokat nyal, beledöglik.
HANG Igaz, elvtársnő. Tudni kell tartani az egyensúlyt. Ismerjük a helyzetet: aki sok sót nyal, sok vizet iszik, és aztán folyton húgyoznia kell... Hehehe, mi is szoktunk tréfálni.

Öt férfi jön egy hatodikkal. Kopognak

Aha, ti vagytok...

A hat férfi eltűnik a kocsiban

Ez az a gazember a pisztollyal?... Rágalom, mi? Rögtön meglátjuk.

Ütlegek hallszanak

Elvtársak, most egy munkásindulót közvetítünk...

Muzsika. Egy idő múlva ugyanaz történik, mint az előbb

Fel kell számolnunk a mezőgazdaság lemaradását. Munkastílust kell változtatnunk... Păsulă, gyere elő, látunk. Kár érted, hogy nincs elég öntudatod...
MĂRIA Nyaljál sót, attól megjön.
HANG Mit mondott, elvtársnő: bejön? Bejön a kollektív gazdaságba?
MĂRIA Jöjjön ki maga inkább. Fél valakitől?
HANG Szó sincs róla. Csak az kell, hogy halljanak...

Öt férfi jön egy hatodikkal, aki ezúttal Ulă, a mellén kitüntetésekkel. Eltűnnek a kocsiban

Nálad van a pisztoly, gazember?

Ütlegek hallszanak, a hangszóróban pedig egy tangó

Te dobáltad meg kővel az autónkat?... Nekünk mondod, hogy nem jó a közösben?

ULĂ HANGJA *(a hangszóróból)* Nem jó nekem, jó neked: lopsz és megvan mindened...

Ütlegek

MĂRIA *(kopog az autó szélvédőjén)* Mi bajuk vele? ... *(A szomszédokhoz, akik sejthetőleg a kerítések mögött lapulnak)* Segítség, jóemberek... Păsulă... Összetörik a csontját...
GILU *(öt férfival együtt jön)* Mi az, lázadást szítasz?
MĂRIA Verik a szerencsétlent...
juk egy... valakitől, s ellopott egy lovat a most
GILU Az jót tesz a memóriának. Fegyvere van, tudjuk egy... valakitől, s ellopott egy lovat a most alakult kollektív gazdaságtól.
HANG Hol van a ló és a... Hoppá, megállni: jön Gilu elvtárs... Erőt, egészséget, Gilu elvtárs.
GILU Hogy állunk?
HANG Elég jól, Gilu elvtárs.
GILU Gyere ki, az ördögbe... vagy félsz az asszonyoktól, hogy itt is megdobálnak paradicsommal?
MICISAPKÁS *(bekötött fejjel kikászálódik a kocsiból)* Csak a lovat akarja bevallani: a pisztolyt, azt nem...

A pribékek leráncigálják Ulăt

GILU Vigyétek vissza. Jól összepotyoltátok...

Ulă és a pribékek újra eltűnnek a kocsiban

Add ide azt a...

MICISAPKÁS *(egy másodpercnyi habozás után)* Ja, ezt a... Tessék. *(Átnyújtja a mikrofont Gilunak)*
GILU *(a hangszóróban)* Elvtársak, egy örömhírt közlök. Két nap múlva festőművészek jönnek a faluba. *(Micisapkáshoz)* Szedd elő az anyagot...

Micisapkás képeket vesz elő, s körben az autóhoz támasztja őket

Itt egy kis kiállítás. Nézzék, milyen jól élnek az alsógalambosi kollektivisták... A festőművészek majd önöket is lefestik: persze csak azt, aki belépett. *(Micisapkáshoz, egy képre mutatva)* Emeld csak fel... Ez a nagyszerű festmény, amelyet az első csoport egyik művésze alkotott... nem mondtam ugyanis, hogy a festők két csoportra oszlanak: a mezőgazdasági és az ipari témákkal foglalkozókra... na, szóval ez a festmény két traktort ábrázol, amint épp egybeszántják az egyéni földeket. Hat pionír virágcsokrokkal köszönti a traktorosokat, akik a kitűzött célt valóra váltják. A festmény, ugye, nem fénykép: a valóságban hatvanegy pionír volt ott... a művész azonban a lényeget ragadta meg.

Dulakodás zaja az autóból: Ulă lerázza magáról a pribékeket, s kimászik. Gilu a mikrofonra tapasztja a tenyerét

Mit csinál ez a marha?

A körülötte álló férfiak visszalökdösik Ulăt az autóba

MICISAPKÁS Azt hiszem, jó lesz egy kis zene, elv-

társak. *(Behajol a kocsiba)* Az elnyomott gyarmati népek folklórkincséből...
MĂRIA Az a ló, amit ellopott, az övé volt.
GILU Na és?
MĂRIA Azért lopta el, hogy járkáljon egyet vele, kinn a mezőn...
GILU Honnan tudhatjuk?
MĂRIA A múlt héten is ellopta, és aztán visszavitte.
MICISAPKÁS A közvagyonból lopott: börtönbe kerül.
MĂRIA Ne verjék...
MICISAPKÁS A verés az ég áldása, és a jelen esetben nevelő hatása van, őszinteségre nevel... az egyén és a közösség érdekében. Ki kell vallania a pisztolyt. *(Giluhoz)* Az első tagadta. Piff-puff. Beismeri: van egy pisztolya. Hol van? Hallgat. Piff-puff. Beismeri, Mitrunál. Mitru jön, piff-puff, beismeri. Hol van? Piff-puff. Ghiurinál. Ghiuri jön, piff-puff, beismeri: ennél van.
MĂRIA S ez így megy tovább...
MICISAPKÁS Nem igaz, nem megy így a végtelenségig. Csak ameddig a pisztoly előkerül. S ennél lesz: ennek fasiszta kitüntetései is vannak... Egy pillanatra! *(Elveszi Gilutól a mikrofont)* Ne szökj meg hazulról, Păsulă! Látunk!
MĂRIA *(Păsulă háza felé int)* Hagyják, ennek igazán semmi vaj nincs a fején.
MICISAPKÁS Nem hagyhatjuk: van.
MĂRIA Mi?
MICISAPKÁS Vaj... *(Giluhoz, magyarázólag)* Vaj, a fején...

Măria kinyitja a kocsi ajtaját. Közben jön Ilie, Popescu és a Szakács, újabb öt férfival együtt

Erőt, egészséget, Ilie elvtárs.
ILIE Hogy állunk?
MICISAPKÁS Elég jól, Ilie elvtárs.
MĂRIA *(az autóba nézve, a többiekhez)* Csorog a szeméből a könny, mint a patak... Mit tett?
MICISAPKÁS *(becsapja a kocsi ajtaját, Ilie felé fordul)* Ellopott egy lovat.
MĂRIA Csak azért, hogy járkáljon egyet vele. Csak azért a kis örömért, hogy...
MICISAPKÁS Kis öröm, nagy bűn! Járkált volna a lóval szervezetten, a gazdaság keretén belül, nem ilyen maradi, ilyen reakciós módon! A törvény az törvény!

Ulă kimászik az autóból. Támolyog

Nézzék meg, mintha nem a mi világunkban élne. Mi dolgozunk, ő meg lóháton járkál. Járkál és ábrándozik... és ki tudja, min ábrándozik! A törvény az törvény, és...
ULĂ ... és senki sem törődik vele.
SZAKÁCS Mit beszélsz, te?
ULĂ El se pisszentem magam.
GILU Mit mond?
MICISAPKÁS *(vigyorogva)* „El se piseltem magam" ... már bocsánat. Egy pillanatra... *(A mikrofonba)* Látunk, Păsulă: látjuk, hogy kuporogsz, és tudjuk, miért kuporogsz. A közös gazdaságban nem kellene így kuporognod...
POPESCU Mondd, Ilie: olyan rosszul áll az ügy, hogy le kell tartóztatni egy ilyen...
GILU ... egy ilyen boldondot, mi?

Micisapkás visszalökdösi Ulăt az autóba

Aki lovat lop, az nem bolond: nagyon jól tudja, mit tesz.
MĂRIA Éppen azért... engedd el...
GILU Hiba volna. Lopott, fegyvert rejteget, fasiszta kitüntetéseket hord: egy gazember.
MICISAPKÁS Ez a tiszta igazság.
MĂRIA Mit tudnak maguk az igazságról... Látták? Ismerik?
SZAKÁCS Akár a székelygulyást.
MĂRIA Ha maguknál van letétben, akkor mi ellenségek vagyunk: akkor ellopták tőlünk...
MICISAPKÁS Mi nem monopolizáljuk el másnak az igazságát: nem vagyunk monopoltőkések.
MĂRIA Akkor hol a mi igazságunk? *(Giluhoz)* Mindent elvesztek tőlünk, most végül ezt is. Itt van ennek a boldogtalannak az esete: én hiába mondom el, amit tudok, nem lehet igazságom veletek szemben.
MICISAPKÁS Mondja meg világosan, minek tart minket. Tolvajoknak, nem?
SZAKÁCS *(egy táskát mutat fel)* Nézzék csak, mit találtunk Ulă házában. Régi pénz...
MĂRIA ... ami nem ér egy lejt sem.
SZAKÁCS Iratok, amiket a felszabadáskor lopott el: a gróf kutyáinak a törzskönyvi kivonata...
MĂRIA ... ami egy kutyaszart ér.
MICISAPKÁS *(az Ulă mellről letépett rendjeleket mutatja)* És ezek a kitüntetések?
MĂRIA Ezek s a többi limlom: a bolond bolondériája.
ULĂ *(az autóban, énekel)* Hadd a gondot, sose bánd, pengesd meg a citerád...
SZAKÁCS Mi itt gyötrődünk, ő meg danol.
MĂRIA Maguk gyötrődnek? S akkor az ott benn mit szóljon?
GILU De hát megint ellopja a lovát, ha... Hiszen bolond.
MĂRIA Ha nem egyéb... *(Mosolyog)*
POPESCU Ha nem a világ világossága, a föld bölcsessége. Nevetségessé válunk, ha letartóztatunk egy...
MICISAPKÁS ... egy bölcset?
ULĂ *(énekel)* Citerádat ójad, féltsed, valamint a büszkeséged...
MICISAPKÁS Hagy abba, hé! *(A mikrofonba)* Pofa be!... Elvtársak, nem fogad szót...
MĂRIA Olyan ő, mint a madár.
MICISAPKÁS Szabad, mint a madár, mi? Szóval csak a bolondok szabadok, azt mondja?... Elvtársak, állást kell foglalnunk... *(Most hallja meg magát a hangszóróban. Leteszi a mikrofont)* Mit galagyol ez a fehérnép arról a hülyéről?
POPESCU Hogy olyan, mint a madár: énekel... örül az életnek, szeret.
MICISAPKÁS Aha, szeret... Az nem baj. Azt mi is támogatjuk. Persze az új típusú szerelmet... *(Bekapcsol egy megfelelő dalt. Közben a mikrofonba)* Păsulă, látunk: nehogy azt hidd, hogy...

Ulă kimászik az autóból a hegedűjével, amelyet egyik pribék hozott volt utána, és a hangszerét pengetve elindul

Hova, hé?
ILIE Hagyja...
SZAKÁCS Ennek nem kell tisztelni senkit? Ez azt főz, amit akar?
ILIE Így szolgálja legjobban a szabadság eszméjét. Gyerünk.
GILU S ezeket itt ki kollektivizálja? Estére jelentenünk kell, hogy megvagyunk, különben nem leszünk elsők a rajonban.
MICISAPKÁS *(a mikrofonba)* Elvtársak, lefogadom, hogy most már mind belépnek. Nézzék, Ulă is milyen boldogan danolászik, mióta beállt a közösbe. Kövessék a példáját, s összehozunk egy kórust: ha jönnek a festőművészek, énekelve fogadjuk őket...
ILIE Berkesre megyünk. Ezt a meseautót vigyék be a garázsba.
SZAKÁCS Én azt mondom, hogy jól fog. Propagandacélra is, de menedéknek is, ha...
ILIE Ugyan. Elegen vagyunk.
MĂRIA Túl sokan vannak.
GILU Fejezd be... Mit akarsz még?
MĂRIA Miért vannak annyian? Kiktől védik ezek magukat: az emberektől?... a néptől?... Miért félnek maguk a néptől?

Micisapkás hangosra kapcsolja a zenét

ILIE Te jó ég, ez a fehérnép... *(Popescuhoz)* Mit

mond? *(Nem hallja jól a választ)* Hogy ne jöjjenek velünk?

Teljes hangzavar

Hogy félünk a néptől? Te jó ég...

A szín kezd sötétedni. Az autó reflektorai egymás után gyúlnak ki — kettő, négy, hat, nyolc —, és az egész alkotmány dübörgő motorral a nézőtér felé fordul

MICISAPKÁS *(a hangszóróban)* Păsulă...
ILIE Ne üvöltözzön az emberekre, érti?

Fülsiketítő motorzaj, vakító reflektorfény

PÁRIZSI SÓGOR

Hivatali helyiség megfelelő berendezéssel. Gilu az íróasztalánál ül, Ilie most érkezik

ILIE Üdvözlet, Gilu elvtárs.
GILU Nem vagyok elvtárs veled.
ILIE Nocsak. Mióta?
GILU A bolond Ulă esete óta. Mondtál egyet-mást: azóta nem vagy elvtárs...
ILIE Hát mi vagyok?
GILU Majd meglátjuk.
ILIE Szóval te is monopoltőkés lettél...
GILU Én? Hogyhogy?
ILIE Monopolizálod az „elvtárs" kifejezést: csak annak utalod ki, akinél kamatozik számodra.
GILU Azt hiszed, szellemes vagy?
MICISAPKÁS *(alázatos képpel jön)* Vlad Vasilescu ügyében...
GILU Vasilescu? Örüljön, hogy...
ILIE... hogy él, mi?
GILU ... hogy megvan a betevő falatja a Népi Együttesnél.
MICISAPKÁS *(magyarázólag)* Franciaországba hívják hangversenyezni. Paganini, miegymás...
ILIE És?
MICISAPKÁS Megcsókolta a király.
ILIE Hol?
MICISAPKÁS Hát a... az arcán... vagy a homlokán...
ILIE Jó, jó, de hol történt ez?
MICISAPKÁS Bukarestben. Hangverseny volt, ő volt a szólista vagy hogy mondjam, és a végén a király...
ILIE A mienk?
GILU Károly.
MICISAPKÁS Mihály.
GILU Károly.
MICISAPKÁS Mihály, Károly, egykutya... *(Az irataiban lapoz)* De nem is, mert a királyné csókolta meg.
ILIE Melyik?
MICISAPKÁS Hát... az anyakirályné.
ILIE És?
MICISAPKÁS És itt van Hitler is...
ILIE Megcsókolta?
MICISAPKÁS Nem, hanem...
ILIE ...kitüntette. Gilu meg én ismerünk valakit, akit ugyancsak kitüntetett.
GILU Engem hagyj, jó?
MICISAPKÁS *(az irataiba pillant)* Tudniillik hangversenyezett Berlinben Hitler alatt: akkor is ezt a Paganinit játszotta.
ILIE Mi az, hogy Paganini?
MICISAPKÁS Az egy... hogy mondjam... *(Az irataiban lapoz)* Ugyanaz, amit most kellene hogy játszszon. Bukarest azt mondta, hogy ítéljük meg mi.
ILIE És?
MICISAPKÁS Megítélük. Gazember. Még hogy az ország büszkesége... Váksz.
ILIE Hogy mondta?
MICISAPKÁS Váksz.
ILIE Hm. Mi a mestersége?
MICISAPKÁS Itt dolgozom a...
ILIE Nem most, hanem ha tényleg dolgoznia kellene.
MICISAPKÁS Munkásosztály.
ILIE Jó, de konkrétan...
MICISAPKÁS Fodrász.
ILIE Férfi, női?
MICISAPKÁS Női. Figaro. *(Énekel)* Figaro itt, Figaro ott...
ILIE Látom, ért a zenéhez.
MICISAPKÁS Bariton vagyok... Egy-egy kis kultúrműsor szokott lenni nálunk is, és akkor... *(Énekel)* Figaro itt, Figaro ott...
ILIE Mióta nem dolgozik maga a... termelésben?
MICISAPKÁS Én a felszabadulás óta. De azelőtt is ültem. Elvittem volt egy helyre valami plakátokat... Bandrea volt a védőügyvédem, és nagyon kitett magáért.
GILU Most ő is ül, nem? Vagy kijött?
MICISAPKÁS Megtörténik... Hanem hogy visszatérjünk Vlad Vasilescura, a helyzet világos...
ILIE Váksz.
MICISAPKÁS Meg is mondtam neki, hogy ne mondhassa: nem mondtam. De most itt van. Biztosan tiltakozni akar. Hát persze nem muszáj fogadni... *(Bizalmasan)* Nem óhajt egypár szép üvegikont? Tudok egy papot, aki... Garantált áru, Logofăt is vásárolt tőle, pedig ő ugye költő...
ILIE Küldje be inkább azt a király csókolta pasast.

Micisapkás kimegy

Neked is vannak ikondjaid?
GILU Én fütyölök a szentekre.
ILIE A művész eszményei szolgálatába állítja a művészetet — ezt tudjuk. De mik az eszményei?
GILU Attól függ, kiről van szó.
ILIE Erről a Paganinis fickóról.
GILU Ne vesztegesd az idődet vele: úgysem azt mondja, amit gondol. Sem ő, sem a többi efféle...
ILIE Ez azt jelenti, hogy nincs bizalmuk bennünk.
GILU Persze.
ILIE De hát mi sem mondjuk ki kerek perec, amit gondolunk...

Gilu hallgat

Ez azt jelenti, hogy nekünk sincs bizalmunk sem egymásban, sem saját magunkban...
MICISAPKÁS *(behozza Vasilescut)* Ő az. Van nála egy kérvény is.
ILIE Vasilescu úr, engem az érdekel, hogy mit fejez ki a zene, miféle eszményeket...
VASILESCU Térjünk a tárgyra, kérem. Nem megyek Párizsba, ha a fene fenét eszik se!
MICISAPKÁS Nem is, ne féljen.
ILIE Sohasem értettem pontosan, mit tesz az, hogy a zene — és általában minden művészet — felszabadítja az embert, s hogy ez a legigazibb szabadság...
VASILESCU Térjünk a tárgyra, kérem. Ne nézzük most a...
MICISAPKÁS ... a csókokat, mi?
VASILESCU Semmit, amit összeirkáltak rólam. Ez volt, és kész. De szögezzük le: én nem politizáltam...
GILU Mondtam, hogy csak az idődet vesztegeted.
VASILESCU Más okból nem akarok Párizsba menni. Él ott egy sógorom, biztosan tudják...
MICISAPKÁS *(az irataiban lapoz)* Nem deklarálta.
VASILESCU Egyik nővéremnek a férje... A háború előtt mentek ki.
MICISAPKÁS Ezt elhallgatta előttünk.
VASILESCU Nem kérdezték. És mivel nyolcan vagyunk testvérek...
MICISAPKÁS ... hát elfelejtette. Pont ezt.
VASILESCU A baj az, hogy ő...
MICISAPKÁS ... a sógora?
VASILESCU Igen... Szóval hogy tagja volt a Nemzeti Parasztpártnak.
MICISAPKÁS Fejes volt?

VASILESCU Valami olyasmi: a párt egyik lapjába írogatott...
GILU *(Micisapkáshoz)* Kár vesződni vele.
VASILESCU Mármost ha én Párizsba megyek, a sógor alkalmasint felkeres, és ki tudja, miket kérdez...
ILIE S ki tudja, mit fogunk rá magára, mi.
MICISAPKÁS *(vigyorogva)* Ha visszajönne...
VASILESCU Én visszajönnék, kérem.
MICISAPKÁS Mindenki ezt mondja, ha nyugatra készül. De senki sem őszinte.
GILU Aki őszinte, itthon marad.
ILIE Vasilescu úr, ha kimenne, beszélhetne a sógorával...
MICISAPKÁS ...és aztán elmondhatná nekünk. *(Giluhoz)* De ez nem való olyasmire.
VASILESCU Nem akarok elmenni, kérem.
ILIE Fél a kellemetlenségektől... Hát jó.
VASILESCU Hoztam egy kérvényt is, hogy...
MICISAPKÁS De aztán ha majd pofázik a külföldi sajtó, megüti a bokáját!
VASILESCU Nagyon köszönöm, hogy megértettek. *(Kimegy)*
GILU Nahát, hogy ez a pasas milyen szépen beköpte saját magát a párizsi sógorral...
MICISAPKÁS *(az iratai között matat)* Feljegyeztem. Szervusz, Paganini! És még ki tudja milyen sógorokra bukkanunk, ha utánanézünk... Súlyos eset.
ILIE Tényleg az... Vlad Vasilescu leszokott arról, hogy szabad ember.
MICISAPKÁS Hát természetes...
ILIE Hát egyáltalán nem természetes!
MICISAPKÁS Igenis, ahogy tetszik mondani, én ehhez nem értek... én a konkrét dolgokkal foglalkozom. *(Az irattartójára üt)* Az élettel...
ILIE S ez mégis győzelem volt...
MICISAPKÁS Persze. Fogtunk egy szép potykát Párizsban.
ILIE A potykát, ha már így akarja nevezni, itt fogtuk, és Vasilescunak hívják.
MICISAPKÁS Igen: egy gazember, egy...
ILIE Mondjuk potykának.
MICISAPKÁS *(vigyorogva)* Mondjuk...
ILIE Lelepleződött, ugye?
MICISAPKÁS Lelepleztük.
ILIE Nem úgy van: ő leplezte le magát — és éppen ez a győzelem. Hogy bízik bennünk. Hogy tudja: nem kaszlizzuk be oktalanul. Még fél, az igaz, a sógorától leginkább, hogy megjárja vele, de saját magától már nem fél. Bízik bennünk, s bízik magában!
MICISAPKÁS Helyes. Tehát itthon ül, és Vajdahunyadra megy hangversenyezni: az munkásközpont...
ILIE Gondolja?
MICISAPKÁS Persze. Mit keres egy ilyen Párizsban? Bevallotta, nem?... Igaz, hogy bízik bennünk, ahogy ön mondta, nekünk azonban nincs okunk bízni benne.
ILIE Gilu, te mit szólsz?
GILU A ti dolgotok: nem avatkozom bele.
MICISAPKÁS Ilie elvtárs, én tapasztalt vagyok... a művészeknek nem szabad hinni. Küldjünk ki egy száz százalékig megbízható embert Párizsba...
ILIE Igaz.
MICISAPKÁS Olyasvalakit, aki miatt nem ütnek aztán a fejünkre: egy szilárd vasbeton-embert...
ILIE Megvan... Tudom, kit küldjünk.
MICISAPKÁS Kit?
ILIE Magát.
MICISAPKÁS Engem?
ILIE Magát. Teljesen megfelelő.
MICISAPKÁS Azt tetszik gondolni, hogy...
ILIE Azt. Maga egy igazi vasbeton-ember... Hogy is van az, amit énekelt? *(Énekel)* Figaro itt, Figaro ott...

BARACK ÉS MEGGY

Măria házában. Gilu jó étvággyal eszik és iszik, s már eléggé mámoros. Minden szavában, gesztusában gátlástalan, kihívó életkedv érzik

MĂRIA Borzongok, amikor a szemedbe nézek: nyoma sincs benne semmi bánatnak, hogy a szívedből pusztaság lett...
GILU *(átöleli a vállát)* Hej, milyen asszony voltál te, asszony... Életemben nem kaptam jobbat.
MĂRIA Két napja vagy itt és két éjszakája, mintha bujkálnál. És döntöd magadba az italt, hogy belegebedsz...
GILU Na és?
MĂRIA Sajnálod Popescut, a tanítót, hogy megint elvitték?... Semmit se bánsz, semmi se rettent meg, a halál gondolata sem... s nem szakaszt el a lelkeden uralkodó igazságtalanságtól.
GILU *(a farára vereget)* Ne tedd velem a papnét. Az ágyban voltál jó papné, hahaha... Nicsak, Ulă! Gyere, húzd a fülembe!
ULĂ *(bejön)* Üdvözlet mindenkinek.
GILU Gyere és húzd a fülembe, mert eláztam... Nem látszik?
ULĂ Nem vesszük észre. Mit húzzak?
GILU *(bizonytalan hangon énekel)* Fáj a szívem, sajog is...
ULĂ *(énekel)* Látta már a doktor is... Nem megy.
GILU Hogyhogy nem?
ULĂ Nem megy, mert fázom.
GILU Nyár van...
ULĂ Hiába. Attól fázom, hogy látom.
GILU Ügyelj, ne küldjelek el a Duna-csatornához felmelegedni!
ULĂ Már dolgoztam csatornázásnál, a városban. Menni fog. *(Hegedül)* Csak a hegedű nem megy. Én akarom, de ő nem. Fázik... *(Rekedtesen énekel)* Látta már, de hiába: nincs orvosság reája... Gyantázni kellene, hogy menjen.
MĂRIA *(Giluhoz)* Nekem fáj a gyomrom. Te eszel?
GILU Nem vagyok éhes.
ULĂ Én igen...

Măria egy tányér ételt tesz a kezébe

Mikor meglátja, mintha télországba érkezne: mindjárt rázni kezdi a hideg...
GILU Kit?
ULĂ A hegedűt.
GILU Össze ne törjem egyszer...
ULĂ Olyan a szeme, mint a kígyóé.
MĂRIA Igaz... Engem is, ahogy most a szemébe néztem, kilelt a hideg. Phü, mint a Sátán...
GILU Ha akkor becsukatlak, most tudom, hogy nem volna kedved hülye tréfákhoz.
ULĂ Ne haragodjon. Azt hittem, nevetni fog. *(Hegedül)*
GILU Még egy bolond beszélt volt egyszer valamit télországról...
ULĂ Van még egy bolond a környéken? Akkor jó: ketten vagyunk... *(Hegedül)* Maga az, mi?
GILU Hallgass, és húzzad.
ULĂ *(énekel)* Nincsen arra patika, holtáig kell fájnia...
MĂRIA Mikor az első télen itt jártál — emlékszel? — hóembereket gyúrtunk: az egész kert s a domb tele volt hóemberrel, még azokra a sírokra is jutott belőlük... *(Nevetve)* Az avar sírokra...
GILU Hát ezt kitől hallottad?
MĂRIA Egy kolozsvári úrtól... Igen, sok-sok hóembert gyúrtunk, s a legnagyobbat itt a ház mellett: egy vasvillát... nem, egy seprűt adtunk a kezébe, s te azt mondtad, hogy ő télország királya. Pálinkát ittál, és vörös volt a füled s az orrod...
ULĂ Sok hó elolvadt azóta...
GILU *(csendesen)* Hallgass, jó?
ULĂ De húzzam?
GILU Ne húzd.
ULĂ Na, hál' istennek: úgy tetszett, mintha...
GILU ... az ördögnek kellene húznod.
ULĂ Nem, még rosszabb volt. Mintha... mondjam el?... mintha a temetésén muzsikáltam volna.
GILU Ha nem tudnám, hogy káposztalé van a fejedben...
ULĂ ...arra ítélne, hogy muzsikáljak tovább.
GILU Elküldenélek, tudod te, hova...

ULĂ A másvilágra? Ahová már küldött egypárat?... Azt hittem, nevetni fog. Ne haragudjon.
GILU Eredj utadra.
ULĂ Megyek... Erős ember, félni kell tőle: a hegedű is fázik a közelében... Szóval ne húzzam tovább? *(Énekel)* Fáj a szívem, sajog is, látta már a doktor is...
GILU *(csendesen, de ingerülten)* Kértelek, hogy menj.
ULĂ Megyek... Azt hittem, nevetni fog. *(Az asszonyhoz)* Tényleg a másvilágra küldene. Isten őrizz... Ennek, ha hatalma van...
GILU *(üvölt)* Nincsen hatalmam!
ULĂ Mikor a másvilágra küldi az embereket, nem jut eszébe, hogy maga is halálra van ítélve? Mit gondol...
MĂRIA Menjen szépen.
ULĂ Mit gondol, Isten alszik? Hallja a hortyogását?

(Vihogva kimegy)

GILU Ezt az elborult elmét egyszer-egyszer bevilágítja a régi értelem fénye...
MĂRIA Miért bántottad... akkor?
GILU Túl sokat járt a szája.
MĂRIA Meg is ütötted. Majdnem kiment a szeme.
GILU Nem tudtam, hogy az égből jött...
MARTA *(egy pillanattal előbb lépett be)* ...és azt gondolta: igazságot tesz. Ulă nevetett magukon s a maguk dolgain... De hát ököllel kell igazságot tenni?
GILU Erőhatalom nélkül pipafüst az igazság...
MARTA ...és igazság nélkül zsarnokság az erőhatalom.
GILU A könyvekben, lehet. Az életben másképp van.
MĂRIA Az életben mindig neked kell hogy igazad legyen.
GILU És nincs igazam?
MĂRIA Egy cseppet sem érdekel, hogy mások mit gondolnak?
GILU Mondjad, mit.
MĂRIA Nincs értelme.
GILU Van.
MĂRIA Mi értelme, ha te angyalnak látod magad? Haláltalan szentnek, aki jön s tűzzel-vassal megváltja a világot? Semmi értelme, Gilu. *(Nevetve)* De ha mégis érdekel, próbáld meg kiverni belőlem, mint ebből a ...
GILU Te nem vagy bolond.
MĂRIA Elég baj nekem.
GILU *(mosolyogva)* Na, nekem jobb így... Nem értelek, Măria. Szegény asszony vagy: mit veszel védelmedbe minden ilyen kolontost?
MĂRIA Miért nem veszed te?

Marta kimegy

GILU A gazembereket? A reakciósokat? A tolvajokat?
MĂRIA Te is az voltál...
GILU Lótolvaj. Az más.
MĂRIA Csak tolvaj az is.
GILU *(megörül az emléknek)* Lótolvaj, kancatolvaj... *(Más hangon)* Az más volt, mondom. Ürügy volt, hogy ne harcoljak Antonescu hadseregében.
MĂRIA Micsoda?
GILU Ürügy, igen. Ez a helyzet.
MĂRIA Bolondság.
GILU Mi bolondság?
MĂRIA Ez, amit mondasz. Becsületes lótolvaj voltál... és kancatolvaj is, igen... és értettél hozzá, a kutyafádat!
GILU *(körülnéz)* Nem igaz...
MĂRIA Persze... Csak azért loptál lovat, hogy érezd magad szabadnak.
MARTA *(visszajön)* Miről van szó?
GILU A szabadságról... a szocializmus körülményei között. Măria jött a maga elgondolásaival... Az én legelső szabadságeszmém az volt, hogy megszökjek a katonaságtól, ne harcoljak a...

Marta kimegy

MĂRIA Éljen a béke! Éljen a...
GILU Mi az?
MĂRIA Éljen a kollektivizálás!
GILU Mi bajod, asszony?
MĂRIA Nem ezt akarod hallani az én szájamból is?
GILU Lökött vagy.
MĂRIA Nem is csoda: annyit lökdöstek az ilyen bőrkabátos elvtársak, mint te...
GILU Nem jövök többet hozzád.
MĂRIA Bár úgy volna.
GILU Haragszol, hogy nem vettelek el feleségül.
MĂRIA *(vörösen)* Mit gondolsz, ember...
GILU Tudom. Itthagytalak nagy hassal. Mi lett a gyerekkel, megszülted?
MĂRIA Most jut eszedbe érdeklődni iránta?
GILU Van gyerekem vagy nincs?
MĂRIA Nincs.
GILU Biztosan nincs?
MĂRIA Biztosan.
GILU Most már nagy volna... Még el-elnéztem erre, s nem láttam soha... hacsak nem hagytad valami rokonodnál...
MĂRIA Nagy volna, bizony. Mint az a szeplős német... Emlékszel?
GILU Nem vagyok hibás, hogy...
MĂRIA Nem, nem. Lelőtted, nehogy ő...
GILU Úgy van.
MĂRIA Nem sokat gondolkoztál: lelőtted.
GILU Úgy van.
MĂRIA De azóta gondolkozhattál volna. S beláthattad volna, milyen aljasság, hitványság volt...
GILU Az az eset? Az lehet, hogy szarság volt...
MĂRIA Az egész életed az volt.
GILU Azért ez sok, hallod-e. Véletlenül történt... s ő is mit keresett itt? Ő nem hibás abban, hogy itt volt, mikor azok a lányok megölték magukat s a többit eldeportálták?
MĂRIA Nem tudott semmit.
GILU A kis ártatlan. Fasiszta katona volt, de nem terheli semmilyen felelősség.
MĂRIA Gyermek volt...
GILU Ha le kellett volna lőnie engem vagy akárki mást, megtette volna?
MĂRIA Meg.
GILU Látod?... Te abban tévedsz, hogy őt bűntelennek képzeled.
MĂRIA Nagy bűne nem hiszem, hogy lett volna.
GILU Nem tudhatod.
MĂRIA Mindegy, a bűneinek, még ha voltak is, semmi közük ahhoz, hogy meggyilkoltad. Mert meggyilkoltad ... és kár volt.
GILU Elmondod Martának is?
MĂRIA Magamnak mondom: kár volt...
GILU Nem lehetsz olyan... hogy azért, mert nem vettelek el, most bosszúból...
MĂRIA ...elmondjam?
GILU Képes vagy rá.
MĂRIA Nem éppen ezt akarod? Hogy lássák, milyen ádázul harcoltál a fasiszták ellen. Milyen jól hangzana az életrajzodban: megszögtél a katonaságtól, és fasisztákat lőttél le...
GILU Nem úgy volt?
MĂRIA Véletlen volt.
GILU Látod? Te is azt mondod.
MĂRIA Véletlen volt: ezért próbálok azóta is megbocsátani neked. Elvesztetted a fejed, s lelőtted. Félelmedben, nehogy ő pillantson meg először... onnan az almafáról.
GILU Ha megpillantott volna: alászolgája.
MĂRIA Neked jobb volt a szemed. Meg a füled is. Te voltál a lótolvaj... ő csak annyit vétett, hogy itt volt. El kellett volna nézni, Gilu.
GILU Régen nem szólítottál már a nevemen...
MĂRIA Az almafán volt, Gilu: nem lőhetett rád. Aljasság volt lelőni. Mint egy gólyát... így mondtad?
GILU Mint egy verebet.
MĂRIA Mint egy verebet, Gilu...
GILU *(miközben Marta bejön)* Ebből is csak az látszik, mint Ulă históriájából: hogy a történelem vak. Nem hallják a csizmái robaját, hölgyeim? *(Röhög)* Az a hülye fasiszta az avar sírokkal, az tudná, mit jelent ez a robaj.

MARTA Idevaló német volt. Hát persze behívták a fasiszta hadseregbe... de ő maga nem volt fasiszta.
MĂRIA Bocsásson meg neki az Isten. Ki tudja, hol porlad már...
GILU *(Martához)* Miért néz rám úgy? Nem látott még részegen? Mi van?
MĂRIA A lótolvajoknak jó szeme van, s jó füle...
MARTA Ulă semmit sem értett meg a történelemből.
GILU Ha nem volt egy történelemtanár mellette...
MARTA Sem a háborút, sem pedig ami utána következett... s így sikerült tisztának maradnia.
GILU A másik kis ártatlan! Az agyalágyult, akinek fogalma sincs róla, mi az: egy gaztett...
MĂRIA Hagyd békén szegényt.
GILU Miért? Nem a szeretőd talán... *(Röhög)*
MĂRIA Tőled már fel se veszem.
MARTA Tiszta, mint egy gyermek...
GILU Az agya, igen: az tiszta, mint egy könnycsepp ... mert üres. Mint a fehér éjszakák.
MĂRIA Kirándulni voltál ott...
GILU Leningrádban. Azok az éjszakák az embert megbolondítják.
MARTA Nem is tudja, mit mondott: azt, hogy olyan az agya, mint egy könnycsepp... Egy remek ember, akit felőrölt mindenféle sötét hatalom: a háború...
GILU *(gúnyosan)* A vak sors vak erőinek játéka, haha!
MĂRIA Ne röhögj, mint egy hülye... Igen, ezek csak az eszét zavarták meg: a lelke, az ép maradt. Hallottad, hogy énekel?
GILU Mint egy énekesmadár. Nem tudja, hogy az ének.
MĂRIA Jó, de énekel. Énekel, mert tiszta a lelke, nem mint a tied, ami tele van... *(Legyint)*
MARTA ... félelmetes ambícióval.
GILU Egy mérlegre tesztek kettőnket? Engem és azt a férget?
MARTA Az a féreg a háborúban maradt félkótya... aztán összeverték egypárszor: egyre lennebb taszították a lejtőn. De a lelke hűséges...
GILU A kutya lelke is az: a kutya mégis állat. Ez is egy állat.
MĂRIA Ember... Ember volt...
GILU ... és most egy roncs. Kikorhadt az agya, kiszikkadt, már csak az ösztönei működnek, a szíve meg a torz érzelmei... Megyek.
MĂRIA Eredj csak, nem mondom el, amitől félsz, hogy ...
GILU Nem félek semmitől sem.
MĂRIA Tudom én. Eredj.
GILU *(Martához)* És maga mit keres itt? Mit akar kiszedni belőle?
MARTA Kocsival jöttem, egy kis barackért...
GILU Barackért? Tele van a piac barackkal, nincs semmi ára.
MARTA *(mosolyogva)* Tehát elfogadhatom tőle... Na és jöttem meglátogatni.
GILU Nem hiszem: egy ilyen fehérnép társaságára vágyik?
MARTA Mi hihetetlen ebben?
GILU Egy kis barackért...
MARTA ... meg egy kis meggyért is, na.
GILU Nem hiszem.
MĂRIA Mert más dolga se lehet már, ugye, mint hogy gonosztevők után nyomozzon... *(Barackkal és meggyel rakott kosarat ad Martának)* Tessék, tegye az autóba...
GILU Jó, maradjunk ennyiben. Barack és meggy... *(Kimegy)*
MARTA A sok alávalóság, ami miatt iszik is, mint a moly, úgy kikezdte ezt a nagyszerű csődört... *(Kimegy. Néhány pillanat múlva jön Vasile)*
MĂRIA Mi baj? Olyan sárga vagy, mint a halál.
VASILE *(rémülten)* Érdeklődött utánam...
MĂRIA Mit csináltál?
VASILE Tudom én, mit csináltam?
MĂRIA Nem volt pálinkafőződ?
VASILE Nekem soha.
MĂRIA Nem gyújtottál fel véletlenül egy kazlat?
VASILE Sejtem én, hogy... De félek elmondani: maga is bajba kerül, hogyha tud róla.
MĂRIA Azt mondtad, hogy jönnek az amerikaiak?
VASILE Nem... hanem akkor, negyvennégy augusztusában...
MĂRIA Sört ittál a németekkel, vagy mi?
VASILE Ionescu ezredessel voltam...
MĂRIA Az meg kicsoda?
VASILE Járt a királyi palotában?
MĂRIA Nem én.
VASILE Akkor nem fogja megérteni. A palotában...
MĂRIA Ott volt a király.
VASILE Igen... meg Sănătescu tábornok...
MĂRIA *(nem tudja, ki az)* Isten éltesse.
VASILE ... meg Niculescu—Buzești, meg Mocioni-Stîrcea... Ott volt Aldea is, meg Ionescu Băläceanu: csupa nagy ember. Șerban Negulescu volt a testőrzászlóalj parancsnoka, és ott volt Dumitrescu, Gheorghe Teodorescu meg más tisztek... s két harckocsizó osztag, Vasile Constantin vezényletével...
MĂRIA Nem eszel egy kis túrót?
VASILE Nincs semmi étvágyam már hónapok óta. Mióta elkezdtek keresni...
MĂRIA Kik, ember?
VASILE Ezek...
MĂRIA De hát mit tettél?
VASILE Augusztus huszonharmadikán derült idő volt...
MĂRIA Hadd most az időjárást.
VASILE Nem, nem: meleg volt, hőség...
MĂRIA Nyissak ablakot?
VASILE Ne. Megláthatnak. Meghall valaki...
MĂRIA Nincs itt senki.
VASILE Hőség volt... Négy óra tájban, négy után, jött Antonescu. Páncélozott autója volt, Hitlertől kapta. Elöl két százados ült, Dragoman és Georgescu...
MĂRIA És akkor?
VASILE Később... De nem ez a fő. Antonescu lovassági tábornok-egyenruhában volt, pálcával a kezében... De nem ez a fő. Mi, akiknek le kellett tartóztatnunk, Dumitrescu őrnagy meg három őrmester, én...
MĂRIA Ő egyedül volt?
VASILE Várjon, most mondom... Ionescu ezredes a függöny mögött állt, amikor a király kihallgatáson fogadta Antonescut. Annyit csak tudnia kell, hogy Antonescu folytatni akarta a háborút...
MĂRIA Azt mondd, hogy te mit követtél el.
VASILE Azt, hogy ott voltam. A király kiment, aztán egy idő múlva visszajött, és azt mondta: „Marsall úr, meghallgattam az előterjesztését, nem értek egyet vele, a helyzet súlyos, és ezért megfosztom önt kormányzói tisztétől." Szóval letette... Reszkettem, mint a... S akkor az ezredesünk azt kiáltotta: „Dumitrescu, végrehajtani", mi pedig elő a pisztolyt... és kivittük a sárga szalonból a folyosóra, onnan meg fel a páncélajtós szobába... A lépcsőn hozzánk fordult: „Miféle dolog ez, hogy ti, parasztemberek, sehonnai árulók parancsait teljesítitek, s a kommunisták kezére adjátok az országot?"
MĂRIA És ti erre...
VASILE Oda se neki: a páncélajtós szobába zártuk.
MĂRIA Aha.
VASILE Öt óra öt perc volt...
MĂRIA Számít az az öt perc is?
VASILE Hogyne. Mert ahogy Ionescu ezredes mondta: öt óra ötkor megszűnt Antonescu diktatúrája.
MĂRIA Tudom már, miért keresnek. Hogy kitüntessenek.
VASILE Akkor kaptam volna én kitüntetést, ha balul üt ki... Azt hiszem, kaptam volna pár tucat ólmot...
MĂRIA Na, hát most nem kapsz.
VASILE Azt hiszi? Ha elfognak, most is csak ólmot kapok.
MĂRIA De miért, ember? Mit tettél?
VASILE Azt mondják: a király embere voltam.
MĂRIA Hát keresd meg azt a Ionescut meg azt a Dumitrescut: tanúsítsák, hogy...
VASILE Nem lelem őket sehol. S félek is érdeklődni. Popescuhoz jöttem, ő elbújtatott volna, de hát őt is

elvitték... A felesége küldött magához. Azt mondta: hátha nem leszek a terhére...
MĂRIA Egy falat kenyér még jut neked is... sze én is Bukarestben ismertelek meg, akkor... Elvitted volt Popescut a David sógorához. Ő hol van?
VASILE Tudom én, hol van? *(Iszik egy csupor vizet)* Pătrăşcanuhoz is mehettem volna...
MĂRIA Az ki?
VASILE A kommunisták embere.
MĂRIA Hát menj hozzá.
VASILE Isten őrizzen...
MĂRIA Nem segít rajtad?
VASILE Nem, szegény, még saját magán sem.
MĂRIA Meghalt?
VASILE Csak a jó Isten tudja, ki halt meg és ki él még...

HULLÓ CSILLAGOK

Ugyanaz az osztályterem, mint amely „A mennyei szűz és az őshüllők" című rész színhelye volt

MĂRIA Milyen gyűlés lesz, vizes vagy ásványvizes?
FACCA Nem tudom.
MĂRIA Elvtársakkal vagy csak a mieinkkel?
FACCA Nem tudom.
MĂRIA Kis gyűlés vagy nagy gyűlés?
FACCA Nagy.
MĂRIA Hát akkor ásványvizes.
POPESCU *(bejön)* Te vagy az, Facca? Jöttél verset írni az alkalomról?
FACCA Neked nem tetszenek a versek?
POPESCU Dehogynem, főleg a hazugok. Ha tudod értelmezni őket, hű tükrei a kornak.
FACCA Én mindig hazánk valóságáról és pártunk vívmányairól írtam...
POPESCU ...s mind a kettőt megszépítetted.
FACCA Így kívánta a szocialista realizmus.
POPESCU Hogy hazudj, mi?
FACCA Ha hazudtam is, nem a saját kezdeményezésemre tettem. Te sem álltál elő az igazsággal: hol voltál?
POPESCU A börtönben.
FACCA *(meglátja Viorelt)* Íme egy művész, aki nem hazudik... és hogy ezt megtehesse, felhagyott az iparral. *(Popescu kimegy)*
VIOREL Szerencsét próbálok: védeni fogok egy irodalmi tyúktolvajt...
FACCA Ez így is illik az után, hogy annyit bizonygattad — mert eredeti akartál lenni —, hogy a művészet tehetetlen, elaggott, hogy nincs többé ereje összefogni a szellemi életet, és hogy a tudomány lép a helyére, mert az pontosabb képet alkot az emberről s a világról: a tudomány és persze a politika. Mint egy operettbeli primadonna, úgy sóhajtoztál: ó, a művészet nem foghatja át egészében a társadalmat s az embert, már csak azért sem, mivel mindkettő elvesztette saját integritását... S akkor egyszer csak kirukkolsz egy darabbal, az „Avar sír"-ral, ezzel a nyálas giccsel a természetről és a periódusos rendszer elemeiről, s odaállsz kimutatni, hogy a búzában, a krumpliban, a repcében található szén meg vas meg mit tudom én mi a földből származik, az itt eltemetett avar harcosok és lovak csontjából, nem beszélve a tatárok, a törökök, a valaha itt élt nyulak, fácánok és egyéb kétlábúak meg négylábúak csontjáról. Ebből a vegyi körforgásból származtatod te a népet, az országot... Szép! Nemes! Díjat fogsz kapni érte: a hazafiaskodók mindig buktak az ilyen... Kár, hogy nem Decebaltól kezded, mint a filmekben, vagy Gelu vajdától, vagy éppen Zamolxistól és az ő mennyei seregeitől, mint az emelkedettebb szellemek: egy Eliade, egy Blaga... De hát ez a te dolgod, én nem szólok bele. Csak azt jegyzem meg, hogy az a forgatókönyved, a „Kemence", valami szörnyűséges volt: nem tudom, hogy hihetted, hogy a moziban bemutatnak majd neked ilyen eszelősöket, akik képesek elégetni egy lányt, hogy szabaduljanak a felelősségtől... Hiszen ez olyan, mint egy fasiszta gaztett! Nálunk ez nem fordulhat elő, és ha előfordul is, nem kell vele ijesztgetni a népet: nem nevelő hatású... Ugyanígy felsülsz majd az „Avar sír"-ral is. Az élet halhatatlan: bravó! Az ország halhatatlan: bravó! Az ember halhatatlan, mert folyton átalakul — hopp, itt már tévedsz! Nézz meg engem, mennyi káposztát zabáltam, mennyi bort ittam, s nem alakult át bennem semmi: ami bement, az kijött, én meg az vagyok, aki eddig. Engem, öregem, nem változtat meg a környezet, a belső sem s a külső sem, és még kevésbé a te blőd ötleteid... Kár, hogy elálltál attól a tételedtől, hogy a művészet beadta a kulcsot. Ja, hogy ehhez én is hozzájárultam a sok szarevéssel... Igaz! Mindenki hozzájárult! De én mégiscsak az maradtam, aki azelőtt voltam: finom művű edénye a... minek is, lássuk! A hazugságnak, mondod te. Mintha te nem hazudnál soha magadnak! Például, hogy művész vagy! Meg hogy szeret a feleséged!... Ezt ugyan lehet, hogy hiszed is, mint Hamlet király, az öreg. Neki se mondta meg senki, hogy Gertrúd... Na, hát én most megmondom neked: a feleséged Ilie elvtárssal él! Aztán mondd, hogy ez is hazugság...

Viorel kimegy

...vagy hogy csak irigységből jár a szám, mert Ilie elvtárs tulajdonképpen engem ütött ki a nyeregből!
MĂRIA Elveszi tőle a legjobb barátját...
FACCA A házibarát nem barát?
MĂRIA És hátha Ilie csak...
FACCA ...csak barátja a hölgynek, nem szeretője? Hát persze, ezek mind olyan lelki emberek, hogy nincsen is testük. A hölgy meg egy apáca, ugye... Hagyja csak, ismerem én. Viorel se úgy ment ki, mint akiben most dőlt össze a világ: tudja ő is a dolgot, csak szemet huny. Mert érdeke. Mert el akar érni valamit, és Ilie elvtársnak elég hosszú a keze...

Ilie jön, a nyomában Popescu

MĂRIA Megmondja neki, hogy megmondta?
FACCA Ilyen szép, vidám napon? Kár az emberek örömét elrontani...
MĂRIA Azt hiszi, el tudná rontani?
FACCA Egy kis jóakarattal meg egy kis igazsággal...
MĂRIA Miféle igazsággal?
FACCA Nem művészivel, mindenesetre... *(Kimegy. Măria követi)*
ILIE S a fiad hogy van?
POPESCU Köszönöm... Gimnazista.
ILIE Mi akar lenni?
POPESCU Mindegy, én matematikusnak adom.
ILIE Szereti?
POPESCU Nem nagyon. De ott a kétszer kettő mindig négy...
ILIE Miért, máshol nem?
POPESCU Kétszer kettő négy Moszkvában is, meg New Yorkban is, matematikailag nézve. Ha számtantanár lesz a fiúból, nem jön majd olyan inspektor a nyakára, aki az első és a második négyes között elvi különbséget tesz.
ILIE Te a történelemhez vonzódtál, az irodalomhoz...
POPESCU Az irodalom szabad idő kérdése... persze, ha ideológiai szempontból megfelelő.
ILIE Ennyire megtörtek?
POPESCU Mit gondolsz?... Meg kellett fizetnem, hogy saját véleményem volt, bár csak néhány részletkérdésben...
ILIE Igen, történtek hibák...
POPESCU ...de te, ugye, mosod a kezeidet.
ILIE Mit mondjak?
POPESCU Nekem semmit.
ILIE Mégis... mi mindannyian...
POPESCU Ki az a mi? Egy csapat gázszerelő, tűzoltó, telefonista?... vagy fodrász, aki bőrkabátba bújik, és azt mondja az embernek: „jöjjön velem"?
ILIE Nem, a párt egészen más...
POPESCU Innen vitt el legelőször a fodrász, az a lozinkapufogtató, cinikus hülye...
ILIE Az őshüllő?... Hogy is volt?
POPESCU Mi hogy volt, az őshüllők kipusztulása? Hát

úgy, hogy jött a jégkorszak, és eltűntek: nem szerették a klímát...

ILIE *(mosolyogva)* Biztosan volt valami kozmikus robbanás is, ami zavarta őket... vagy csak az, hogy egyszerre hideg lett?

POPESCU Es hogy nem tudtak hibernálni, mint a mostani hüllők. Nem volt sem bundájuk, sem tolluk, és kikészültek.

ILIE Nahát, annyi baj legyen.

POPESCU Igen, de ne feledd, hogy néhány millió évig uralkodtak a földön...

ILIE Folytatni akarod az akkori előadást?

POPESCU Nem. Papírkosárba löktetek, mert olykor eltöprengtem a múlton... s akik a jövőn töprengtek, azokat is. De szabadon hagytatok mindenféle...

ILIE Most már te is szabad vagy.

POPESCU Mert megtanultam szabadnak lenni. Mert tudom, hogy nincs más szabadság, csak az, amit én nyújtok önmagamnak... s azt aztán nem is lehet elvenni tőlem.

ILIE Láttam én is azt a szöveget, s tetszett, mit húztál alá benne. Hogy a hüllők a naptól függnek: az melegíti őket a szükséges hőmérsékletre... és hogy valószínűleg a dinoszauruszok váltak először képessé a saját belső hőjük fenntartására... s ezáltal már közelebb állnak a madarakhoz, az emlősökhöz, mint a hüllőkhöz... De nem mondtam el, mit tartok a te szabadságeszmédről. Igaz, nem is kérdezted...

Măria jön

POPESCU Nem kérdem most sem. *(Kimegy)*

MĂRIA Virágot nem hozunk, jó? Nem talál.

ILIE Hát, ahogy gondolja...

MĂRIA A gyűlés virág nélkül igazi gyűlés.

ILIE Tegyenek több széket a pódiumra.

MĂRIA Hányat?

ILIE Hányan ültek maguktól igazságtalanul börtönben?

MĂRIA Tőlem kérdi? Azoktól kellene, akik becsukták őket...

ILIE Mindenki, aki tisztséget viselt a községben, vagy nem viselt, de börtönbe került, üljön az elnökségi dobogón.

MĂRIA És aki sóbányába került?

ILIE *(a mikrofonba)* Foglaljanak helyet az elnökségben...

MĂRIA És aki odapusztult?

ILIE Azoknak hagyjunk üresen egy-egy széket, rajta egy kalappal s a nevükkel... Tízkor kezdjük a gyűlést, még van egy negyedóra... *(A mikrofonba)* Hozzanak székeket a többi osztálytermekből. Akiket sérelem ért, kérem, jöjjenek ide...

A terem kezd benépesülni. Viorel is visszajött

VIOREL Gilu hol ül majd?

ILIE Ott, ahol megérdemli.

MĂRIA Elfordult tőle a szerencse...

VIOREL Sajnálja?

MĂRIA Ő esküszik, hogy...

VIOREL Hiába esküszik: a bizonyítékok teljesen világosak.

ILIE Mi volna, ha írna egy darabot erről a mai napról?

VIOREL Nem írok több darabot, nem filmezek: a művészet elaggott...

FACCA Nem is írtál, csak egypár csapnivaló forgatókönyvet.

VIOREL Írtam egy darabot is... egyfelvonásost, a váradi színház fesztiváljára.

ILIE És?

VIOREL Díjat nyertem vele, és aztán levették a műsorról.

ILIE Persze, hallottam... *(Az emberekhez)* Üljenek ide az első padokba... *(Az előbbiekhez)* A terror problémájához nyúlt?

FACCA Dehogy. Eléggé konformista darab volt. „Hulló csillagok" volt a címe, s valami forró csillagokról szólt, amikkel Isten megdobál valami alkimistákat meg asztronómusokat, büntetésül azért, hogy menynyei titkokat kutatnak... szóval egy parabola. Egy nagyotmondó semmiség.

ILIE Mindenesetre akik előbb díjazták, majd levették a műsorról, le kellett volna hogy mondjanak. Mert vagy egy hülyeséget díjaztak, és akkor hülyék voltak — vagy nem egy hülyeséget, de valaki azt mondta, hogy hülyeség, s nem merték megvédeni: akkor pedig jellemtelenek voltak...

VIOREL Jellemtelen pecsenyesütögetők...

ILIE Akkor kétszeresen is megérdemelnék a kirúgást. Egyszer, mert a díjazott színdarabot levették a műsorról... másodszor, mert ha pecsenyesütögetők, nyilván csak egy konjunkturális helyzet kedvéért adtak díjat egy gyengécske darabnak... *(Az emberekhez)* Tisztelt rehabilitáltak, kedves elvtársak! Államunk visszahozta önöket egykori helyükre. A párt álláspontja az, hogy hibáztak önökkel szemben, és hogy azok, akik e súlyos hibákat elkövették, tulajdonképpen a párt ellen vétettek. A szabadság, amit azoknak ígértünk, akik harcoltak érte, és amit mindenkinek ígértünk, nem jött el idejében. Egyesek börtönbe kerültek. Miért? — kérdezhetik, és joggal. Ki fosztotta meg önöket a családjuktól? Ki lopta el a szocializmusba vetett hitüket? Ki távolította el önöket a párttól? Párton kívüli emberek talán, az amerikaiak, a törökök, a marslakók, a kulákok, a tőkés-földesurak? Nem, elvtársak. Önök jól tudják...

ULĂ *(az emberekhez)* Nem kell bedőlni: hallottunk már épp elég hazudozást...

ILIE Joggal kérdezhetik meg azt is: győzhet-e még a történtek után nálunk a kommunizmus? Én azt hiszem, igenis győzhet, ha ezentúl nem hagyjuk megalázni magunkat, s nem hagyjuk, hogy munkánkat, életünket olyan emberek sajátítsák ki holmi „szent eszmények" nevében, akik csak előléptetésre, kitüntetésekre vadásznak...

FACCA *(Bunta füléhez hajol)* A demagógia a siker anyja.

ILIE Ki kell bontakoztatnunk az igazi szocialista forradalmat, igaz emberekkel az élen, nem sehonnai üzletelőkkel, akik vagyont gyűjtenek az állam gyáraiban, és saját birtokuknak tekintik a kollektivisták földjét...

Hurrázás, kiáltozás: „Éljen a Román Kommunista Párt! Éljen kiszabadítónk a börtönből! Isten áldja! Éljen a gyarmati népek harca! Éljen Románia! Le a fegyverkereskedőkkel! Éljen a piros-sárga-kék zászló! Le az atombombagyártókkal! Isten éltesse mindnyájukat!" A tömeg kitódul a teremből, Ilie is megy. Măria kezdi összeszedni a poharakat az elnökségi asztalról

FACCA *(mint az előbb)* Szép mese... ha igaz is volna.

VIOREL *(Popescuhoz lép)* Elnézést kérek: szeretnék néhány kérdést feltenni... Ismerem az életét, bizonyos dolgok mégsem világosak előttem. Ön egy jellemes ember...

POPESCU *(mosolyogva)* Én is hallottam önről. Színművet akar írni belőlem vagy forgatókönyvet?

VIOREL Mindenekelőtt meg akarom kérdezni, már ha nem esik nehezére...

POPESCU ...miért mondtam Nicoară felől azt, amit mondtam?

VIOREL „Nem jó, hogy tiszteletre méltó férfiak bakói legyenek más hasonlóknak..." Don Quijote, emlékszik?

POPESCU Mit akar megtudni? Hogy mi ment végbe ott? Hogy filmet írjon abból a szennyből és borzalomból, s egy csomó pénzt keressen vele?... A szenvedők vérét akarja műalkotássá kotyvasztani, hogy dicsőséget hozzon magának?... Vagy azt hiszi, valakinek is használ a leleplezés? Senkinek, érti: senkit sem változtat meg... Hogy többet soha ne fordulhasson elő? Az meg nem magán múlik, uram, s nem a filmjein: a történelem halad, és ügyet sem vet az efféle szószátyárságra.

VIOREL Mégis, miért mondta, hogy...

POPESCU Hol voltál te akkor, te taknyos? Egyetemista voltál, legyeskedtél a lányok körül? Nem szégyel-

led most a fejemre olvasni, mit mondott Don Quijote... már, ha ugyan ő mondta? Igen, vallottam, amit kértek, s megúsztam élve. Nicoară már úgyis halott volt... Ti itthon lebzseltetek, engem hullára vertek: a kisujjatokat se mozgattátok meg értem, hát nincs jogotok kérdezni, miért... Azért, mert már nem bírtam tovább.

VIOREL Legalább most, hogy visszatért a társadalomba, hogy rehabilitálták, harcoljon, hogy többet ilyesmi...

POPESCU „Én békés, jámbor, hallgatag ember vagyok, lenyelek minden sértést, mivel feleségem van és gyermekeim, akiket táplálnom kell, s fel kell nevelnem. Úgy, hogy lássa kegyelmed, én semmiképpen nem fogok kardot, s nem hadakozom sem paraszttal, sem lovagemberrel..." Sancho Panza, emlékszik? Sancho Panza, emlékszik?

Ilie jön

VIOREL Vissza kell nyernie az életkedvét, a...

POPESCU Hagyja, ez üres beszéd. Aki kiverte belőlem a vallomást, hogy Nicoară áruló, kapitalista ügynök satöbbi, az tudta, mit csinál: az nemcsak őt tiporta meg... Aki szart evett, uram, s még azt is mondta, hogy jó, az oda jut, mint én: nem bízik többé sem magában, sem Istenben, sem senkiben a világon... Nincs joguk megítélni... csak majd egyszer, egyvalakinek...

VIOREL Kinek?

POPESCU Őfelségének a román népnek. De együtt mindnyájunkat... Most engedjen utamra. Nem akarok senkitől semmit, nem vagyok éhes, szomjas...

ILIE Régebben olyan étvágyad volt, mint a farkasnak.

POPESCU Na, hát most elvesztettem... Te mered azt mondani magadról, hogy nincs semmi bűnöd?

ILIE Olyan pofátlan vagyok én, hogy ilyen pofátlanságot mondjak?

TÜKRÖK VAKOKNAK

Viorel otthona: tágas nappali, amelyből több ajtó nyílik. Măria — jócskán megöregedve — egy karszékben köt, az unokái tanulnak vagy olvasnak

DORIN Egyenesen haladni annyi, mint egyforma kitérőket tenni jobbra és balra. Így szól egy kínai közmondás.

VLAD Angliát valósággal elözönlötték a kutyák.

DORIN Ha szem elől téveszted a célt, kétszerannyit fáradsz.

VLAD Ez is közmondás?

LAVINIA *(Măria felé pillant)* Az idős embereket nem jó kimozdítani megszokott környezetükből...

VLAD Az orvosok szerint, mi?

DORIN Az elefánt nem száll virágról virágra.

VLAD Több mint százötvenezer személyt haraptak meg a kutyák. Az ember legjobb barátja veszedelmes ellenséggé kezd válni...

DORIN Apuka jó gyerek volt?

VLAD Hagyj békét nagymamának.

DORIN Az idős embereknek nem tesz jót a hallgatás...

VLAD De pihenni akar.

LAVINIA Tényleg mintha pihenni akarna. Ha viszont sokat hagyjuk aludni, az is árt az egészségének. Testileg, szellemileg...

DORIN Nagymama, azt hallottam, hogy aput az erdőből jövet hoztad a világra, egy éjjel... Egyedül voltál, nem tudtál elmenni a házadig, s az istállóban szülted meg, a jászolban...

LAVINIA Egy szamár volt még ott, egy kecske s egy ökör, mint mikor Szűz Mária megszülte Jézust.

MĂRIA Milyen tréfásak vagytok...

LAVINIA *(Vladhoz)* Az ökör, az apád volt.

DORIN Vagy a szamár... A kecske meg nagymama.

VLAD A kutyanépesség létszáma: hatmillió. Tíz emberre esik egy kutya... *(Tovább olvas)* Fantasztikus! Csak a londoni kutyák naponta hetven tonna ürüléket termelnek!

LAVINIA Mintsem hogy falun, inkább egy aggmenházban... Ott volna meleg vize...

DORIN Nem jó. Ott semmit sem csinálnak: ülnek, mint a kertben a káposztafejek, és várják a halált... *(Énekel)* Hajaj, az otthon, hívogat a melege: gyere oda, gyere te...

VLAD Egyetlen mód van a kutyaszaporulat megfékezésére: fogamzásgátlót kell adni a szukáknak.

MĂRIA Mikor jön Viorel?

LAVINIA Azt csak a fennvaló tudja. Alkalmi vendég itthon, mintha nem az uram volna, hanem a szeretőm...

A két fiú kimegy

MĂRIA S te mit csinálsz nélküle?

LAVINIA Töltöm az időt. Autózom.

MĂRIA És?

LAVINIA És semmi. Kompenzálok.

MĂRIA Mit csinálsz?

LAVINIA Az autóval élek házaséletet. Új típusú nő vagyok: sem özvegy, sem elvált, sem férjes asszony... Viorel állandóan úton van...

MĂRIA Dolgozik.

LAVINIA Ő meg a filmmel él házaséletet. Egymás számára csak futó kaland vagyunk.

MĂRIA Meg fogsz győzni, hogy neked van igazad, olyan a beszélőkéd... Azért mondom meg előre, hogy nem értek egyet.

Dorin visszajön

LAVINIA Elegem van az örökös várakozásból, az egyedüllétből, a sorállásból húsért, zöldségért... a magam hitegetéséből, hogy boldog leszek...

DORIN Miért nem állsz sorba a boldogságért is?

MĂRIA Jó foglalkozása van...

DORIN Minden foglalkozás jó, ha nem kell melózni.

MĂRIA Itt városon a szódásüveget szeretem a legjobban.

DORIN Mert purcol... Mint Vlad. *(Laviniához)* Hallottad, hogy meg akar házasodni?

MĂRIA Kivel?

DORIN Hogyhogy kivel?... Hát ha már erről van szó, én vagyok az idősebb: egy félórával előbb születtem.

MĂRIA Isten éltesse őket. Szóval kivel is... a Nicoară lányával?

LAVINIA Látom, mondta. De még éretlen kölyök...

MĂRIA Jobban tudja ő, az-e vagy sem.

DORIN Egy nagymenő palihoz eljött az anyja szilveszterkor látogatóba. De a pali Sinaiára készült utazni, nem örült neki: kinn állingáltatta az előszobában... s aztán azt mondta, szálljon meg a másik fiánál. Mert volt egy öccse a palinak a városban, egy szabó... S a néni elment, még a kabátját se vetette le ott, a pali pedig: nyomás ki Sinaiára...

Vlad is visszajön

LAVINIA Jól tette. Megbeszélt programja volt, nem tudta, hogy jön a vénasszony... Hagyjuk a melodrámát. Ezek olyan álproblémák, hogy az öregek terhére vannak a fiataloknak, hogy zavarja őket a köhögésük, a matarászásuk...

MĂRIA ...az életük...

VIOREL *(bejön. A fiúkhoz)* Menjetek a konyhába és egyetek.

VLAD Nincs megterítve.

DORIN És különben is, utálom a húsgombóclevest.

MĂRIA Fuszujkaleves is van: apádnak hoztam.

VLAD Akkor egye meg ő nagymamával...

DORIN *(énekel)* Nincs anyácska többé távol, megjött már a messze tájról...

LAVINIA Ne szemtelenkedj.

VLAD Nem tőled tanultuk ezt a szirupot?

DORIN Haltál meg, úgy kacagtál, amikor énekelted... *(Csúfondárosan utánozza)*

VIOREL Fiúk, veszem a szíjat...

MĂRIA Hagyd, még kicsik... Hancúrozzanak...

VIOREL Ezek azt hiszik: lordok.

LAVINIA Szamarak.
VIOREL Mintha úrnak születtek volna: sót kérnek, asztalkendőt, nem szeretik a húsgombóclevest, állandóan morognak...
VLAD *(nevetve)* Mrrr...
LAVINIA Vágd nyakon őket.
DORIN Téged, anyu, téged: te nagykorú vagy.
VIOREL Szájalni bezzeg tudnak, de kimerni magukknak egy tányér levest...
VLAD Te ekkora korodban disznót őriztél.
DORIN Meg kukoricát törtél napszámban. A hősi nemzedék!
VLAD Mi vagyunk a tétlen nemzedék. Ilyennek csináltatok...
DORIN ...két gyűlés között.
MĂRIA Egyem a szájukat, be jókat mondanak...
VIOREL *(a fiúkhoz)* Na, elég. Kifelé!

A két fiú kimegy

LAVINIA S még nősülni is akarnak.
MĂRIA Csak egyet nem értek...
LAVINIA *(barátságtalanul)* Mi az?
MĂRIA A telefon. Hogy létezik az, hogy egyik itt van, a másik Kolozsváron, és hallják egymást a dróton keresztül?
LAVINIA Én több mindent nem értek.
MĂRIA Én sem. Például a mozdony is, hogy megy?
LAVINIA A mozdony a gőztől megy. Mint a fazék, amikor...
MĂRIA A gőzt értem. A kereket nem értem, s azt a rudat, ami úgy mozog előre-hátra...
VIOREL A dugattyút.
MĂRIA Azt. Mikor előremozdul, a kerék is előreforog.
LAVINIA Világos.
MĂRIA Nem világos. Mert amikor hátramozdul, a kerék akkor is előreforog. Itt valami furfang van...
LAVINIA Egyszerű az egész.
MĂRIA Lehet, de... valahogy mégis fura, hogy mindig előremegy: akkor is, amikor az a rúd hátra...
LAVINIA A dugattyú.
MĂRIA Az. Valami fura benne... Mint az életben.
LAVINIA Igen, igen, mint az életben. Csakhogy a mozdony síneken megy, az élet kanyarog, és... *(A konyha felé int)* Ki tudja, merre?
MĂRIA Eljön majd az ő idejük is...
LAVINIA Az enyém el is múlt. Már nincs mit tennem.
MĂRIA Nem is tanultál tenni semmit.
LAVINIA Nem tudtam. Rossz volt a származásom, nem vettek fel a... Nem vagyok képes hasznára lenni a társadalomnak és saját magamnak se... *(Nevetve)* Nincs semmi jövőm. *(Viorelhez)* Még abban se reménykedhetek, amiben te, hogy majd a színdarabom... hogy lemegy és újra felmegy a függöny... hogy minden jelenet mögött egy újabb kezdődik, végtelenül, mint a napok, az évek, a századok egymásutánja... az élet és a halál egymásutánja... mint egy vásári labirintus, tele tükrökkel...
VIOREL *(az anyjához)* Gúnyolódik velem.
LAVINIA Tükrökkel, vakoknak való tükrökkel...

Facca és Bunta jön

VIOREL Ha folytatod, megverlek.
LAVINIA *(az anyósához)* Nem tréfából mondja. Már kaptam. Ilyen az új típusú, falusi származású értelmiségi: még vannak ösztönei... *(Viorelhez)* Ne üss meg, inkább mondj valami gyalázatosat rólam.
VIOREL Például.
LAVINIA Például, hogy leszbikus vagyok... hogy cipőt loptam a bizományi áruházból...
FACCA Csakugyan kleptomániás vagy?
LAVINIA Hát bizony... Igaz, drágám?

Viorel hallgat

Felelj, szerelmem...
VIOREL *(az anyjára néz)* Fejezd be, kérlek szépen.
LAVINIA Ne kérj, nem fejezem be. Örökké ilyesmiket beszélek, amikor elmégy, s itt hagysz egyedül... *(A lakás többi szobája felé mutat)* ...ebben az aranyozott börtönben... vagy diliházban...
FACCA Hát, ha dilis vagy...
LAVINIA *(Viorelhez)* Drágám, ugye, én állok legközelebb a szívedhez?
VIOREL Közelebb, mint én magam.
BUNTA Tudjátok, minek örül a disznó, mikor levágják?
FACCA Hogy mehet nyugatra... *(Röhögnek)*
BUNTA Mi járatban, Măria néne? Feljött a doktorhoz a reumájával?
LAVINIA *(Viorelre mutat)* Jött a fiához, aki ma éjjel tölti be a két évet.
FACCA Akkor már kinőhet a bölcsességfoga.
LAVINIA Nagymama minden évben eljön a születésnapjára...
VLAD *(Dorinnal együtt jön a konyhából)* ...s hoz pálinkát!
DORIN Este mi is iszunk egy decit!
FACCA Szóval éjjel tartod a születésnapodat. S nem szóltál, zsugorija!
VIOREL Nem akartam, hogy költsetek a virágra.
BUNTA Virágot a hölgyeknek visznek.
FACCA S a halottaknak... *(Măria felé fordul)* De a mi kedves öcsénk a legjobb erőben van!
VLAD *(Dorinhoz)* A mi kedves bátyánk olyan okos, hogy egyszer elsül a feje.
FACCA Kifelé, szemtelen csibészek! *(Egy szomszéd szobába tuszkolja a fiúkat)* Az almák, akik nem esnek messze a fájuktól! *(Laviniához)* Elég neveletlenek, hallod...
LAVINIA Oktass csak ki.
FACCA Megraktad ezt a házat mindenféle régi limlommal... Szuvas bútorok, ahány szék, annyiféle...
LAVINIA Pofozz is fel, jó?
FACCA *(egy székre mutat)* Ez hányadik Lajos például?
BUNTA Összevásárolt ezt-azt, amit lehetett... s amire telt.
FACCA Bolond egy fehérnép a menye, Măria néne. Ezek közt a lomok közt tartja a családját, hogy állandóan emlékezzenek az úri származására... S úgy spórol mindent, hogy az ura tüdőbajt is kaphatna...
LAVINIA Ha nem volna tele vodkával.
FACCA Efféle poros díszletekkel akarja feltámasztani az úri világot. Az urak kihaltak Romániából, hölgyem!
LAVINIA Kár, hogy nem inkább a csirkefogók.
FACCA Rám célzol?

Lavinia kimegy a fiúk után

Fehérnép: meg akarja állítani az időt...
BUNTA Rosszabb: vissza akarja forgatni, mint valami órát. *(Énekel)* A mu-húltba visszaszá-hállok...

Csengőszó

VIOREL *(kinéz az ablakon. Az anyjához)* Gilu az. Tud valamit?
MĂRIA Nem. Semmit.

Viorel megy ajtót nyitni

Itt valami nincs rendben.

Lavinia jön

FACCA Viorel rosszul érzi magát ebben a házban... ebben a tőkés-földesúri légkörben...
GILU *(jön, mögötte Viorel)* Mennyien vagytok!
LAVINIA Itt adtak találkát egymásnak.
GILU Egy kis beszédem lett volna vele... *(Viorelre néz)*
FACCA Csak semmi titkos dolog. Gyenge ember vagyok: beköplek.
LAVINIA Nem tréfál...
GILU Ismerősök, barátok között...
FACCA Ügyelj, barát, a barátra: ha titkod van, ne bízd rája!

LAVINIA A barát is beköpheti az embert.
FACCA Be bizony. Ezért van az, hogy: máma kis- vagy nagymértékben minden ember őszintétlen.
GILU *(mosolyog)* Neked nem árulnám el még azt sem, milyen nap van... *(Măria felé fordul)* Hogy vagy?
MĂRIA Megvagyok.

Gilu és Viorel átmegy egyik szomszéd szobába

FACCA Na, addig feltöltünk egy kis pálinkát, jó? *(Kimegy a konyhába)*
LAVINIA Gebednél meg tőle.
BUNTA Köszönjük szépen. *(Facca után megy)*
MĂRIA Nem jó, ha mások előtt azt mondod az uradnak, hogy lopsz... meg hogy...
LAVINIA ...unatkozom... meg hogy megcsömöröltem!
MĂRIA Megkaptál tőle mindent: pénzt, bútorokat, nagy házat...
LAVINIA Tele űrrel.
MĂRIA Nem értelek.
LAVINIA Nem bírom elviselni ezt a nagy ürességet. Lopok, akármit megteszek, csak...
MĂRIA Hogy neki mondod, hát jó. De mások előtt kikiabálni... s kitalálni magadról olyasmiket, amiket el se követsz...
LAVINIA Azért nem vagyok angyal.
MĂRIA Nem tudom, mi vagy, mi nem. Talán azért beszélsz így magadról, hogy...
LAVINIA ...ne más beszéljen, igaz?
MĂRIA Mérszegen volt egy lány, Florița: az örökké mocskolta saját magát. Így védekezett. Hangosan dicsekedett azzal, amit suttogtak róla, hogy...
LAVINIA ...rosszféle.
MĂRIA Meg hogy tolvaj, meg hogy hazudik... Azt gondolta: így aztán nem hiszik el.
LAVINIA Nem lehetek olyan szent asszony, mint maga.
MĂRIA Én?
LAVINIA Viorel annak tartja. Egy szentnek, aki...
MĂRIA Sose voltam az.
LAVINIA Számára mindig az volt... és most már maradjon is. Ne hagyja magát, dolgozzon, neveljen tyúkokat, libákat, mivel a tétlenség, az öl, butít, nyomorba dönt... és hozzon egy-egy szakajtó tojást neki, azt szereti... és pálinkát: azt még jobban!
FACCA *(visszajön, egy szelet húst eszik)* Az éjszaka az álom csapdája... ha ki nem kerüljük! Ha át nem mulatjuk, mint ezt a most következőt, amikor is be fogunk rúgni a népek barátsága tiszteletére... Da, da!
LAVINIA A nagy semmi tiszteletére, ami betölt...

Facca visszamegy a konyhába

Viorel nem szeret már.
MĂRIA Vajon...
LAVINIA Biztosan. Talált magának valami statisztalányt.
MĂRIA Mikor elvett, szeretett...
LAVINIA Lustagságból vett el. Kényelmességből. Este összefeküdtünk, reggel esett az eső, s én ott maradtam nála, ő elment... és mikor hazajött, még mindig ott voltam: még nem állt el az eső. Így maradt velem. Most szeressen, amikor nem szeretett akkor sem?
MĂRIA Két fiút szültél neki...

Gilu és Viorel jön

LAVINIA Sportból.
MĂRIA És most?
LAVINIA Most semmi: még csak féltékenyek se vagyunk.
MĂRIA Akkor mi bajod?
LAVINIA Csak azt akartam, hogy tudja, mi a helyzet, s ne nézzen minket olyan elérzékenyülten...
MĂRIA Bolond vagy.
LAVINIA Sérteget, mert jobban szereti nálam, s bánja, hogy elvesztette. Hogy elvette magától egy...
MĂRIA ...kótya fehérnép.
LAVINIA ...egy kurva.

Televízióadás hangja a fiúk szobájából

VIOREL Fejezd be!
LAVINIA Jó, csak előbb tudjon meg mindent... Hogy Facca a szeretőm...

Viorel felpofozza

Miért ütsz meg? Kompromittállak?

Facca és Bunta benyit

Kérdezd csak meg őt...

Viorel újra felpofozza

Különben ne: úgysem vallja be. Gyáva...

Măria átmegy a fiúk szobájába, s kulcsra zárja az ajtót

De azért kérdezd csak meg... *(Nevet, aztán egy újabb ütéstől összeesik. Viorel felfogja és átviszi abba a szobába, amelyben Giluval volt)*
FACCA Bolondokkal nem jó tréfálni... Én leléptem, a viszontlátásra. *(Kimegy)*
LAVINIA *(az ajtó mögül)* Verj meg, tiporj meg...
GILU De hát mi a... göcs, hogy úgy mondjam?
BUNTA Nem tudom, de remélem, nem lesz ügyészségi eset belőle.
VIOREL *(visszajön)* Facca...?
BUNTA Eltűnt a csirkefogó...
VIOREL S ti, miért hagytátok, hogy megüssem?
BUNTA Bevallotta, hogy bűnös...
VIOREL Na és? Bűnös csak egy ember lehet, egy szék nem.
BUNTA Nem is egy széket vertél...

Tussolás hangja a fürdőszobából

VIOREL Épp ez az: miért hagytad, hogy megverjek egy nőt?
BUNTA Ha egyszer félrelépett...
VIOREL Na és? Aki félrelép, csak arra szolgáltat példát, milyen könnyen félreléphetünk és bedilizhetünk, s milyen nehéz nem bediliznünk, nem röhögtetnünk magunkat... Nem kellett volna hagynotok, hogy lábbal tiporjam.
BUNTA De hát te nem is...
VIOREL Itt álltatok ölbe tett kézzel, és elnéztétek, hogy... Hát mit tett? Mit mondott? Csak azt, amit akárki mondott volna, aki a beteljesülésre vágyik, az abszolútra...
BUNTA Abszolút... *(Giluhoz)* Menjünk. Vagy hívjunk doktort?
VIOREL Neked kellene doktor.
BUNTA Abszolút igaz.
VIOREL Gyávák, miért hagytátok, hogy elfogjon a düh, mint egy veszett kutyát? Ő azt akarta, ami a legtöbb... ami legtöbbször lehetetlen...
BUNTA A nőt nem teremtette Isten a saját képére és hasonlatosságára, mint a férfit: egy-két pofon nem szentségtörés.
VIOREL Hülye vagy.
BUNTA Persze. Ha Lavinia felad az ügyészségre, nem azt vallom majd, hogy Facca miatt verted meg: megverted, mert mi hagytuk.
VIOREL Hülye barom vagy. Ő megmutatta, milyen nehéz embernek lenni... s ugyanakkor milyen nagyszerű...
BUNTA Üres szavakat mondasz. Beszélsz összevissza, hogy leplezd a fájdalmat... mert hát a szarv fáj a férfiembernek. *(Kimegy)*
VIOREL Maga is úgy gondolja?
GILU Őszintén szólva: igen. Ne hazudj magadnak, viseld el... Eszembe jut, mit mondott Ulă: a török alatt hozzászokhattunk, hogy mások hágják meg az

asszonyainkat... Igaz, hogy már rég nincsen török világ. *(Kimegy)*

MĂRIA *(jön)* Mit akart Gilu?

VIOREL Hallotta, hogy valaki feljelentett, hogy az a régi pisztoly nálam van. Bár nálam volna: pontot tennék erre a rohadt...

MĂRIA Iszol egy korty pálinkát? *(Kilép a konyhába, s egy üveget és poharat hoz. Tölt)* A fekete cseresznyéből van, a régi sírok mellől, amiket felturkált volt egy ideval ó német... Jó?

VIOREL Nagyon jó. *(Megrázza az üveget)* Gyöngyözik.

MĂRIA Akkor jó, ha ezek a gyöngyök megállnak, ameddig az ember elmond egy Miatyánkot.

VIOREL *(iszik, majd újra megrázza az üveget)* Mi atyánk, ki vagy a mennyekben... add meg nékünk ma... és ne vigy minket... *(Iszik)* Elfelejtettem... Elfelejtettem, anyám, a Miatyánkot... *(Csodálkozva)* Mióta is nem mondtam már el?

MĂRIA Ne igyál többet.

VIOREL Nem attól van, ne higgye... De szabadíts meg minket... Nem jut eszembe...

MĂRIA Mikor jössz már haza egy kicsit? A fiúkkal... ha meg tudnak lenni televízió nélkül.

Lövöldözés hangja és zene a fiúk szobájából

VIOREL Szeretik az ilyen vadnyugati filmeket...

MĂRIA Lavinia még nem jött ki a fürdőből?

VIOREL Megvan mindene, anyám?

MĂRIA Búzám is van, kukoricám is...

Lavina, pongyolába öltöve, benyit: fésűt vesz el egy asztalkáról, s megint eltűnik

Mit nem tesz az ember, hogy éljen... *(Mosolyogva)* Két katrincát összevarrok lent s oldalt: negyven cső kukorica fér bele. Még van egy tarisznyám is, abban a füvet viszem. Senki se hiszi, hogy fű, pedig az is kell... Csak a csősz meg ne lásson, s a milicista, arra vigyázok. Mikor a milicista beül a kocsmába, és a csősz együtt van a... Păsulă lányához jár: szóval mikor nála van, akkor lehet... A búzát, azt nehezebb hazavinni. De azért viszek. S viszek szőlőt is. Legjobb akkor, amikor az elnököt behívják a városba. Meg este, mikor alusznak... Nappal megtöltöm a zsákot kinn a mezőn, s eldugom: éjjel aztán utánamegyek... Almát se könnyű hozni, de valahogy megoldom. Szépen termett az idén. Meglátod, mert hoztam egypárat... A fő azért mégis a búza s a kukorica. Egy mázsát akárhogy is beszerzek. Többen vagyunk, adunk ezt-amazt Păsulă lányának, hogy tartsa jól a csőszt: még pálinkát is kap tőlünk... Aztán ősszel mit tegyünk, ha egy-egy süldő, egy-egy borjú a lábát töri? Ha a jó Isten a betegségtől megőriz, elélek ezer évig...

ADVENTI KOLINDÁLÓK

Ugyanaz a színhely, mint a „Leszámolások" című részben: az avar temetkezőhely. Tél eleje

MĂRIA *(énekel)* Ha meggyónok, Istenem, három pópa kell nekem: három falu három papja, bűneim hogy meghallgassa, s egy magyar pap, hogy ne értse bűneimnek a felét se...

Fekete ruhás idősebb férfi jön

Maga magyar pap?

EDUARD *(megőszült, de a tartása fiatalos)* Nem.

MĂRIA Kár, mert meggyóntathatott volna... vagy egy imát mondhatott volna ezekért a holtakért...

EDUARD Miféle holtakért?

MĂRIA Hát akik itt nyugosznak, meg arra lennebb, ezekben az öreg sírokban... Nagyon rég nyelte el őket a föld, talán a csontjaik is elporladtak már: voltak itt a napokban valami tanárok Kolozsvárról, s azt mondták, megvan jó ezer esztendeje...

EDUARD Ezek itt avar sírok.

MĂRIA Honnan tudja? Mert nem ismerem, de a hangját hallottam... Igazán nem magyar pap?... Mikor majd én is a túlsó parton leszek, örülni fog megfáradt testem... *(Keresztet vet)*

EDUARD A sírok jelentik a hazánkat.

MĂRIA Hogy mondja, tisztelendő uram?

EDUARD A hazánk az a föld, ahol születtünk, de még inkább az, ahol a halottaink pihennek.

MĂRIA Itt sokan a földbe kerültek, s a föld nem űzött csúfot belőlük: őrzi a csontjaikat, mint valami szentséget... *(Mosolyog)* Nem hiszi? Hova való, ha nem veszi rossz néven?

EDUARD Idevaló vagyok... *(Más hangon)* Ezeket a sírokat kifosztották, de nem holmi tolvajok: olyan emberek, akik meg akarták semmisíteni a holtak gyűrűit és egyéb ékszereit... *(Gilu jön)* Mert ezek úgymond hiábavalóságok... A sírrablók keresztény fanatikusok voltak, legalábbis ez a feltevése — illetve kissé romantikus elképzelése — egy mai drámaírónak. *(Giluhoz)* Nem tudom, hallotta-e.

GILU Nem foglalkozom történelemmel.

MĂRIA Ő a mostani dolgokkal foglalkozik...

EDUARD A fáma szerint aztán a halottak bosszúja nem késlekedett...

GILU A történészek naivak. Honnan a szószból tudhatják, hogy anno dacumál mi volt meg hogy volt?

EDUARD A sírok tanúsága, kérem...

GILU Hallgattam én is a továbbképzésen egy előadást ezekről. Hunok, avarok... Persze hogy itthagyták a fogukat: nem fogadhatták őket kenyérrel és sóval.

EDUARD De adtak nekik búzát, tejet, húst...

GILU Eh, dehogy... vagy ha adtak, kényszerből adtak. És aztán kifosztották őket.

EDUARD Kiket?

GILU Ezeket, akiknek adakoztak.

EDUARD Úgy van.

MĂRIA Mindenki mezítelen jön a világra, mezítelen térjen is vissza. A halálban nincs hivalkodás... *(Giluhoz)* Téged is megérintett a halál: bűzleni kezdtél... Gyóntassa meg, tisztelendő uram, mert vér tapad a kezéhez... *(Már tudja, hogy Eduard nem pap)* Nyújtsa neki az egyház bocsánatát...

EDUARD Maga még hisz Istenben?

MĂRIA Hagyjon engem a bűneimmel: őneki van szüksége bocsánatra... Isten jó és bölcs, magához fogadja őt, csak gyóntassa meg.

EDUARD Nem vagyok pap, mondtam már.

MĂRIA Most kezdek rájönni, hogy kicsoda... De ennek itt pópa kell. *(Kimegy)*

EDUARD Mi baja esett, kérem?

GILU Semmi... Egy kicsit kótya szegény. *(Mosolyog)* Valamikor egy test, egy lélek voltunk, de aztán elváltak az utaink. Jött a háború... később én fontos állami beosztásban dolgoztam...

MĂRIA *(visszajön)* Hekus voltál, mit kertelsz?

GILU Az voltam... s őszerinte nyomorgattam a népet.

MĂRIA Na, és nem nyomorgattad?

GILU Ahogy vesszük. Akkor hasznosak voltunk: elfojtottuk az ellenforradalomnak a gondolatát is. Aztán ahogy rendeződtek a dolgok, épp azok állítottak félre, akik hasznunkat vették... mert a nép görbe szemmel nézett ránk.

MĂRIA Most sem hiszed, hogy így kellett történnie.

GILU Nem. Feláldoztak... Kódorgok, mint egy kutya, tisztviselőnek állok mindenféle munkatelepre, átképeztem magam, és eltitkolom, mi voltam... de aki tudja, az ujjal mutat rám és leköpdös. Sem a nép nem fogad be, sem a fejesek nem állnak szóba velünk: akik akkor ránk támaszkodtak, kidobnak a szemétre, mint egy elhasznált védőgumit. Engem is, aki mindent hitből csináltam.

EDUARD És még hisz?

MĂRIA Hisz.

GILU Ellöktek, mint egy kapcát. Kizártak...

EDUARD A pártból?

GILU Az életből... Halottabb vagyok, mint ezek itt lenn.

MĂRIA Nem, nem: ezek nyugszanak... nem támadnak fel többet... te pedig alig várod! Most is azért jöttél, mert megszagoltad, hogy ez az úr idegen: né-

met... s itt járkál néhány napja. Mert idevaló, innen került ki oda.
GILU Igen. Egy volt fasiszta. Egy volt SS-tiszt.
EDUARD Egy volt hadifogoly az oroszoknál, egy volt...
MĂRIA *(Giluhoz)* Talán valami kincset rejtett el itt: zsidó aranyat... vagy talán kémkedni jött...
EDUARD *(mosolyogva, Giluhoz)* Tényleg kincset keresek: az ifjúságomat. Egyetemi hallgató voltam Kolozsváron, amikor felfedeztem itt egy avar lovassírt... egy lócsontvázat a hatodik századból...
GILU Tudom. Anaisszal jöttem idáig, ő mondta el... és azt is, hogy találkoztak Váradon, hogy felkereste, s hogy ma újra találkoznak itt, mert Anais beszélni akar vele... *(Măria felé int)* Mit akarhat, fogalmam sincsen. Annyit tudok csak, hogy Măria soha nem tett rosszat senkinek, és olyan ostoba vagy olyan tiszta lélek, hogy képes a rosszat is jónak hinni. Engem se kerget ki a házából, most sem, hogy senki vagyok... De miért mondom ezt magának? Hiszen tudhatja Anaistól... aki épp jön is... Măria, uram, olyan, mint egy tekintet: egy tiszta tekintet az Esthajnalcsillag felé... és akihez ő imádkozik, az az Isten, aki ott van mindannyiunkban, még a legalávalóbban is közülünk... *(Meg akarja csókolni az öregasszony kezét)*
MĂRIA Mit csinálsz, bolondja? *(Giluval együtt kimegy)*
ANAIS *(jön)* Tudja, miért ragaszkodtam ahhoz, hogy ide jöjjek? El akartam búcsúzni ettől az asszonytól, aki nem gyűlölt soha, nem tartott rosszabbnak a leprásnál... Kimegyek Izraelbe.
EDUARD Van valakije ott?
ANAIS A lányaimnak egy sereg rokona és... talán a férjem. Ott akarok élni mellettük, meg akarom osztani velük a veszélyt, mert állandóan harcolnak... nem hogy én a segítségükre legyek, hanem hogy megnyugodjak. Hogy ugyanazt érezzem és éljem át naponta, mint ők.
EDUARD Maga, aki mindig csak igazat mond, mert irtózik hazudni... akkor hogyhogy mégsem igazat mondott a gyermekeknek?
ANAIS Először fordult elő...
EDUARD Tudta, hogy nem vakációra mennek... és megédesítette a válás pillanatát, hogy szép emléket hagyjon bennük magáról...
ANAIS Nem... hanem, hogy ne rettegjenek.
EDUARD Így jobb volt nekik?
ANAIS Nem tudom... David kilétét pedig azért fedtem fel, mert bíztam magában: azt hittem, megmenti. Sokkal később tudtam meg, hogy ez az asszony szöktette volt ki abból a fáskamrából: fejbe ütötte az egyik keretlegényt... Ez, amikor tennie kellett, nem félt a következményektől.
EDUARD Mint például mi.
ANAIS Én élni akartam... legalább én, ha... Ott volt a két gyermekem: fel akartam nevelni őket. És hírt akartam adni az egész szörnyűségről, ami ott történt: a gyermekekről és a hét menyasszonyról...
EDUARD ...és ezenkívül félt a haláltól.
ANAIS Igen.
EDUARD Fiatal volt, szeretni vágyott...
ANAIS Magát is szerethettem volna, azt hiszi?
EDUARD Nem tudom. Én... kedveltem magát. De nem akartam elvenni Davidtól: esküszöm, hogy... Igen, őt is kedveltem. Kollégák voltunk, történelemtanárok... s ez fontos, hiszen a történelmi tudat összefügg bizonyos erkölcsiséggel.
ANAIS Annyi bűnt követtek el már az erkölcs nevében...
EDUARD ...s a nagy népek, nagy országok nevében. Gondoljon például Németországra.
ANAIS Az országoknak nincs semmi bűnük. A városok, a falvak senkinek se vétettek... Mi különbség van az országok között: hogy az erdők más fákból állnak?
EDUARD Sokáig laktam Kölnben... Itt is lehetne olyan jól élni, mint ott: a feltételek ott sem különlegesek.
ANAIS Csakhogy nekünk merőben téves fogalmaink vannak Nyugatról és saját magunkról. Itt az embernek — és ez a nagy különbség — semmi értéke: a dossziéja számít meg a kapcsolatai, meg az, hogy le akar-e feküdni vele valamelyik nagykutya. Nyugaton is ágyba viszik a nőket, de megfizetik, nem mint itt, ahol a főnök elvárja, hogy... Száz példát tudok kapásból... És ha az embernek nincs értéke, akkor nincs a munkájának sem. Demokrácia van, egyenlők vagyunk: dolgozhatsz jól vagy rosszul, ugyanannyit kapsz. Ha reklamálsz, letolnak, hogy antiszociális elem vagy. Ha jobb lakást kérsz, antiszociális elem vagy. Én, ahányszor valamit kértem, annyiszor hallottam, hogy együttműködtem a nácikkal. Senki se felejti el...
EDUARD Maga sem.
ANAIS Nekem nincs jogom hozzá.
EDUARD Cseréljen munkahelyet, Anais.
ANAIS Nem: hazát cserélek.
EDUARD Ott sem tud majd feledni. Jobb, ha marad...
ANAIS Nem bírok. Itt összeférhetetlen vagyok, antiszociális elem... Pedig higgye el, hogy azzal az energiával, amivel felszólalok egy-egy gyűlésen, amivel a hajamat tépem, mikor a kollégáim hazudnak, mikor unottan vakaródzva akármit megszavaznak...
EDUARD Tudom, mit akar mondani: ha azzal az energiával tapsolna és hurrázna, többre menne.
ANAIS Meg is gazdagodhatnék. De képtelen vagyok rá, s így aztán antiszociális elem maradok... mert nem a munkám számít, hanem hogy kellemetlen dolgokat mondok egy-egy gyűlésen. Pedig valószínűleg jobban szereti a házáját az, aki önzetlenül dolgozik érte, mint az, aki nagy szavakat kiabál, s közben süti a maga kis pecsenyéjét...
EDUARD Anais, maga nem fog elmenni innen. Mondanivalója van az itteni világ számára.
ANAIS Nekem?
EDUARD Hírt kell adnia arról, ami történik. Hogy ne történjen: legyen jobb. Tisztuljon meg. Tanúskodnia kell...
ANAIS Ki előtt?
EDUARD A gyermekei előtt.
ANAIS Kivándoroltak... az apjukhoz...
EDUARD Hát akkor saját maga előtt.
ANAIS Azt mondja?... Menjünk be a házba: nem akarok azzal az emberrel találkozni...

Ulă hegedülése hallszik

EDUARD Gyermekkorától ismerem: egy...
ANAIS Nem róla van szó, hanem a papról. *(Kimegy)*
EDUARD Ilyet még nem láttam: egy pópa micisapkával... *(Anais után megy)*
MICISAPKÁS *(jön, a nyomában Ulă)* Te, Ulă... Igaz-e, hogy nyertél egy Dacia személykocsit a lottón?
ULĂ Igaz. Csak nem személykocsiról van szó, hanem egy bicikliről. S nem nyertem, hanem ellopták tőlem.
MICISAPKÁS Hadd csak, mert a tolvaj a pokolba jut.
ULĂ S nekem abból mi hasznom?
MICISAPKÁS Hogy eltűnődsz a lelked szépségén és azon, amit neki kell szenvednie... A pokolban az a legszörnyűbb, hogy akik oda jutnak, nem nézhetnek szembe egymással. Gondold csak el: annyi kárhozott lélek tekintetét kerülni...
ULĂ Biztosan azért kennek az arcukra is főtt szurkot.
MICISAPKÁS S a legszörnyűbb az, hogy nem tudnak meghalni! Mi itt a földön, mikor nem bírjuk tovább, meghalunk, és kész — ők viszont folyton-folyvást ott főnek a szurokban. Imádkozzunk, hogy mi ne jussunk oda.
ULĂ Én néha imádkozom: például most is... *(Letérdel, keresztet vet)* Uram, adj erőt, másküllönben úgy járunk, mint a tavaly: olyan vékony lesz a kalász, mint a giliszta...
MICISAPKÁS *(nem veszi észre, hogy Ulă röhög rajta, letérdel)* Uram, adj esőt... és bocsásd meg minden bűnünket... Mert én is, ameddig a „Vörös Acél" igazgatója voltam, nem imádkoztam hozzád: négy évig egyfolytában gyűlésen ültem. Négy évig egyfoly-

tában utasításokat kaptam és adtam tovább...
ULĂ ...s a fizetés, az jött. Mi utasítunk, ti utasíttok, ők utasítnak: így nő a termelésünk, s lesz boldogabb a létünk!
MICISAPKÁS Imádkozzunk a menny fényességéhez... *(Keresztet vet)* ...ahonnan elküldetett Jézus, hogy bűneinkből megváltson...
ULĂ Mi gyűlünk, ti gyűltök, ők gyűlnek: az állam kifizeti!
MICISAPKÁS Imádkozzunk tehát Jézushoz, aki két ellenség közt jött a világra... *(Egy dossziét vesz elő)* Heródes király, a gyermekgyilkos és Augustus császár közt, így írja Mózes könyve harmadik részének tizenötödik verse...
ULĂ Mit is termeltek maguk ott a „Vörös Acél"-ban?
MICISAPKÁS Ó, mindenfélét: naponta volt gyűlésünk, már mikor nem értekezlet volt, és kielemeztük... *(A dossziéba kacsint)* De most az advent jön, a karácsony böjtje, és nekünk fel kell készülnünk a szent áldozásra... Eddig tart az idézet.
MĂRIA *(jön)* Meghalt Bandrea, az ügyvéd.
MICISAPKÁS Igen?
MĂRIA Jöjjön el a temetésére.
MICISAPKÁS Igen...
MĂRIA Igen, igen, s aztán nem jön el. Pedig a védőügyvédje volt...
MICISAPKÁS Hát jó, majd meggondolom: meglátom, lesz-e időm... Igen, elmegyek. De itt az advent, és fel kell készülnünk a szent áldozásra...
ULĂ Eddig tart az idézet.
MĂRIA Most könnyű szenteskedni, ha nem szabad innia, húst ennie...
ULĂ ...s nem jó a szerszámja sem. Eddig tart az idézet.
MĂRIA Hallottam, hogy minden hónapban ezer lejt ad a nyugdíjából egyházfenntartásra...
MICISAPKÁS Nem: ezerszázat.
MĂRIA Megtették kurátornak...
MICISAPKÁS Oda adom a pénzem, ahova tetszik. Vallásszabadság van, nem?
MĂRIA Jó, jó, de hisz-e maga Istenben... vagy le akarja fizetni?
MICISAPKÁS Nézze, én mindig fogadtam, és nyertem is. Fodrász koromban a lóversenyen játszottam, aztán... Most sem árt egy kis befektetés. Hátha mégis van Isten, meg túlvilág... szörnyű volna, hogy csak úgy vége legyen az egész rohadt életnek... Marx és Engels, azt hiszem, nem vette elég komolyan az egyén szükségleteit... *(Belelapoz a dossziéba)* Bár amit Engels mondott Marx temetésén, hogy törődni kell az egyénnel... ki tudja, mire célzott? Én mindenesetre a klasszikusok útján is keresem Istent. Maga mit hisz: van?
MĂRIA Ne térdeljen annyit, mert meghűl...
MICISAPKÁS Hát felkelek, na... De emeljük szívünket ama jászolban születetthez, és énekeljünk el a tiszteletére egy hagyományos kolindát... *(Énekelni kezd, s megböki Ulăt is, hogy kísérje)* Zöld erdőben lombos ág, nyílott rajt' egy szép virág. Szűz Mária meglátta, és így szólott hozzája: — Nézd, ölemben gyermekem, nékem édes Istenem... *(Măria keresztet vet és kimegy)* Örvendett a szép virág, égbe küldte illatát, én imámat küldöm el Jézusomhoz oda fel...

LAKODALOM

Ugyanaz a színhely, mint a „Leszámolások" és az „Adventi kolindálók" című részekben. Tavasz

EDUARD Ételszag van... S ez a csend... Merre lehet Măria? *(A lányhoz, aki kíséri)* A rómaiak elmentek latinizálni Görögországot, és elgörögösödtek. A hódítót tehát asszimilálják, úgy győzik le?... Georoceanu szerint az itt kiásott lovat feláldozták, és utána tették a sírba. A csontanyagot alaposan tanulmányozták, elvégezték a szükséges méréseket a Kieswalter-féle, a Duerst- és Krahmer-féle módszerrel... a fő probléma azonban szerintem az, hogy a halálnak megvan a maga sajátos emlékezete. S micsoda kincseket őrizhet... Mint az élet is. Nézd meg azt az egyszerű asszonyt... *(Măria háza felé mutat)* Ő látta a vétkesek vétkét, az ártatlanok feláldozását, és mindenkinél jobban megértett mindent. Ezerszer meghalhatott volna, de még mindig él, és az az érzésem, hogy... Măria...
MĂRIA *(kívülről)* Mi kell, jóember?
EDUARD Hallod?... Nekem mindig úgy tűnik, a síron túlról beszél.

Măria jön

Be akarom mutatni magának a lányomat. Ő talán véghezviszi, amit én csak megkezdtem... Elhoztam ide az avar sírokhoz, fiatalkori felfedezésem színhelyére.
MĂRIA Ennének, innának valamit?
EDUARD Köszönjük... ennénk is, innánk is.
MĂRIA Hozok tejet és túrót... *(Kimegy)*
EDUARD Különös: mintha egy feltámadt nyelvet hallanék... *(A lánnyal együtt Măria után megy)*
ULĂ *(jön, a nyakában dob)* Lagzi! Lagzi! Nagy lagzi!... *(Dobol)* Nicoară unokája, Iulia, és Viorel fia... na, hogy is hívják...
SZAKÁCS *(jön)* Nem számít... A fokhagymás lé jó a hasfájás ellen: megöli a bacilusokat és étvágyat csinál.
ULĂ *(dobol)* Lássuk most a nászágyat, igyunk vele egy nagyot!
SZAKÁCS Dióslaska... A dióbelet megdaráljuk és porcukorral összekeverjük. Sós vízben laskát főzünk, és aztán egy rend ebből, egy abból... Ha nincs dió, mákkal is lehet. Böjtös étel.
MICISAPKÁS *(jön)* Van dolgod a konyhán, mi? Menynyi ember... Mikor mennek a polgármester elé?... *(Csuklik)* Milyen derék unoka: a nagyanyjánál akarja ülni a lakodalmát... Isten éltesse... *(Csuklik)* Egyetemisták Kolozsváron?
ULĂ Négy megy árkon-bokron át, négy pediglen vámot ád... Mi az?
MICISAPKÁS Tehén, a négy lábával s a négy csecsével. *(Csuklik)*
SZAKÁCS A csuklást az okozza, hogy a hártyát a has és a mell között valami bántja, és úgy állítjuk meg, hogy csillapítjuk a hártyának a nyugtalanságát... például egy kockacukorral. *(Micisapkás felé nyújt egyet)*
MICISAPKÁS Kérjük ama szent éjen születettet, hogy maradjon a szívünkben... *(Bekapja a cukrot, de tovább csuklik)*
SZAKÁCS Azért csuklasz, mert sokat gondolkozol.
VIOREL *(jön)* Dehogyis gondolkozik. Nincs feje hozzá.
ULĂ Feje van: esze nincsen...
SZAKÁCS *(Viorel felé fordul)* Éljen az örömapa!
VIOREL Megjött a polgármester?
ULĂ Păsulă? Lehet, hogy megjött, de nem vettük észre, olyan jelentős személyiség...
MICISAPKÁS Milyen új filmmel ajándékoz meg minket most, hogy már nincs cenzúra?
VIOREL A szívemen melengetem, vérem szívja, úgy etetem: ha jóllakik, elengedem, addig pedig elviselem... Mint ahogy elviselem azt is, akit utálok látni.
MICISAPKÁS *(csodálkozva körülnéz)* Nem tudom, kiről van szó... *(Csuklik. Közben jön Gilu. Megkönnyebbülve)* Értem... *(Giluhoz)* Hát te mit keresel itt?
GILU Măria hívott...
VIOREL Maga régebben udvarolgatott az anyámnak, ugye?
GILU Hát, amikor fiatalabbak voltunk...
VIOREL ...s amikor megszomjazott vagy megfájdult a foga egy sült csirkére.
GILU Mindig derék asszony volt...
VIOREL De most ugyebár Păunița Rusu a szeretője, a feleségem régi barátnőjének a lánya. Hány éves a csaj?
GILU *(nevetve)* Lakodalomba jöttem, nem vallatásra... *(Odább megy)*
VIOREL Afféle szexuális edénynek akarta volna az anyámat, aki mindig a rendelkezésére áll.

Gilu hallja, de nem fordul meg

Kár érte, hogy annyi mocsokba keveredett...

Facca jön. Meglátja és kimegy

BUNTA *(Facca füléhez hajol)* Hogy mertél ide jönni?
FACCA Lavinia hívott, éppen azért, hogy eloszlassuk a gyanút... meg a másik örömanya is hívott, Nicoară özvegye. Ha félsz, menj, könnyebbülj meg: ereszd le a húgyot az agyadról, mert fóbiát vált ki... *(Bunta szót fogad. Micisapkáshoz)* Mi újság a mennyben?
MICISAPKÁS Mint a mennyben, úgy a földön is, és viszont.
FACCA Töprengsz-e még a lélek halhatatlanságán?
MICISAPKÁS Ó, gyakran.
FACCA Ritkábban kell: a töprengés a te esetedben azonos a lustálkodással.
SZAKÁCS S akkor az ember hogy jusson hamarabb Istenhez?
FACCA Egy darab kötéllel. *(Jelzi, hogy akassza fel magát)*
MICISAPKÁS Ócska vicc...
FACCA Egy ócska embernek, lehet.
ULĂ *(dobol)* Jön a menyasszony! Csend! *(Micisapkáshoz)* Benn is van a házban, kinn is van a házból...
MICISAPKÁS Az ablak.
FACCA Ez mindent tud. *(Micisapkáshoz)* A mennybe fogsz jutni!
ULĂ Mennyünk van, de istenünk nincsen.
MICISAPKÁS Mária gyakorlatilag egy tipikus eset...
FACCA Csak azt az egyet ne halljam, hogy tipikus!
MICISAPKÁS De hát épp tőled tudom, hogy tipikus helyzetek tipikus embereket formálnak...
FACCA De főleg tipikus hülyéket.
MICISAPKÁS Ne térjünk el a tárgytól. Mária gyakorlatilag egy elhagyott asszony...
BUNTA Nem az első.
MICISAPKÁS Társadalmilag tehát özvegy.
FACCA És politikailag?
MICISAPKÁS Az engem nem érdekel.
FACCA És metafizikailag?
MICISAPKÁS Az érdekel.
BUNTA És úgy micsoda?
MICISAPKÁS Istentől elfelejtett teremtmény.
FACCA Nonszensz. Istennek remek a memóriája.
MICISAPKÁS Hát akkor Istentől elhagyott.
FACCA Az lehet. Volt is egy film valami ilyen címmel: Elcsábítottan — nem Istentől, ne félj — és elhagyottan. Na, hát ilyesmi ő is. Mindenféle szent ügynek áldozta magát, s mindenki seggbe rúgta...
BUNTA Egy asszonyról nem szabad így beszélni.
FACCA Nem... De így bánni vele...
MICISAPKÁS Az első szeretője Gilu volt, ez az orángutáng, akinek a feje tudjuk, hogy mit ér...
BUNTA Hátha van valamije, ami többet ér.
MICISAPKÁS A fejébe nem fért több, csak néhány lozinka. A markába már belefért minden, amit a szájához vihetett és felhabzsolhatott. A lábával meg...
FACCA A lábával keményen állt a földön. Mind a kettővel.

Mária és Lavinia jön, mindkettő köténnyel: abrosszal terítik le a lakodalmi asztalt, és tányérokat raknak szét

MÁRIA Gilunak az élet letörte a szarvait: csak akkor gondolta meg, hogy embernek kell lennie... De neked mit vétett a fiam?
LAVINIA Hogy megmondtam neki a Facca-ügyet? Amikor aztán megvert? *(Mosolyog)* Legalább akkor éreztem, hogy szeret. Mintha másokkal semmi se történt volna...
MÁRIA És történt?
LAVINIA Csak régen. Őelőtte.
MÁRIA Miért mondtad akkor, hogy újabban is? Hogy lássa, mi történhet, ha folyton magadra hagy?
LAVINIA Nem. Be kellett már vallanom neki ezt a régi ügyemet, mégpedig azok előtt, akik tudták, s gyaníthatták, hogy most is... Hogy felfakasszam ezt a kelevényt, és aztán vagy-vagy... Mikor megütött, már tudtam, hogy nem hiszi az újabb változatot, s csak azért üt, hogy ne beszéljek hülyeségeket. Boldog voltam: megéreztem, hogy szeret.
MÁRIA Vak volt... de most meglakol.
LAVINIA Nem baj. Az idő múlik, mi maradunk, és...
MÁRIA Az idő marad, és mi múlunk el. Mi és még sokan, sokan utánunk. És sok minden.
LAVINIA A szerelem nem. A föld sem, az ország sem...
MÁRIA Mostanában meg-megfájdul a fejem: azt hiszem, nekem is mennem kell... Sajnálom, mert szép életem volt...

Marta és Popescu jön: poharakat, pálinkásüvegeket hoznak. Mások lombos tölgyágakat, székeket, lámpákat, étellel rakott tálakat, borvizes üvegeket stb. hordanak fel és raknak a helyükre

MARTA Hallom, hogy új iskola nyílt a faluban. Egy iskola felépülése: egy börtön lerombolása... Még mindig vezeti a dalárdát?
POPESCU Hagyom a fiatalokat... bár nemigen csinálnak semmit. Régebb a pópa meg én tánccsoportot is, dalárdát is szerveztünk... most van itt tizenhat tanügyi, három mérnök, két doktor, és nincs művelődési élet: mindenki a tévét bámulja.
MARTA Kiábrándultnak látszik...
POPESCU Az is vagyok.
MARTA S ezért a kisujját se mozdítja...

Viorel jön

Nézzen meg egy érdekes embert, aki az esztétikát tette világnézetté. Dalárdát szervezni szép, tévét bámulni nem szép. És ami nem szép, attól undorodva elfordul...
VIOREL Ismerem az esetet.
POPESCU Tanulsz a valóságból, mi?
VIOREL Nem. Torkig vagyok vele. Minél közelebbről kell látnom, annál jobban vágyom a fikció világába.
MARTA Azért megértem: bántották, megalázták...
VIOREL Torkig vagyok a megalázottakkal is. Évek óta semmit sem csinál, a megalázottságán rágódik... De hát az is elévül egyszer.
POPESCU Mit vártok tőlem: lázadjak fel önmagam ellen?
GILU Hogy állunk az előkészületekkel?
MICISAPKÁS Nagyjából jól...
GILU Boldogok vagytok?
BUNTA Csak Ulă boldog állandóan... Hallod-e, Ulă: adhatsz magadnak beöntést egy atomháború után?
ULĂ Igen. Ha még megtalálod a segged.
POPESCU *(nevet)* Ez jó: ha megtalálod...
MARTA Gyenge legények mindnyájan: alig várják, hogy valaki sajnálja magukat. Mária az egyetlen, aki nem panaszkodik, pedig mi minden történt vele! Olyan, mint a föld vagy mint a levegő, egy örökkévalóság óta: erős, magányos, megbocsátó... *(Viorelhez)* Ő az új mitikus hős. Az élet, a falu, a világ mitikus hőse... az erdőé, amelyben szabadnak kell lenni... s az egész tájé, amelyben tudni kell gyönyörködni a repce virágától addig a csodálatos érzésig, hogy itt a magad ura vagy, független vagy...
FACCA Tanulj a valóságból.
VIOREL Torkig vagyok vele. Minél közelebbről kell látnom...
POPESCU ... annál jobban vágysz a fikció világába. Mondtad már.
VIOREL Akkor is igazam volt, most is.
FACCA Fő a szerénység...
GILU Mária, gyere: amíg jönnek a fiatalok, beviszlek a kocsimmal Váradra. Iszunk egy jó hideg sört.
MÁRIA Nem megyek. Ki tudja, mit akarsz velem.
GILU *(mosolyogva)* Semmit, igazán...
MÁRIA Akkor meg minek menjek? *(Kimegy)*
VIOREL *(fél füllel hallotta a beszélgetést)* Nem értem anyámat, miért kedveli magát...
GILU Biztosan rokonszenves vagyok.

VIOREL Elfog az undor, amikor látom, hogy örül annak a gazembernek, aki tönkretette...
GILU Művészember vagy: egyszer majd csak megoldod ezt a rejtélyt. Az utókor számára.
VIOREL Abbahagytam a filmet. Váradra jöttem, folklórral foglalkozom.
GILU Majd újrakezded... Azt mondtad, a forgatókönyveidben tanúságot kell tenned az igazságról, amit felfedtél... *(Mosolyog)*
VIOREL A sikertelenségem, az a legjobb tanúság.
GILU *(Micisapkás felé int, aki feléjük közeledik)* Itt a piás messiás. Köszönjük meg, hogy eljött a lakodalomra...
VIOREL Egy disznó.
GILU Az hát... de épp ezzel van hasznunkra.
VIOREL Mert a nyakába lehet varrni, ugyebár, a sok disznóságot...
GILU *(leveszi válláról a vadászpuskáját, s a levegőbe lő)* Itt a messiás! Éljen! *(A keblére öleli Micisapkást)*
MICISAPKÁS Ne szoríts, mert megfúlok! *(Csuklik. Súgva)* S ne rontsd a hitelemet: már úgyis tele van a világ ateistákkal... *(Viorelhez)* Az alkotmány és az emberi jogok értelmében azt hiszem, amit hiszek. Nem vagyok messiás, de azért...
VIOREL Messiásnak nem is jó lenni. Megfeszítik.
MICISAPKÁS Szent dolgokkal nem viccelődöm. *(Odábbmegy)*
GILU Megsértetted. Most elmegy.
VIOREL Sajnos nem.
GILU Ha egyszer meghívtad, hát...
VIOREL Anyám hívta meg.
GILU Mint engem... *(Micisapkás felé int)* Bedilizett, de jó fiú lett belőle.
VIOREL Torkig vagyok a jó fiúkkal.
GILU Nem bánt senkit...
VIOREL Megmaradt alamuszi prérikutyának.
GILU *(nevetve)* Nem értem, minek?
VIOREL Én sem értem magukat: számomra maguk mindnyájan prérikutyák... és így érthetetlenek.
GILU Mint a sors... Na, hagyjuk.
VIOREL De csak ne hagyjuk. Miért koholt vádat Nicoară ellen?
GILU Ne szólj bele: nem tudod, miről van szó. Különben is lakodalomra jöttem... *(Mária jön)* A fiad nekem támadt holmi száz évvel ezelőtti ügyekért...
VIOREL Azt hiszi, elévültek?
MĂRIA *(Viorelhez)* A bor egy kicsit édes: tölts még hozzá abból a savanyúból. *(Giluhoz)* Hogy kicsípted magad, mint egy gróf... *(A Szakácshoz)* A malacok megsültek?
SZAKÁCS *(ittasan)* Éljenek az ellenségeink, hogy lássák, milyen boldogok vagyunk...

Mária int neki, kimennek

VIOREL Olyan volt, mint egy sisakos gladiátor. Az osztályharc, csak azt látta...
GILU Meg anyádat. Néha, a sisak alól... *(Nevet)* Nem hasonlíttok: ő szelídebb.
VIOREL Ő egészen más, és semmi köze ahhoz, amik akkor történtek. Úgy, hogy áldozat volt ő is, csakhogy ő...
GILU ... az én áldozatom volt, mi? *(Nevet)*
VIOREL Ne csúfolkodjon vele, szarházija!
GILU *(felpofozza)* Berúgtál, öcskös... *(Kimegy)*
VIOREL Megölöm! *(Utánamegy)*
LAVINIA *(színes papírlámpásokat hoz, vele jön Mária is)* Bárcsak ne jött volna el a születésnapjára...
MĂRIA Hogy ne hallottam volna, hogy veszekedtek?
LAVINIA Hogy ne mondott volna olyan szörnyűségeket neki.
MĂRIA Te mondtál neki egy-két olyasmit...
LAVINIA Az semmi. Amit magától hallott, annak a betege még most is. A becsület, a jóság mintaképének tartotta magát, afféle szent asszonynak... s akkor bevallja neki, hogy tolvaj... és még azt is elmondja, hogy hogyan lop, mikor az egyik ökör a kocsmában van, a másik a városban...
MĂRIA Mit csináljak, ha az elöljáróink ökrök?
LAVINIA Hajtsák el őket.
MĂRIA Mi, egypár öregasszony? A férfiak munkatelepre mentek vagy bejárnak Váradra, az alumíniumgyárba...
LAVINIA Megdöbbentette, hogy magának lopnia kell, hogy éljen.
MĂRIA Nem az bántotta...
LAVINIA De az. Ha maga tolvaj, akkor nincs többet becsület a világon.
MĂRIA Te prédikálsz nekem a becsületről?
LAVINIA Én becsületes voltam: megmondtam neki nyíltan, hogy megcsaltam. Felébresztettem benne a lelkiismeretet, a jó és a rossz tudását...
MĂRIA Furcsa esze van az embernek.
LAVINIA Miért?
MĂRIA Éva, az első bűnös asszony meséje...
LAVINIA Megálljunk csak: Éva tulajdonképpen nem csapta be, nem csalta meg az urát. Kipiszkálta abból az édeni unalomból, s megmutatta neki, milyen szépek az almák...
MĂRIA ... és milyen ízletesek!
LAVINIA Igen, ízletesek is! Erre is rávezette.
MĂRIÁ Bele is vásott a foga szegénynek.
LAVINIA Megismerte a jót és a rosszat... *(Mosolyog)* De maga, mikor a lopott almát hozta...
MĂRIA Nem tudok megélni napi nyolc lejből.
LAVINIA És ezért lopnia kell. De hát ő... ő mit tett?
MĂRIA Mi az, hogy mit tett?
LAVINIA Mit tett, mint a fia, mint férfi, mint művészember, hogy magának ne kelljen... Nem tett semmit. Sőt filmeket írt, darabokat írt a milliomos gazdaságokról.
MĂRIA Mérszegen nem megy rosszul az embereknek...
LAVINIA Ahol az ő anyjának lopnia kell, hogy éljen, ott nem megy jól... és neki nem volt joga meggazdagodni a hazug filmjeiből!
MĂRIA Az idők változnak, és...
LAVINIA Ne mind csűrje-csavarja! Megmérgezte a lelkét! Lehet, nem akarta, de azt adta tudtára, hogy hazug, a művészetével együtt. Hogy az élet nem olyan rózsaszínű... Csak legalább ne dicskedett volna, hogy tolvaj! Mert azzal tette tönkre: az törte össze úgy, hogy...
MĂRIA Te tetted tönkre, rosszféléje, ne kend rám! Elcsaltad az első feleségétől...
LAVINIA Akitől már azelőtt elvált.
MĂRIA Gyermekeik voltak: mégiscsak...
LAVINIA Mi érdekem lett volna?
MĂRIA Hogy szerepelhess, hogy költözz Bukarestbe, hogy legyen nagy lakásod és olyan bútoraid... hogy elherdáld a pénzét...
LAVINIA ... s hogy neveljem a fiait.
MĂRIA A fiaitokat. Kettőt te is szültél nagy óvatosan, hogy azért még tudj másokkal hentergődzni...
LAVINIA Tévednek, mindannyian tévednek... A fogoly állat nem vágyik szerelemre.
MĂRIA Hagytad volna békében, ostobája!
LAVINIA Jóasszony, a maga fia egy senki, aki nem tud már alkotni, gondolkozni... akit csak az tart még a felszínen, hogy tőlem, az én játéktehetségemtől várja a saját maga megújulását... s akit én szánalomból nem hagytam még faképnél: szánalomból, mert egy roncs... Sohasem volt igazi művész, csak egy pénzhajhász kisiparos, egy elvtelen akarnok: minden fentről elhangzó kifogást, sugalmazást azonnal elfogadott... azonnal kétrét hajolt, csakhogy még filmezhessen, még járhasson külföldre, még hihesse magáról, hogy valaki... Most már tudja, hogy senki, s én abban reménykedem, hogy legalább ez, ez a megszégyenülés kihoz belőle valamit... az első tisztességes filmet, a saját erkölcsi bukásáról... Nem az én áldozatom, ellenkezőleg: én vagyok az ő áldozata, ő kapaszkodik belém, ő tart foggal és körömmel rabszolgaságban: ha valakit sajnálni kell, hát engem, nem őt a pocakjával s az alamuszi patkányképével...
MICISAPKÁS *(Giluhoz, aki újra bejött, ezúttal Păunița társaságában)* Krisztus is ember volt, de bűntelen ember... Mit akarsz a hölgytől?
PĂUNIȚA Tőlem vették a halat a lakodalomra.

GILU Felelősnő a „Napsugár" motelben.
MICISAPKÁS Te pedig arrafelé vadászgatsz...
GILU *(derűsen)* A fácántelep főnöke vagyok.
MICISAPKÁS Tudjuk. De rossz főnök vagy: a tavasszal se gondoskodtál a...
GILU Na és? Megdöglött néhány fácán annyi ezerből?
MICISAPKÁS Néhány száz... Nem lehet csak úgy eltussolni.
ILIE Mit veszekedtek?
MICISAPKÁS Szégyen, hogy Bukarestből oldják meg a problémáidat, miközben te a hölgy után járkálsz...
PĂUNIŢA Engem ne pesztráljon, jó? Nagykorú vagyok.
MICISAPKÁS *(dohogva)* Eszik, iszik, vadászik...
PĂUNIŢA ...és szeret.
MICISAPKÁS Kit?
PĂUNIŢA A halat szereti. Mire gondolt a piszkos fantáziájával? *(Micisapkás elé áll)* Ne hozzon ki a sodromból, mert...
GILU Hadd el. Legyen több eszed.
PĂUNIŢA De ha még gyanúsítgat, nyakon fogom s kiszorítom a lelkét. Hát mi az Isten csudája? *(Kimegy)*
MICISAPKÁS Összeállsz egy ilyen fejletlen — szellemileg fejletlen — fehérnéppel, a dolgaidat pedig másokkal intézteted.
GILU A dolgaimat magam intézem.
MICISAPKÁS Látjuk. Ahelyett, hogy a beszerzéssel törődnél, egy ilyen után koslatsz. Pfuj... *(Kimegy)*
POPESCU *(jön)* Mit tett Gilu, kitért a hitéből?
ILIE *(Micisapkás után bök)* Nem szeretem, mikor ez ideges lesz...
GILU Mindig utálta azt, ami természetes: a bort, a halat, a nőket... *(Popescura néz)* Na meg a szabadságot... S most is utálja, bárha most szent ember lett.
POPESCU Kétlem, hogy az lett... vagyis hogy megváltozott. Nem: a brontoszaurusz nem változik meg, nem alkalmazkodik a körülményekhez. Inkább kihal.
ILIE Gondolod?
POPESCU Ez a kockafejűség, ez a dogmatikus szemellenzősség... Nem te mondtad, hogy a jövőben másképp kell gondolkodni? Hát akkor a brontoszaurusznak is ki kell halnia: így logikus.
ILIE A valóság nem mindig logikus.
POPESCU Ez a te elméleted. Szerintem a múltnak el kell múlnia... *(Megpillantja Martát s feléje indul)*
GILU *(Micisapkásra mutat, aki a Szakáccsal jön)* Lehangolt a hülyesége? Ne vedd fel.
ILIE Fura pasas: mindig valami nyugtalanság vagy idegesség fogta el, amikor... Ez gyűlölte az áldozatait, Gilu.
GILU *(legyint)* Egy szaros vénember lett. *(Kimegy)*
MICISAPKÁS Hányhatnékom van... Epeömlésem van... *(Csuklik)* Mi használ ilyenkor az embernek?
ILIE Ha nem nyúl a Gilu vadászpuskájához. *(Kimegy)*
MICISAPKÁS Hm. Nem is rossz gondolat... Isten... *(Csuklik)* Nem, mégse... *(Csuklik)*
SZAKÁCS Dugd be a füled, s igyál egy korty bort.
MICISAPKÁS Szeszes italt nem többet...
SZAKÁCS Akkor nézd ezt a pengét... *(Bicskát vesz elő, felcsattintja, s egészen közel tartja Micisapkás arcához)* Ne pislogj, nézd merően: akkor eláll a csuklás.
MICISAPKÁS Érzem, hogy... *(Csuklik)* Érzem, hogy jót tesz... *(Kimegy)*
FACCA Még mindig nem jött a vőlegény s a menyasszony? Nem sürgős nekik?
BUNTA Estig talán megjönnek.
FACCA Vagy éjszakáig. Végül is a nászéjszakájuk...
ULĂ A mai fiatalok nem olyan mamlaszok, hogy arra várjanak.
FACCA Nem is olyan túlontúl kitanultak. Egyesek éppenséggel analfabéták a nemi dolgokban.
BUNTA *(miközben Păuniţa jön)* Remélem, nem rá célzol?
PĂUNIŢA Hol van Gilu? *(Puskalövés hallszik)* Aha, ott: csak neki van puskája.
BUNTA S mondja, tud lőni? A fácánokra, úgy értem...

Jajkiáltás hallszik be

PĂUNIŢA Ha maga nem tud, hagyjon békét másoknak, akik tudnak.
FACCA Gilu, mikor lő, az abszolútumot veszi célba...
BUNTA *(dühösen Păuniţa előbbi szavaiért)* Végül is az ő baja: engem abszolút hidegen hagy.
PĂUNIŢA Irigykednek, mi? *(Kiáltozás hallszik be)* Isten azért teremtette az asszonyt, hogy a férfi szeresse...
LAVINIA Meghalt Gilu...
POPESCU Ő lőtte meg magát vagy valaki más?

Hozzák Gilu holttestét

Ki volt?
MARTA Meg fogjuk tudni.
MĂRIA Istenem, vége...
MICISAPKÁS Viorel lőtte meg.
FACCA Viorel? Miért?

A halottat kinyújtóztatják egy hirtelen lerámolt asztalon

MĂRIA Miért, ember?
VIOREL *(az anyját nézi, aki Gilu kalapját tartja a kezében)* Már nincs mit tenni...
MĂRIA Nem jó ez, fiam, nem jó... Ha neked semmi sem szent, elvesztél.
VIOREL Miért kell siratnia, anyám?
MĂRIA Sze az apád volt...
VIOREL Csúfot űzött magából. Tönkretette.
MĂRIA Honnan szeded ezt?... S még ha úgy lett volna is, milyen jogon lőttél rá?
MICISAPKÁS Nem hitte, hogy törvényes úton felelősségre lehet vonni.
VIOREL Miért, lehetett volna?
MICISAPKÁS Egypáran azt akartuk. De ha nem, úgyis megverte volna Isten, aki ítél és...
ILIE Ebből most elég, jó?
MICISAPKÁS *(Viorelre néz)* Megölte az apját, nem véletlenül, hanem előre megfontoltan, s abban a meggyőződésben, hogy jót tesz az anyjának és a világnak.
ULĂ *(gyorsan)* Süss ürgét s fürjet fürgén, süss ürgét s fürjet fürgén...
MĂRIA Istenem, mit vétettem?... Hogy tehetted ezt, Viorel?
VIOREL Hát mit tettem?
MICISAPKÁS Azt mondtad neki: aljas, aztán bementél utána a kamrába...
MĂRIA Milyen jogon, Viorel?
VIOREL Gazember volt. Gyilkos.
MĂRIA Nem igaz...
MICISAPKÁS Igaz. Az volt és az is maradt.
ILIE Ki tudta azt ma már biztosan?
MICISAPKÁS Én tudom, s megértem a fiút: ő arra lőtt, aki felcsúfolta az anyját... s aki gyilkos is, ugye: gondoljunk csak Nicoară esetére. Az, hogy az apja is volt, merő véletlen, úgyhogy én a magam részéről kijelentem: Viorel jól tette, hogy vállalta a felelősséget, és rámérte a méltó büntetést... Amen.
VIOREL Annyit kínozta, anyám... Maga is megölhette volna egy éjjel.
MĂRIA Akkor nem tudtam volna megbocsátani a bűneit.
VIOREL Azelőtt, hogy megölte volna?
MĂRIA Soha.
VIOREL Nem értem, anyám.
MĂRIA Őt sem értetted. Nem fogtad fel, hogy a bűnei is hozzá tartoznak, hogy úgy szép, velük együtt... Most elment mindenestül... és még most is szép! Nézd meg, ki volt az apád! Ez a rettenthetetlen ember, ez a bolond, ez a szép férfi, aki most is mosolyog, mintha a pokol lángjaitól se félne...
LAVINIA Ne jöjjenek ide a fiatalok... Elmentek

látni a nagyanyjuk faluját: nagyon helyes, menjenek egyenesen haza.
BUNTA Nekünk is jobb lesz menni... Be jó, a kutyafáját, hogy mi hárman itt voltunk!
PĂUNIȚA Még tanúnak sem jó, szaros alak...
MĂRIA Istenem, még sose láttam ilyen szépen öltözve... fehér nadrággal, akár egy gróf... Ő, gróf! *(Mosolyog)* Mindig úgy evett-ivott, akár egy kaszás, egy napszámos... Szerette a fehérnépeket, biztosan ezt is... *(Păunița felé int)* Jól tette: tudta őket szeretni!

Ulă hegedűje hallszik. Gilu nótáját húzza: „Komámasszony, én meg te..."

Elragadt tőle az emberre az étvágy...
VIOREL A túl mohó étvágy.
MICISAPKÁS Te most már ne mondj róla semmit.
MĂRIA Ide tévedt hozzánk, még fiatalon. Eltévedt vándor volt, és most, nézzétek: fehér ing, fehér nadrág és kalap... Szinte látom, hogy lép a mennyországba... miután elesett a golyótól, és eltűnt előlünk, akár egy fehér füstcsík... Igen talán éppen most lép be a mennyországba, s boldog, hogy olyan fehér...
MICISAPKÁS Ameddig kiszáll a milícia, a mennyországról is beszélhetünk... Szerintem Gilu nem volt felkészülve rá. Kemény fickó volt, de mostanában mintha meggyengült volna a kritikai érzéke...
ILIE Már nem hitte, hogy minden tettünk gyors és könnyű győzelem kell, hogy legyen... *(Micisapkáshoz)* Hogy is mondta Nicoară?
MICISAPKÁS Emberek, legyetek kommunisták.
ILIE És mikor meghalt?
MICISAPKÁS Nem tudom.
ILIE Kommunisták, legyetek emberek. *(Leveszi Micisapkás sapkáját)* Te ember vagy?
VIOREL Újabban igen: Isten embere.
ILIE Pótcselekvés... Helyi érzéstelenítés, hogy ne dögöljön bele...
MICISAPKÁS *(viszaveszi a sapkáját)* Nekem nincs mibe. Én nem tettem semmilyen koncessziót.
ILIE Gilu tett: eljött a lakodalomba. De te is itt vagy.
MICISAPKÁS Engem is meghívtak, mint őt. És jöttem, hogy lássam...
ILIE Mit? Hogy ki milyen koncessziót tesz s kinek?
MICISAPKÁS A forradalmár maradjon mindig szilárd. A világ rossz, a harcnak nincs vége...
ILIE Látjuk. Még akarsz valamit mondani?
MICISAPKÁS Hogy hagyjon békén.
ILIE Lehetetlenség.
MICISAPKÁS Nem tetszik a pofám?
ILIE Nem tetszik, amikor egy gazember meggyilkol egy másik gazembert, aki maga is gyilkolt...
MICISAPKÁS Viorel, ő nekem se tetszik... de nem erről beszéltem. Giluról volt szó. Elszakadt a néptől. Păunița után járt, pisztrángot, fácánt evett... Ha nem akartok eltévelyedni, ne szakadjatok el a néptől: nem így mondta Bărbuceanu?
ILIE Bărnuțiu mondta.
MICISAPKÁS Jól mondta, akárki volt. De Gilu már nem hitt a mi logikánkban...
ILIE Mármint a tiedben.
MICISAPKÁS ...a tervmutatókban, a lerakott téglákban, az ésszerűségben, szóval ami az alap... s elkezdett mindenféle haszontalanságnak örülni. Még egy Vasilescu-hangversenyre is elment! Törődni kezdett az érzelmeivel... Itt van ez a lakodalom is. Mondtam neki, hogy ideológiai hiba, de ő azt mondta: a mai fiatalság nem azért... csak mert így hangulatos... és nem kell beleszólni, nem kell rontani senkinek a jókedvét... Helytelen magatartás! De hát ő mindig is a szenvedélyei, a vére rabja volt, csak régen vigyázott a... vonalra. Most már fütyült rá, és ezért igazán bűnös.
ILIE Szerinted minden ember bűnös.
MICISAPKÁS Nem szerintem: a biblia szerint.
ILIE És ezért mindenkinek meg kell dögölni.
MICISAPKÁS Csak Isten halhatatlan.
ILIE Ne játszd itt az agyalágyultat: te hiszel mindenkit bűnösnek... s magad az összes bűnösök bírájának, a Giluénak is! Az egész násznépből csak te vagy egyedül tiszta... és tényleg az vagy: tiszta alávalóság és aljasság.
MICISAPKÁS Nem értem, mi baja.
ILIE Mindenkit tönkretettél, megöltél, a hozzád hasonlókat is...

Popescu közeledik hozzájuk

De meddig hiszed, hogy bevesszük a maszlagot... a hülyeségeket, amiket beszélsz... és meddig tűrjük, amiket csinálsz? Honnan tudjam, hogy nem vagy például vasgárdista? Mi sohasem voltunk egy pártban: sohasem gondolkoztunk egyformán... Miért lőtted le Gilut?
MICISAPKÁS *(dühösen, gúnnyal)* Eredj és hányj egyet, ha részeg vagy.
ILIE Felelj!
MICISAPKÁS *(Ulă felé bök)* Feleljen ő... Ulă, hallottam, hogy egyszer te is megházasodtál.
ULĂ Meg én.
MICISAPKÁS És mit csináltál a lagzid éjszakáján?
ULĂ Reggelig az ablakban ültem.
MICISAPKÁS Miért?
ULĂ Azt mondták, az lesz a legszebb éjszakám az életben.
MICISAPKÁS *(röhög)* Mindenből tréfát csinál...
ILIE Te meg mindenből halált.
MICISAPKÁS Nem tudom, miért gyűlöl, de megérteni megértem. Jézust is hogy várta a zsidó nép, s aztán amikor eljött...
ILIE Messiásnak képzeled magad? Gyilkos vagy: te lőtted le... Lelőtted, mert magadra hagyott, lerázott a nyakáról, s mert eljött ide mulatni...
MICISAPKÁS Ezt senki se bizonyíthatja.
ILIE De igen, mindenki! Mindenki észrevette, hogy amikor megláttad, elöntött az epe, rád jött a csuklás...
MICISAPKÁS Eh, mesebeszéd. *(Kimegy)*
DRAGOMIR Nem biztos. Mindig ilyen izgatott, sőt hisztérikus volt, ha kinyírt valakit. *(Utánamegy. Besötétedik, a násznép szétszéled)*
LAVINIA De hát miért?
MARTA Egyszerű megérteni...
FACCA Végül is ki volt?... és miért nem...?
MARTA. Ráér Nincs hova meneküljön.

Kimennek

MICISAPKÁS *(mikor már csak Măria van a színen, visszajön)* Mindenki elment... Ha, hogy búgnak a kocsik! Majdnem mind Dacia ezerháromszáz.
MĂRIA Menjen maga is.
MICISAPKÁS Előbb kerüljön Ilie jó messzire, nehogy kövessen... *(Gilu holttestе felé bök)* Eltemeti?... Mikor?
MĂRIA Ha lehet, holnap.
MICISAPKÁS Lehet... Isten nyugtassa. Emlékszem, fiatalabb korában...
MĂRIA Ne emlékezzék, menjen! *(Rosszul van. Iszik egy csupor vizet)*
MICISAPKÁS ...milyen jó barátságban volt a...
MĂRIA Hagyja a halottakat, ne támassza fel őket.
MICISAPKÁS Nem is tudom.
MĂRIA De tudja. Mikor eszébe jutnak, ott vannak szegények a lelke poklában... *(Türelmetlen haraggal)* Menjen!
MICISAPKÁS Maga sem olyan már, mint régen: csak árnyéka saját magának... Láttam, Marta is itt volt. Mit gondol, kivizsgálja...

Măria fejszét ragad

Mit akar azzal?
MĂRIA Behasítom a fejed, ha nem mégy...
MICISAPKÁS Itt se vagyok... Jön valaki, talán az ügyészségtől... Mercedesze van. Nekem csak motorbiciklim van: én csak a becsületes keresetemből...

Măria a fűbe hanyatlik, az almafa mellé

Megnőtt a gyom, ki se látszik közüle... Rosszul van?... Lehet, hogy meghal?... Nem jó, ha itt találnak. Uram, adj neki könnyű halált: temethessék el Giluval együtt... *(Kimegy)*

MĂRIA *(suttogva)* Milyen szép idők... *(Megszólal egy szájharmónika)* Igen... Hogy mondta Marta? A szász fukar volt... a tolvajt látta, nem a katonát: a tolvajt, aki lopja a cseresznyéjét... Hát beleszegényedett volna, a barom? *(A harmonika elhallgat)* Száz szál gyertyát gyújtok Gilunak... *(Felzokog))* Hogy nevetett... Hogy csiklandozott engem is, hogy nevessek... Ruhátlanul lovagoltunk át a búzán: sütött a hold... *(Megint szól a szájharmonika)* Mit keres az almafán az a gyerek? *(Kiáltani próbál)* Hé, te... Nem hallja... Szomjas vagyok, eszem egy almát...

Eduard jön a lányával

Hogy ez is meghalt?

EDUARD Winkler Judit és Paius leírják egy huszonhárom éves férfi csontvázát az itteni sírokból, meg egy hasonló korú nőét. Emellett ékszert is találtak: egy fülbevalót. Hetedik század... Hogy milyen etnikumhoz tartoztak? A férfi északi dolichomorf típus, a nő mongoloid... s minthogy a lócsontváz a tarpán faj beütését mutatja, keletről jött népességről lehet szó... Csak a lovas-sírt rabolták ki. Az avarok tiszteletben tartották a gepidák temetkezési rendjét, amiből arra lehet következtetni, hogy a két etnikai csoport nem hódító és behódolt gyanánt élt egymás mellett: kölcsönös respektussal voltak egymáshoz. S mivel mindkét népesség sírjait felforgatták, ezt nem tehette más, csak olyan lakosság, amelyik egyiket sem tisztelte... vagyis az autochton lakosság. *(Lassan távolodnak)* Ez az avar temetkezőhely tehát közvetett bizonysága az őslakosság létezésének... *(Eltűnnek szem elől)*

MĂRIA Nem lehet: élnie kell... Ez az almafa... *(Kiáltani próbál)* Eduard... Eduard...

Ivan jelenik meg vidáman, italosan, harmonikával a kezében: egy orosz nótát játszik

Te már elmentél, ember... Mit keresel itt az élők közt?

Nicoară jön, égő gyertyával, majd a Szeplős

Jöttetek, hogy gyertyát gyújtsatok nekem?... És az a lócsontváz, az...

Nem látszik

És rajta az a csontember... Istenem, az a halál...

Ivan gyertyát gyújt. Megjelenik a hat halott, menyasszonynak öltöztetett lány

De én még ennék ebből a jól érett almából... és el szeretném temetni Gilut... Feljött a hold.

Furcsa fény

Ne még a te fényességedet, Uram... Meg kell szednem a szőlőt, enniük kell adnom a malacoknak...

Csengőszó hallszik, jönnek a zsidó gyermekek

... s meg kell mondanom Viorelnek, hogy nem ő... most már tudom, hogy nem ő... *(Kiáltani próbál)* Eduard... te élsz...

Eduard nem jön, de a szín megtelik emberekkel: mindnyájan égő gyertyát tartanak

Gyere, Marta... kötök neked egy pár jó gyapjúkesztyűt...

Gilu jön, ugyanúgy öltözve, mint legutóbb

Hadd nézzek a szemedbe, Gilu... De hol van Păsulă, hogy törjek el a hátán egy karót?... s hol leskelődik az a nyomorult Micisapkás, a leghitványabb féreg, akit valaha láttam?

A gyertyát tartó emberek némán közelednek feléje

Nem félek tőletek, nem: vagy ti jöttök látogatóba hozzám, vagy én léptem át a ti világotokba... De most nincs időm rátok. Nicoară, az unokád lakodalma van... *(Giluhoz)* Téged pedig el kell hogy temesselek. Csak nem hagyom, hogy... És még a tyúkokat is meg kell etetnem. *(Egy szakajtó kukoricát szed elő)* Istenem, be szép életem volt... Nem félek... Be szépen szerettük mi egymást, Gilu, amikor fiatalok voltunk, s te még lótolvaj voltál... *(Nevet)* Milyen szépek az unokáink, Gilu... De etessem meg a tyúkokat... mert még a juhokat is meg kell majd nyírnom. Pipi, pipipi... *(Kukoricát hint szét. Az árnyalakok lassan eltűnnek)* Pipi, pipipi... Hagyjak a libáknak is, meg a rucáknak...

Ulă dobolása hallszik kívülről

Hé, ember: gyere, igyunk egy korty pálinkát... *(Felvesz egy üveget)* Ne felejtsem el a juhokat kiengedni a kertbe, hadd legeljenek...

Ulă jön

Igyál... *(Tölt, s mind a ketten isznak)* Na, hogy van a Gilu nótája, meg az enyém? *(Iszik még egy pohárral, majd halkan énekelni kezd. Ulă kíséri)* Komámasszony, én meg te, sose jutunk a mennybe...

ULĂ *(magában)* Nem minden szarka farka tarka, csak a tarka farkú szarka farka tarka... csak a tarka farkú szarka farka tarka...

MĂRIA *(énekel)* Nem jutunk be, kedvesem, mert nem éltünk kegyesen, vagy ha mégis valahun, hát a hátsó kiskapun: komámasszony, én meg te, csak így jutunk a mennybe...

Vége

Felelős kiadó: Siklósi Norbert, a Lapkiadó Vállalat igazgatója

Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat, 1980 — 8046 — Felelős vezető: Kilián Béla igazgató